This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

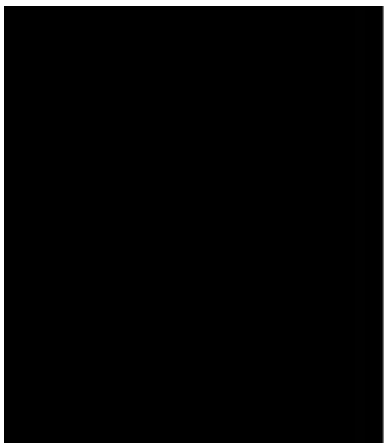

C. CORNELII
TACITI
OPERA
QUAE SUPERSUNT.

EX EDITIONE
JACOBI GRONOVII
FIDELITER EXPRESSA.

VOL. IV.

GLASGUAE:
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS.
MDCC.LIII.

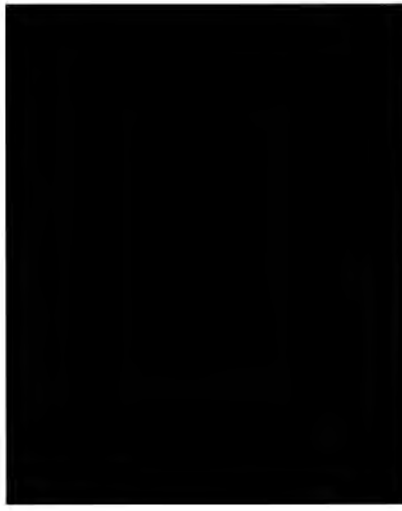

IN VOL. IV.

HISTORIARUM Lib. IV, V.

De Moribus GERMANORUM libellus.

JULII AGRICOLAE Vita.

De ORATORIBUS Dialogus.

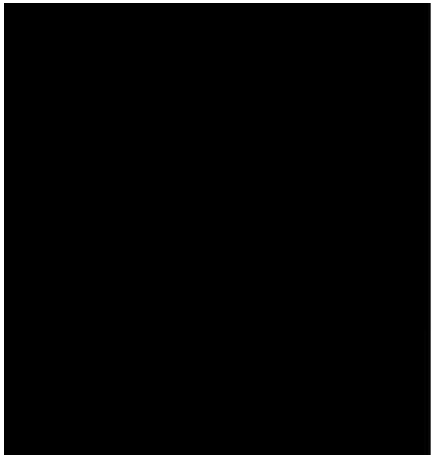

C. CORNELII

TACITI

AB EXCESSU

NERONIS

HISTORIARUM

LIBER QUARTUS.

Tom. IV.

HISTORIARUM

LIBRI QUARTI

BREVIARIUM.

Facies et miſeria Romanae urbis. L. Vitellius ſe cum cohortibus dedidit: ſed nihilo ſecius ipſe interfectus. imperium Veſpaſiano a Senatu firmatur. de Helvidio Priſco accuratius, inſigni viro; de diſſidiis ejus cum Eprio Marcello. Mucianus inter haec urbem ingreditur; is Calpurnium Piſonem

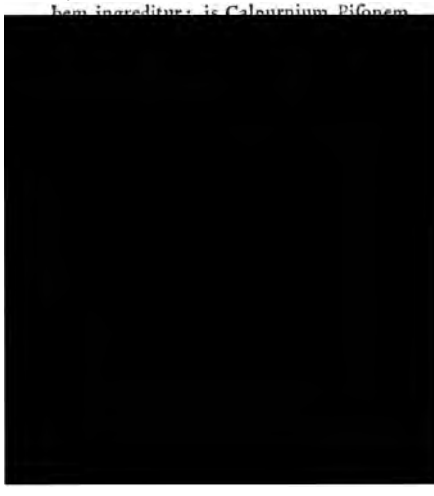

alii in praetorium lecti. L. Piſonis in Africa caedes. Capitolium Romae reſtitutum. Treveri et Lingones a Romanis deficiunt, et reliquae Galliae nutant. ipſae legiones cohorteſque Romanae parum fidae, et a Gallis corrumpebantur. Vocula interficitur. ſacramentum Romani pro imperio Galliarum dicunt. idem legiones fecere, quae in veteribus diu obſeſſae. nec Agrippinenſes ultra contati, quin ſe victoribus adjungerent. Lingones interea a Sequanis fuſi. at Romae, imperium periclitari viſum: et Domitianus ipſe ad hoc bellum accingitur, cum Muciano. legiones quattuor ſtatim praemiſſae. Galli interea deliberant: et pluribus ſanioribuſque cum ſervitute pax placuit. Petilius Cerialis Treveros magna pugna vicit; defectores plerique ad Romana ſigna rediere. paullo poſt acre iterum certamen cum Civili et Claſſico: cujus initio ambiguo, laetus Romanis finis fuit. Veſpaſiani in Aegypto facta, et edita ab eo miracula; itemque de oraculis et ſortibus ad ejus imperium. geſta illo ipſo anno, cujus parte poſtremo conſules

IMP. VESPASIANUS ITERUM,
TITUS FILIUS.

HISTORIARUM

LIBER QUARTUS.

INTERFECTO Vitellio, bellum magis deſierat, quam pax coeperat.

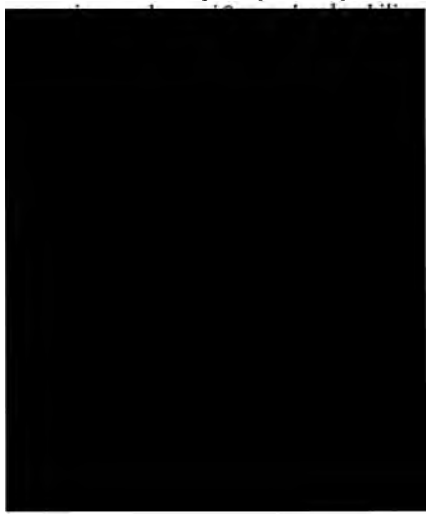

vitiorum prodere ultro dites dominos: alii ab amicis monſtrabantur. ubique lamenta, conclamationes, et fortuna captae urbis, adeo ut Othoniani Vitellianique militis invidioſa antea petulantia deſideraretur. duces partium accendendo civili bello acres, temperandae victoriae impares; quippe in turbas et diſcordias peſſimo cuique plurima vis: pax
2 et quies bonis artibus indigent. Nomen ſedemque Caeſaris Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus, ſed ſtupris et adulteriis filium principis agebat. praefectura praetorii, penes Arrium Varum: ſumma potentiae, in Primo Antonio; is pecuniam familiamque e principis domo, quaſi Cremonenſem praedam rapere; ceteri modeſtia vel ignobilitate, ut in bello obſcuri, ita praemiorum expertes. civitas pavida et ſervitio parata, 'occupari redeuntem Tarracina 'L. Vitellium cum cohortibus, extin-'guique reliqua belli,' poſtulabat. praemiſſi Ariciam equites: agmen legionum intra Bovillas ſtetit. nec cunctatus eſt Vitellius, ſeque et cohortes arbitrio victoris permittere. et miles infelicia

arma, haud minus ira, quam metu abjecit. longus deditorum ordo, ſeptus armatis, per urbem inceſſit; nemo ſupplici vultu, ſed triſtes et truces, et adverſum plauſus ac laſciviam inſultantis vulgi immobiles; paucos erumpere auſos, circumjecti preſſere; ceteri in cuſtodiam conditi. nihil quiſquam locutus indignum, et quamquam inter adverſa, ſalva virtutis fama. dein L. Vitellius interficitur, par vitiis fratris, in princi-

nenſium diximus, patibulo affixus, in iiſdem annulis, quos acceptos a Vitellio geſtabat. at Romae ſenatus cuncta principibus ſolita, Veſpaſiano decernit, laetus et ſpei certus; quippe ſumpta per Gallias Hiſpaniaſque civilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico; poſtquam Aegyptum, Judaeam, Syriamque, et omnis provincias exercituſque luſtraverant, velut expiato terrarum orbe, cepiſſe finem videbantur. addidere alacritatem Veſpaſiani litterae, tamquam manente bello ſcriptae. ea prima ſpecie forma: ceterum ut princeps loquebatur, civilia de ſe, de republica egregia; nec ſenatus obſequium deerat. ipſi 'conſulatus cum Tito filio, praetura Do-
'mitiano et conſulare imperium' decer-
4 nuntur. Miſerat et Mucianus epiſtolas ad ſenatum, quae materiam ſermonibus praebuere: 'ſi privatus eſſet, cur pub-
'lice loqueretur? potuiſſe eadem, pau-
'cos poſt dies, loco ſententiae dici;' ipſa quoque inſectatio in Vitellium, ſera et ſine libertate; id vero erga rempublicam ſuperbum, erga principem contumelioſum, quod 'in manu ſua fuiſſe im-

erium, donatumque Veſpaſiano' jac-
bat. ceterum invidia in occulto, adu-
io in aperto erant; multo cum ho-
re verborum, 'Muciano triumphalia'
bello civili data: ſed 'in Sarmatas ex-
editio' fingebatur. adduntur 'primo
Antonio conſularia, Cornelio Fuſco,
t Arrio Varo, praetoria inſignia.' mox
os reſpexere; reſtitui placuit Capito-
m. eaque omnia Valerius Aſiaticus,
nſul deſignatus, cenſuit. ceteri vultu

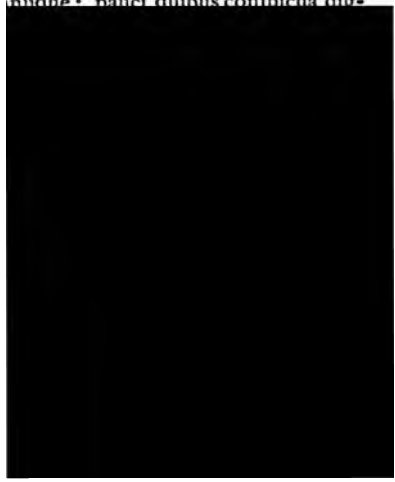

ingenium illuſtre altioribus ſtudiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico ſegne otium velaret, ſed quo firmior adverſus fortuita, rempublicam capeſſeret; doctores ſapientiae ſecutus eſt, qui ſola bona quae honeſta, mala tantum quae turpia: potentiam, nobilitatem, ceteraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant. quaeſtorius adhuc, a Paeto Thraſea gener delectus, e moribus ſoceri nihil aeque ac libertatem hauſit: civis, ſenator, maritus, gener, amicus, cunctis vitae officiis aequabilis, opum contemptor; recti pervicax, conſtans
6 adverſus metus. Erant quibus appetentior famae videretur, quando etiam ſapientibus cupido gloriae noviſſima exuitur. ruina fooeri in exſilium pulſus, ut Galbae principatu rediit, Marcellum Eprium delatorem Thraſeae accuſare aggreditur. ea ultio, incertum major an juſtior, ſenatum in ſtudia diduxerat. nam ſi caderet Marcellus, agmen reorum ſternebatur. primo minax certamen, et egregiis utriuſque orationibus teſtatum. mox dubia voluntate Galbae, multis ſc-

atorum deprecantibus, omiſit Priſcus: ariis, ut ſunt hominum ingenia, ſermonibus, moderationem laudantium, ut conſtantiam requirentium. ceterum o ſenatus die, quo 'de imperio Veſpaſiani' cenſebant, placuerat 'mitti ad principem legatos.' hinc inter Helvium, et Eprium, acre jurgium. Priſcus eligi nominatim a magiſtratibus juratis;' Marcellus urnam poſtulabat, uae conſulis deſignati ſententia fuerat.

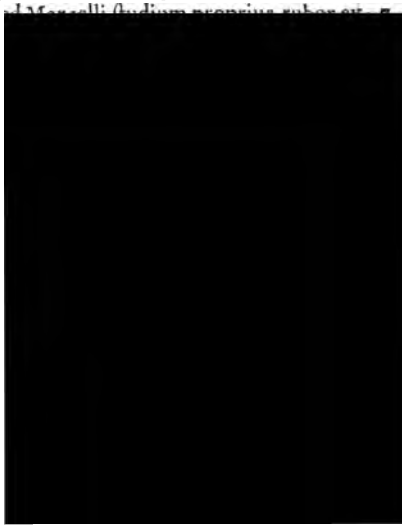

'monibus aures Imperatoris imbuant.
'fuiſſe Veſpaſiano amicitiam cum Thra-
'ſea, Sorano, Sentio: quorum accuſa-
'tores, etiamſi puniri non oporteat, oſ-
'tentari non debere; hoc ſenatus ju-
'dicio, velut admoneri principem, quos
'probet, quos reformidet; nullum ma-
'jus boni imperii inſtrumentum, quam
'bonos amicos. eſſe ſatis Marcello,
'quod Neronem in exitium tot inno-
'centium impulerit. frueretur praemiis
'et impunitate, Veſpaſianum meliori-
8 'bus relinqueret.' Marcellus, 'non ſuam
'ſententiam impugnari, ſed conſulem de-
'ſignatum cenſuiſſe dicebat, ſecundum
'vetera exempla, quae ſortem legationi-
'bus poſuiſſent, ne ambitioni aut inimi-
'citiis locus foret. nihil eveniſſe cur
'antiquitus inſtituta exoleſcerent; aut
'principis honor in cujuſquam contu-
'meliam verteretur; ſufficere omnes
'obſequio; id magis vitandum, ne per-
'vicacia quorundam irritaretur animus
'novo principatu ſuſpenſus, et vultus
'quoque ac ſermones omnium circum-
'ſpectans. ſe meminiſſe temporum, qui-
'bus natus ſit, quam civitatis formam

‘ patres avique inſtituerint: ulteriora
‘ mirari, praeſentia ſequi: bonos impe-
‘ ratores voto expetere, qualeſcumque
‘ tolerare. non magis ſua oratione
‘ Thraſeam, quam judicio ſenatus af-
‘ flictum. ſaevitiam Neronis per hujuſ-
‘ modi imagines illuſiſſe; nec minus ſi-
‘ bi anxiam talem amicitiam, quam aliis
‘ exſilium. denique conſtantia, fortitu-
‘ dine, Catonibus et Brutis aequaretur
‘ Helvidius: ſe unum eſſe ex illo ſenatu,
‘ qui ſimul ſervierit. ſuadere etiam Priſ-

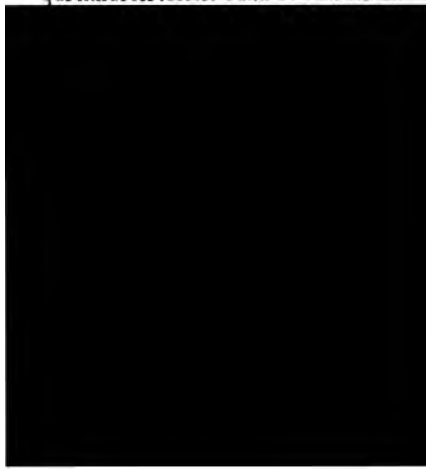

'paupertatem queſti, modum impenſis' poſtulaverant. eam curam conſul deſignatus, ob magnitudinem oneris, et remedii difficultatem, principi reſervabat. Helvidius 'arbitrio ſenatus agendum' cenſuit. cum perrogarent ſententias conſules, Vulcatius Tertullinus tribunus plebis interceſſit, 'ne quid ſuper tanta 're, principe abſente, ſtatueretur;' cenſuerat Helvidius, 'ut Capitolium publice 'reſtitueretur, adjuvaret Veſpaſianus.' eam ſententiam modeſtiſſimus quiſque ſilentio, deinde oblivio tranſmiſit. fuere, qui et meminiſſent. Tum invectus eſt Muſonius Rufus in 'Publium Celerem, 'a quo Baream Soranum falſo teſtimo-'nio circumventum' arguebat. ea cognitione renovari odia accuſationum videbantur. ſed vilis et nocens reus, protegi non poterat. quippe Sorani ſancta memoria: Celer profeſſus ſapientiam, dein teſtis in Baream, proditor corruptorque amici, et cujus ſe magiſtrum ferebat. proximus dies cauſſae deſtinatur. nec tam Muſonius aut Publius, quam Priſcus et Marcellus, ceterique motis ad ultionem animis, exſpectabantur. Tali re-

tum ſtatu, cum diſcordia inter patres, ira apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non princeps in civitate eſſent; Mucianus urbem ingreſſus cuncta ſimul in ſe traxit; fracta Primi Antonii Varique Arii potentia, male diſſimulata in eos Muciani iracundia, quamvis vultu tegeretur. ſed civitas rimandis offenſis fagax, verterat ſe tranſtuleratque. ille unus ambiri, coli; nec deerat ipſe, ſtipatus armatis, domos hortoſque permutans, apparatu, inceſſu, excubiis, vim principis complecti, nomen remittere.

[redacted]

plurimum terroris intulit caedes Calpur-

ceſſitate. Alphenus Varus ignaviae infamiaeque ſuae ſuperfuit. Aſiaticus (enim is libertus) malam potentiam ſervili ſup-
12 plicio expiavit. Iiſdem diebus crebreſcentem cladis Germanicae famam, nequaquam maeſta civitas excipiebat; 'caeſos exercitus, capta legionum hiberna, 'deſciviſſe Gallias,' non ut mala loquebantur. id bellum quibus cauſſis ortum, quanto externarum ſociarumque gentium motu flagraverit, altius expediam. Batavi donec trans Rhenum agebant, pars Cattorum, ſeditione domeſtica pulſi, extrema Gallicae orae vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupavere, quam mare oceanum a fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opibus Romanis, ſocietate validiorum attriti, viros tantum armaque imperio miniſtrant, diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, tranſmiſſis illuc cohortibus, quas vetere inſtituto nobiliſſimi popularium regebant. erat et domi delectus eques, praecipuo nandi ſtudio, arma equoſque retinens, integris turmis, Rhenum per-
13 rumpere. Julius Paulus, et Claudius

ivilis, regia ſtirpe, multo ceteros ante-
ant. Paulum Fontejus Capito, falſo
bellionis crimine interfecit. injectae
ivili catenae, miſſuſque ad Neronem,
a Galba abſolutus, ſub Vitellio rurſus
ſcrimen adiit, flagitante ſupplicium e-
s exercitu. inde cauſſae irarum, ſpeſ-
ie ex malis noſtris. ſed Civilis, ultra
iam barbaris ſolitum, ingenio ſollers,
'Sertorium ſe aut Hannibalem' fe-
ns, ſimili oris dehoneſtamento, ne ut
ɔſli obviam iretur, ſi a populo Romano

lectum vocabatur; quem ſuapte natura gravem, onerabant miniſtri avaritia ac luxu, ſenes aut invalidos conquirendo, quos pretio demitterent; rurſus impubes, ſed forma conſpicui (et eſt pleriſque procera pueritia) ad ſtuprum trahebantur. hinc invidia, et compoſiti ſeditionis auctores, perpulere ut delectum abnuerent. Civilis primores gentis, et promptiſſimos vulgi, ſpecie epularum, ſacrum in nemus vocatos, ubi nocte ac laetitia incaluiſſe videt, a laude gloriaque gentis orſus, injurias, et raptus, et cetera ſervitii mala enumerat. ‘ neque enim ſocietatem ut olim, ſed tamquam mancipia haberi. quando legatum, gravi quidem comitatu, et ſuperbo cum imperio, venire? tradi ſe praefectis centurionibuſque, quos ubi ſpoliis et ſanguine expleverint, mutari, exquirique novos finus, et varia praedandi vocabula. inſtare delectum, quo liberi a parentibus, fratres a fratribus, velut ſupremum dividantur. nunquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hibernis quam praedam et ſenes; attollerent tantum oculos, et inania legionum no-

'mina ne paveſcerent; eſſe ſibi robur
'peditum equitumque, conſanguineos
'Germanos, Gallias idem cupientes; ne
'Romanis quidem ingratum id bellum,
'cujus ambiguam fortunam Veſpaſiano
'imputaturos: victoriae rationem non
'reddi.' Magno cum aſſenſu auditus, 15
barbaro ritu, et patriis exſecrationibus,
univerſos adigit. miſſi ad Caninefates,
qui conſilia ſociarent. ea gens partem
inſulae colit, origine, lingua, virtute, par

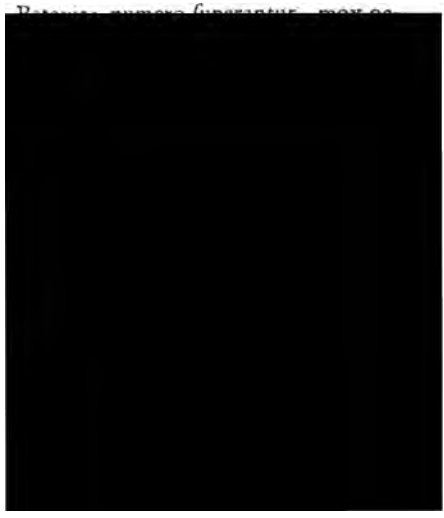

praevidiſſent, ſatis virium ad arcendum erat. capta igitur et direpta caſtra; dein vagos et pacis modo effuſos lixas, negotiatoreſque Romanos, invadunt. ſimul excidiis caſtellorum imminebant: quae a praefectis cohortium incenſa ſunt, quia defendi nequibant. ſigna vexillaque, et quod militum, in ſuperiorem inſulae partem congregantur, duce Aquilio primipilari, nomen magis exercitus, quam robur. quippe viribus cohortium abductis, Vitellius e proximis Nerviorum Germanorumque pagis, ſegnem numerum armis oneraverat. Civilis dolo graſſandum ratus, incuſavit ultro praefectos, 'quod 'caſtella deſeruiſſent. ſe cum cohorte 'cui praeerat, Caninefatem tumultum 'compreſſurum: illi ſua quiſque hiberna 'repeterent.' ſubeſſe fraudem conſilio, et diſperſas cohortes facilius opprimi, nec Brinnonem ducem ejus belli, ſed Civilem eſſe patuit; erumpentibus paulatim indiciis, quae Germani, laeta bello gens, non diu occultaverant. ubi inſidiae parum ceſſere, ad vim tranſgreſſus, Caninefates, Friſios, Batavos propriis cuneis componit; directa ex diverſo acies, haud

procul a flumine Rheno, et obverſis in hoſtem navibus, quas incenſis caſtellis illuc appulerant; nec diu certato, Tungrorum cohors ſigna ad Civilem tranſtulit: perculſique milites improviſa proditione, a ſociis hoſtibuſque caedebantur. eadem etiam navibus perfidia. pars remigum e Batavis, tanquam imperitia, officia nautarum propugnatorumque impediebant; mox contra tendere, et puppes hoſtili ripae objicere; ad poſtremum

admonebat ‘ malorum, quae tot annis
‘ perpeſſi, miſeram ſervitutem falſo pa-
‘ cem vocarent. Batavos, quamquam
‘ tributorum expertes arma contra com-
‘ munes dominos cepiſſe; prima acie,
‘ fuſum victumque Romanum: quid ſi
‘ Galliae jugum exuant? quantum in
‘ Italia reliquum? provinciarum ſangui-
‘ ne, provincias vinci; ne Vindicis aci-
‘ em cogitarent: Batavo equite protri-
‘ tos Aeduos Avernoſque; fuiſſe inter
‘ Verginii auxilia Belgas: vereque repu-
‘ tantibus, Galliam ſuiſmet viribus con-
‘ cidiſſe. nunc eaſdem omnium partes,
‘ addito ſi quid militaris diſciplinae in
‘ caſtris Romanorum viguerit; eſſe ſe-
‘ cum veteranas cohortes, quibus nuper
‘ Othonis legiones procubuerint. ſervi-
‘ rent Syria, Aſiaque, et ſuetus regibus
‘ Oriens: multos adhuc in Gallia vivere
‘ ante tributa genitos. nuper certe, cae-
‘ ſo Quintilio Varo, pulſam e Germania
‘ ſervitutem. nec Vitellium principem,
‘ ſed Caeſarem Auguſtum bello provo-
‘ catum. libertatem natura, etiam mu-
‘ tis animalibus, datam. virtutem pro-
‘ prium hominum bonum. Deos fortio-

‘ ribus adeſſe. proinde arriperent vacui
‘ occupatos; integri feſſos; dum alii
‘ Veſpaſianum, alii Vitellium foveant,
‘ patere locum adverſus utrumque.’ Sic 18
in Gallias Germaniaſque intentus, ſi deſ-
tinata proveniſſent, validiſſimarum ditiſ-
ſimarumque nationum regno immine-
bat. at Flaccus Hordeonius primos Ci-
vilis conatus per diſſimulationem aluit:
ubi ‘ expugnata caſtra, deletas cohortes,
‘ pulſum Batavorum inſula Romanum

pulſis pudorem. ut virorum cantu, feminarum ululatu, ſonuit acies; nequaquam par a legionibus, cohortibuſque redditur clamor. nudaverat ſiniſtrum cornu Batavorum ala transfugiens, ſtatimque in nos verſa; ſed legionarius miles, quamquam rebus trepidis, arma ordineſque retinebat. Ubiorum Treverorumque auxilia, ſoeda fuga diſperſa, totis campis palantur. illuc incubuere Germani. et fuit interim effugium legionibus in caſtra, quibus Veterum nomen eſt. praefectus alae Batavorum, Claudius Labeo, oppidano certamine aemulus Civili, ne interfectus invidiam apud populares, vel ſi retineretur, ſemina diſcordiae praeberet, in Friſios avehitur.
19 Iiſdem diebus Batavorum et Caninefatium cohortes, cum juſſu Vitellii in urbem pergerent, miſſus a Civile nuntius aſſequitur. intumuere ſtatim ſuperbia ferociaque, et 'pretium itineris, donativum, duplex ſtipendium, augeri equitum numerum,' promiſſa ſane a Vitellio, poſtulabant, non ut aſſequerentur, ſed cauſſam ſeditioni. et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat,

quam ut acrius expoſcerent, quae ſciebant negaturum. ſpreto Flacco, inferiorem Germaniam petivere, ut Civili jungerentur. Hordeonius, adhibitis tribunis centurionibuſque, conſultavit, ‘num ‘ obſequium abnuentes vi coërceret.’ mox inſita ignavia, et trepidis miniſtris, quos ambiguus auxiliorum animus, et ſubito delectu ſuppletae legiones angebant, ſtatuit continere intra caſtra militem. dein poenitentia, et arguentibus ipſis qui ſuaſerant, tamquam ſecuturus, ſcripſit Herennio Gallo, legionis primae legato, qui Bonnam obtinebat, ut ‘ar-

hortium exponerent: ‘ nullum ſibi bel-
‘ lum adverſus Romanos, pro quibus to-
‘ tiens bellaſſent. longa atque irrita mi-
‘ litia feſſis, patriae atque otii cupidinem
‘ eſſe. ſi nemo obſiſteret, innoxium iter
‘ fore: ſin arma occurrant, ferro viam
‘ inventuros.’ cunctantem legatum mi-
lites perpulerant, ‘ fortunam proelii ex-
‘ periretur.’ tria millia legionariorum,
et tumultuariae Belgarum cohortes, ſi-
mul paganorum lixarumque ignavia, ſed
procax ante periculum manus, omnibus
portis erumpunt, ut Batavos numero im-
pares circumfundant. illi veteres militi-
ae, in cuneos congregantur, denſi un-
dique, et frontem tergaque ac latus tuti.
ſic tenuem noſtrorum aciem perfringunt.
cedentibus Belgis, pellitur legio, et val-
lum portaſque trepidi petebant. ibi plu-
rimum cladis; cumulatae corporibus foſ-
ſae; nec caede tantum et vulneribus, ſed
ruina, et ſuis plerique telis interiere. vic-
tores, colonia Agrippinenſium vitata, ni-
hil cetero in itinere hoſtile auſi, Bonnen-
ſe proelium excuſabant; tamquam
petita pace, poſtquam negabatur, ſibimet
21 ipſi conſuluiſſent. Civilis adventu vete-

ranarum cohortium, juſti jam exercitus ductor, ſed conſilii ambiguus, et vim Romanam reputans, cunctos qui aderant, in verba Veſpaſiani adigit. mittitque legatos ad duas legiones, quae priore acie pulſae, in vetera caſtra conceſſerant, ‘ut idem ſacramentum accipe-
‘rent.’ redditur reſponſum, ‘neque pro-
‘ditoris, neque hoſtium ſe conſiliis uti.
‘eſſe ſibi Vitellium principem, pro quo
‘fidem et arma uſque ad ſupremum ſpi-
‘ritum retenturos; proinde perfuga Ba-

bus per licentiam abſumpta ſunt, quae adverſus neceſſitates in longum ſuffeciſſent. Civilis medium agmen cum robore Batavorum obtinens, utramque Rheni ripam, quo truculentior viſu foret, Germanorum catervis complet, aſſultante per campos equite. ſimul naves in adverſum amnem agebantur. hinc veteranarum cohortium ſigna, inde depromptae ſilvis luciſque ferarum imagines, ut cuique genti inire proelium mos eſt, mixta belli civilis externique facie obſtupefecerant obſeſſos; et ſpem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod duabus legionibus ſitum, vix quinque millia armatorum Romanorum tuebantur. ſed lixarum multitudo, turbata pace illuc congregata, et bello miniſtra
23 aderat. Pars caſtrorum, in collem leniter aſſurgens, pars aequo adibatur; quippe illis hibernis, obſideri premique Germanias Auguſtus crediderat: neque unquam id malorum, ut oppugnatum ultro legiones noſtras venirent. inde non loco, neque munimentis labor additus: vis et arma ſatis placebant. Batavi, Tranſrhenanique, quo diſcreta virtus mani-

feſtius ſpectaretur, ſibi quaeque gens conſiſtunt, eminus laceſſentes. poſt ubi pleraque telorum turribus pinniſque moenium irrita haerebant, et deſuper ſaxis vulnerabantur; clamore atque impetu, invaſere vallum, oppoſitis plerique ſcalis, alii per teſtudinem ſuorum; ſcandebantque jam quidam, cum gladiis et armorum incuſſu praecipitati, ſudibus et pilis obruuntur, praeferoces initio, et rebus ſecundis nimii. ſed tum praedae cupidine, adverſa quoque tolerabant. machi-

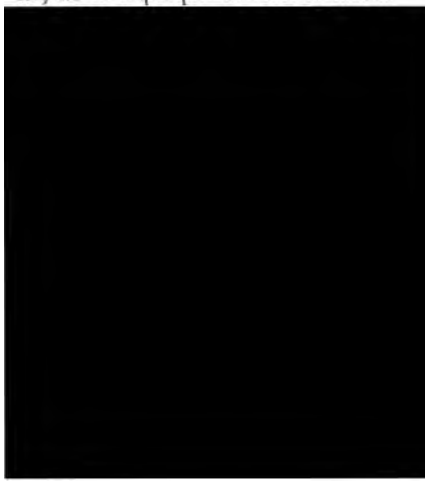

24 ac fortuita belli ſperabantur. Flaccus interim, cognito caſtrorum obſidio, et miſſis per Gallias qui auxilia concirent, lectos e legionibus Dillio Voculae duodeviceſimae legionis legato tradit, ut quam maximis per ripam itineribus celeraret. ipſe pavidus, invalidus corpore, inviſus militibus; neque enim ambigue fremebant, ‘ emiſſas a Magontiaco Batavorum ‘ cohortes, diſſimulatos civilis conatus, ‘ adſciri in ſocietatem Germanos; non ‘ Primi Antonii, neque Muciani ope Veſ‘ paſianum magis adoleviſſe; aperta o‘ dia, armaque palam depelli: fraudem ‘ et dolum obſcura, eoque inevitabilia. ‘ Civilem ſtare contra, ſtruere aciem; ‘ Hordeonium e cubiculo et lectulo ju‘ bere, quidquid hoſti conducat. tot ar‘ matas fortiſſimorum virorum manus, ‘ unius ſenis valetudine regi. quin poti‘ us interfecto traditore, fortunam vir‘ tutemque ſuam malo omine exſolve‘ rent.’ his inter ſe vocibus inſtinctos, flammavere inſuper allatae a Veſpaſiano litterae, quas Flaccus, quia occultari nequibant, pro concione recitavit: vinctoſque qui attulerant, ad Vitellium mi-

ſit. Sic mitigatis animis Bonnam, hiber- 25
na primae legionis, ventum. infenſior illic miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: ‘ ejus juſſu directam ad‘verſus Batavos aciem, tamquam a Ma‘gontiaco legiones ſequerentur: ejuſ‘dem proditione caeſos, nullis ſuperve‘nientibus auxiliis. ignota haec ceteris ‘exercitibus, neque imperatori ſuo nun‘tiari: cum accurſu tot provinciarum, ‘extingui repens perfidia potuerit.’ Hordeonius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamque et Hiſpanias auxilia orabat, exercitui recitavit: inſtituitque peſſimum facinus, ut epiſtolae Aquiliferis legionum traderentur, a quis ante militi quam ducibus legebantur. tum e ſeditioſis unum vinciri jubet, magis uſurpandi juris, quam quia unius culpa foret. motuſque Bonna exercitus, in coloniam Agrippinenſem; affluentibus auxiliis Gallorum, qui primo rem Romanam enixe juvabant. mox valeſcentibus Germanis, pleraeque civitates adverſum nos arma, ſpe libertatis; et, ſi exuiſſent ſervitium, cupidine imperitandi. gliſcebat iracundia legionum, nec

terrorem unius militis vincula indiderant; quin idem ille arguebat ultro ‘ conſcientiam ducis: tamquam nuntius ‘ inter Civilem Flaccumque, falſo crimine, teſtis veri opprimeretur.’ conſcendit tribunal Vocula, mira conſtantia, prehenſumque militem ac vociferantem ‘ duci ad ſupplicium’ juſſit. et dum mali pavent, optimus quiſque juſſis parere. exin conſenſu ducem Voculam poſcentibus, Flaccus ſummam rerum ei permi-
26 ſit. Sed diſcordes animos multa efferabant, inopia ſtipendii frumentique, et ſimul delectum tributaque Galliae aſpernantes; Rhenus, incognita illi coelo ſiccitate, vix navium patiens; arti commeatus: diſpoſitae per omnem ripam ſtationes, quae Germanos vado arcerent: eademque de cauſſa minus frugum, et plures qui conſumerent. apud imperitos prodigii loco accipiebatur ipſa aquarum penuria, tamquam nos amnes quoque, et vetera imperii munimenta deſererent; quod in pace, fors, ſeu natura; tunc ‘ fatum et ira Dei,’ vocabatur. ingreſſis Noveſium, tertiadecima legio conjungitur. additus Voculae in partem curarum,

Herennius Gallus, legatus: nec auſi ad hoſtem pergere, loco Gelduba nomen eſt, caſtra fecere. ibi ſtruenda acie, muniendo vallandoque, et ceteris belli meditamentis militem firmabant. utque praeda ad virtutem accenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui ſocietatem Civilis acceperant, ductus a Vocula exercitus. pars cum Herennio Gallo permanſit. Forte navem, haud procul caſtris, 27
frumento gravem, cum per vada haeſiſſet, Germani in ſuam ripam trahebant. non tulit Gallus, miſitque ſubſidio co-

tu demum Voculae, exſolvitur. is poſtera die, auctores ſeditionis morte affecit. tanta illi exercitui diverſitas inerat, licentiae, patientiaeque. haud dubie gregarius miles, Vitellio fidus: ſplendidiſſimus quiſque, in Veſpaſianum proni; inde ſcelerum ac ſuppliciorum vices, et mixtus obſequio furor: ut contineri non
28 poſſent, qui puniri poterant. At Civilem immenſis auctibus univerſa Germania extollebat, ſocietate nobiliſſimis obſidum firmata. ille, ut cuique proximum, ‘ vaſtari Ubios Treveroſque, et alia ma‘ nu Moſam amnem tranſire jubet, ut ‘ Menapios et Morinos et extrema Gal‘ liarum quateret.’ actae utrobique praedae; infeſtius in Ubiis, quod gens Germanicae originis, ejurata patria, Romanorum nomen Agrippinenſes vocarentur. caeſae cohortes eorum, in vico Marcoduro, incurioſius agentes, quia procul ripa aberant. nec quievere Ubii, quominus praedas e Germania peterent primo impune: dein circumventi ſunt, per omne id bellum meliore uſi fide quam fortuna. contuſis Ubiis, gravior et ſucceſſu rerum *ferocio* Civilis, obſidium legio-

num urgebat: intentis cuſtodiis, ne quis occultus nuntius venientis auxilii penetraret. machinas molemque operum, Batavis delegat: Tranſrhenanos proelium poſcentis, ‘ ad ſcindendum vallum ire, ‘ detruſoſque redintegrare certamen’ jubet: ſuperante multitudine, et facili damno; nec finem labori nox attulit. Con- 29
geſtis circum lignis, accenſiſque, ſimul epulantes, ut quiſque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. quippe ipſorum tela, per tenebras vana: Romani conſpicuam Barbarorum aciem,

em in manus dederant, propellere um-
one, pilo ſequi; multos in moenia e-
reſſos, pugionibus fodere. ſic exhauſ-
a nocte, novam aciem dies aperuit. E-
uxerant Batavi turrim, duplici tabula-
), quam praetoriae portae (is aequiſſi-
ius locus) propinquantem, promoti
ontra validi aſſeres, et incuſſae trabes
erfregere, multa ſuperſtantium pernicie.
ugnatumque in perculſos, ſubita et
roſpera eruptione. ſimul a legionariis
eritia et arte praeſtantibus, plura ſtrue-
antur. praecipuum pavorem intulit ſuſ-
enſum et nutans machinamentum, quo
pente demiſſo praeter ſuorum ora, ſin-
ili pluresve hoſtium ſublime rapti, ver-
pondere intra caſtra effundebantur.
ivilis omiſſa oppugnandi ſpe, rurſus per
ium aſſidebat, nuntiis et promiſſis fi-
em legionum convellens. Haec in Ger-
ania ante Cremonenſe proelium geſta,
ijus eventum litterae Primi Antonii
ocuere, addito Caecinae edicto. et prae-
ctus cohortis e victis, Alpinus Mon-
anus, fortunam partium praeſens fate-
atur. diverſi hinc motus animorum
ixilia e Gallia, quis nec amor, nec o-

dium in partes, militia ſine affectu, hortantibus praefectis, ſtatim a Vitellio deſciſcunt: vetus miles cunctabatur. ſed adigente Hordeonio Flacco, inſtantibus tribunis, dixit ſacramentum, non vultu neque animo ſatis affirmans: et cum cetera jurisjurandi verba conciperent, Veſpaſiani nomen haeſitantes, aut levi murmure, et plerumque ſilentio tranſmittebant. Lectae deinde pro concione epiſ- 32
tolae Antonii ad Civilem, ſuſpiciones militum irritavere, tanquam ad ſocium partium ſcriptae, et de Germanico exercitu

'quibus ad ſupplicium petitus, jure gen-
'tium poenas repoſco; vos autem Tre-
'veri, ceteraeque ſervientium animae,
'quod pretium effuſi totiens ſanguinis
'exſpectatis, niſi ingratam militiam, im-
'mortalia tributa, virgas, ſecures, et
'dominorum ingenia? en ego praefec-
'tus unius cohortis et Caninefates Ba-
'tavique, exigua Galliarum portio, va-
'na illa caſtrorum ſpatia excidimus, vel
'ſepta ferro fameque premimus; deni-
'que auſos aut libertas ſequetur, aut vic-
'ti iidem erimus.' ſic accenſum, ſed mol-
liora referre juſſum, dimittit. ille ut ir-
ritus legationis rediit, cetera diſſimulans,
33 quae mox erupere. Civilis parte copi-
arum retenta, veteranas cohortes, et
quod e Germanis maxime promptum, ad-
verſus Voculam exercitumque ejus mit-
tit: Julio Maximo, et Claudio Victore
ſororis ſuae filio, ducibus. rapiunt in
tranſitu hiberna alae, Aſciburgii ſita; a-
deoque improviſi caſtra involavere, ut
non alloqui, non pandere aciem Vocula
potuerit. id ſolum, ut in tumultu, mo-
nuit, 'ſubſignano milite mediâ firmare;'
auxilia paſſim circumfuſa ſunt. eques pro-

rupit, exceptuſque compoſitis hoſtium ordinibus, terga in ſuos vertit. caedes inde, non proelium. et Nerviorum cohortes, metu ſeu perfidia, latera noſtrorum nudavere. ſic ad legiones perventum; quae, amiſſis ſignis, intra vallum ſternebantur; cum repente, novo auxilio, fortuna pugnae mutatur. Vaſconum lectae a Galba cohortes, ac tum accitae, dum caſtris propinquant, audito proeliantium clamore, intentos hoſtes a tergo invadunt, latioremque quam pro numero terrorem faciunt: aliis a Nove-

Vocula, nec adventum hoſtium exploravit, eoque ſimul egreſſus victuſque; dein victoriae parum confiſus, tritis fruſtra diebus, caſtra in hoſtem movit; quem ſi ſtatim impellere, curſumque rerum ſequi maturaſſet; ſolvere obſidium legionum eodem impetu potuiſſet. tentaverat interim Civilis obſeſſorum animos, tamquam perditae apud Romanos res, et ſuis victoria proveniſſet. circumferebantur ſigna vexillaque; oſtentati etiam captivi; ex quibus unus, egregium facinus auſus, clara voce geſta patefecit, conſoſſus illic a Germanis; unde major indici fides. ſimul vaſtatione incendiiſque flagrantium villarum, venire victorem exercitum intelligebatur. ‘in conſpectu ‘caſtrorum conſtitui ſigna, foſſamque et ‘vallum circumdari Vocula jubet. de‘poſitis impedimentis ſarciniſque expe‘diti certarent.’ hinc in ducem clamor pugnam poſcentium; et minari aſſueverant. ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompoſiti feſſique proelium ſumpſere; nam Civilis aderat, non minus vitiis hoſtium, quam virtute ſuorum *fretus*. *varia* apud Romanos fortu-

na, et ſeditioſiſſimus quiſque ignavus: quidam recentis victoriae memores, retinere locum, ferire hoſtem, ſeque et proximos hortari. et redintegrata acie, manus ad obſeſſos tendere: ‘ ne tempo-
‘ ri deeſſent.’ illi cuncta e muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. ac forte Civilis lapſu equi proſtratus; credita per utrumque exercitum fama, ‘ vul-
‘ neratum aut interfectum,’ immane quantum ſuis pavoris, et hoſtibus alacritatis indidit. Sed Vocula, omiſſis
fugientium tergis, vallum turreſque caſ-

ilis, cunctos licentia vagos, compo-
:us invadit: praemiſſis, qui pontes et
arum anguſta inſiderent; pugnatum
ngo agmine, et incerto Marte, donec
oelium nox dirimeret. cohortes Gel-
ıbam perrexere, manentibus ut fuerant
ſtris, quae relictorum illic militum
aeſidio tenebantur. non erat dubium,
ıantum in regreſſu diſcriminis adeun-
m foret, frumentatoribus onuſtis per-
lſiſque. addit exercitui ſuo Vocula
ille delectos, e quinta et quartadecima
ţionibus apud Vetera obſeſſis, indomi-
m militem, et ducibus infenſum. plu-
s quam juſſum erat profecti, palam in
mine fremebant, ‘ non ſe ultra famem,
nſidias legatorum toleraturos.’ at qui
nanſerant, ‘ deſertos ſe abducta parte
egionum’ querebantur. duplex hinc
litio, aliis revocantibus Voculam; a-
ı redire in caſtra abnuentibus. inte-
n Civilis Vetera circumſedit. Vocu-
Geldubam, atque inde Noveſium con-
lit. Civilis capit Geldubam. mox haud
ɔcul Noveſio, equeſtri proelio proſpe-
certavit. ſed miles, ſecundis adver-
ţue, perinde in exitium ducum accen-

quorum cupiditates externis quoque bellis inexplebiles, nulla unquam civilis victoria ſatiavit. Kalendis Januariis, in 39
ſenatu, quem Julius Frontinus praetor urbanus vocaverat, legatis exercitibuſque ac regibus laudes grateſque decretae. et Tertio Juliano praetura, ‘ tanquam ‘ tranſgredientem in partes Veſpaſiani ‘ legionem deſeruiſſet,’ ablata, ut in Plotium Griphum transferretur. Hormo dignitas equeſtris data. et mox, ejurante Frontino, Caeſar Domitianus praeturam cepit. ejus nomen epiſtolis edictiſque

o metuens incerta. igitur Mu-
quia propalam opprimi Antoni-
ibat; multis in ſenatu laudibus
:um, ſecretis promiſſis onerat,
›rem Hiſpaniam oſtentans, diſ-
Cluvii Rufi vacuam;' ſimul ami-
, tribunatus praefecturaſque lar-
lein, poſtquam inanem animum
ıpidine impleverat, vires abolet;
in hiberna legione ſeptima, cu-
rantiſſimus in Antonium amor.
legio, familiaris Arrio Varo mi-
Syriam remiſſa. pars exercitus
ıanias ducebatur. ſic egeſto, quid-
rbidum, redit urbi ſua forma, le-
, et munia magiſtratuum. Quo
atum ingreſſus eſt Domitianus,
entia patris fratriſque ac juventa
pauca et modica diſſeruit, deco-
ıitu: et ignotis adhuc moribus,
oris confuſio pro modeſtia acci-
r. referente Caeſare, 'de reſti-
lis Galbae honoribus,' cenſuit
; Montanus, 'ut Piſonis quoque
›ria celebraretur.' patres utrum-
ſere; de Piſone irritum fuit. tum
uſti, 'per quos redderentur bel-

'lo rapta; quique aera legum vetuſtate 'delapſa noſcerent, figerentque, et faſ-'tos adulatione temporum foedatos ex-'onerarent, modumque publicis impen-'ſis facerent.' redditur Tertio Juliano praetura, poſtquam cognitus eſt ad Veſpaſianum confugiſſe. Gripho honor manſit. repeti inde cognitionem inter Muſonium Rufum et P. Celerem placuit, damnatuſque Publius, et Sorani manibus ſatisfactum. inſignis publica ſeveritate dies, ne privatim quidem laude caruit: juſtum judicium expleſſe Muſonius videbatur. diverſa fama Demetrio Cynicam ſectam profeſſo, quod manifeſtum reum ambitioſius quam honeſtius defendiſſet. ipſi Publio neque animus in periculis, neque oratio ſuppeditavit. ſigno ultionis in accuſatores dato, petit a Caeſare Junius Mauricus, 'ut commen-'tariorum principalium poteſtatem ſe-'natui faceret, per quos noſceret, quem 'quiſque acęuſandum popoſciſſet. con-'ſulendum tali ſuper re principem,' reſpondit. Senatus, inchoantibus primoribus, jusjurandum concepit, quo certatim omnes magiſtratus, ceteri ut ſen-

tentiam rogabantur, ‘ Deos teſtes advo-
‘ cabant, nihil ope ſua factum, quo cu-
‘ juſquam ſalus laederetur, neque ſe prae-
‘ mium aut honorem ex calamitate civi-
‘ um cepiſſe;’ trepidis, et verba jurisju-
randi per varias artes mutantibus, quis flagitii conſcientia inerat. probabant religionem patres, perjurium arguebant. eaque velut cenſura, in Sariolenum Voculam, et Nonium Actianum, et Ceſtium Severum acerrime incubuit, crebris apud Neronem delationibus famoſos. Sariolenum et recens crimen urgebat, quod apud Vitellium molitus eadem foret; nec deſtitit ſenatus manus intentare Voculae, donec curia excederet. ad Pactium Africanum tranſgreſſi, eum quoque proturbant: tamquam Neroni Scribonios fratres concordia opibuſque inſignes, ad exitium monſtraviſſet. Africanus neque fateri audebat, neque abnuere poterat: in Vibium Criſpum, cujus interrogationibus fatigabatur, ultro converſus, miſcendo quae defendere nequibat, ſocie-
42 tate culpae invidiam declinavit. Magnam eo die pietatis eloquentiacque famam Vipſanus Meſſala adeptus eſt, non-

dum ſenatoria aetate, auſus pro fratre Aquilio Regulo deprecari. Regulum ſubverſa Craſſorum et Orphiti domus in ſummum odium extulerat. ſponte ex ſenatusconſulto accuſationem ſubiiſſe juvenis admodum, nec depellendi periculi, ſed in ſpem potentiae videbatur. et Sulpicia Praetextata Craſſi uxor, quatuorque liberi, ſi cognoſceret ſenatus, ultores aderant. igitur Meſſala non cauſſam neque reum tueri, ſed periculis fratris ſemet opponens, flexerat quoſdam. occurrit truci oratione Curtius Montanus, eo uſque progreſſus, ut [illegible]

'ignotum adhuc ingenium, et nullis de-
'fenſionibus expertum, caede nobili im-
'buiſti; cum ex funere reipublicae, rap-
'tis conſularibus ſpoliis, ſeptuagies ſeſ
'tertio ſaginatus, et ſacerdotio fulgens,
'innoxios pueros, illuſtres ſenes, con-
'ſpicuas foeminas eadem ruina proſter-
'neres: cum ſegnitiam Neronis incuſa-
'res, quod per ſingulas domos, ſeque et
'delatores fatigaret: poſſe univerſum ſe-
'natum una voce ſubverti. retinete, pa-
'tres conſcripti, et reſervate hominem
'tam expediti conſilii, ut omnis aetas in-
'ſtructa ſit: et quomodo ſenes noſtri
'Marcellum, Criſpum; juvenes, Regu-
'lum imitentur. invenit etiam aemulos
'infelix nequitia; quid ſi floreat vigeat-
'que? et quem adhuc quaeſtorium offen-
'dere non audemus, praetorium et con-
'ſularem viſuri ſumus? an Neronem
'extremum dominorum putatis? idem
'crediderant, qui Tiberio, qui Caio ſu-
'perſtites fuerunt: cum interim inteſta-
'bilior, et ſaevior exortus eſt. non ti-
'memus Veſpaſianum: ea principis ae-
'tas, ea moderatio. ſed diutius durant
'exempla, quam mores. elanguimus,

‘ patres conſcripti, nec jam ille ſenatus
‘ ſumus, qui occiſo Nerone, delatores
‘ et miniſtros, more majorum puniendos
‘ flagitabat. optimus eſt, poſt malum
‘ principem, dies primus.’ Tanto cum 43
aſſenſu ſenatus auditus eſt Montanus,
ut ſpem caperet Helvidius, poſſe etiam
Marcellum proſterni. igitur a laude Cluvii Rufi orſus, qui perinde dives et eloquentia clarus, nulli unquam ſub Nerone periculum faceſſiſſet; crimine ſimul exemploque Eprium urgebat, ardentibus patrum animis, quod ubi ſenſit Mar-

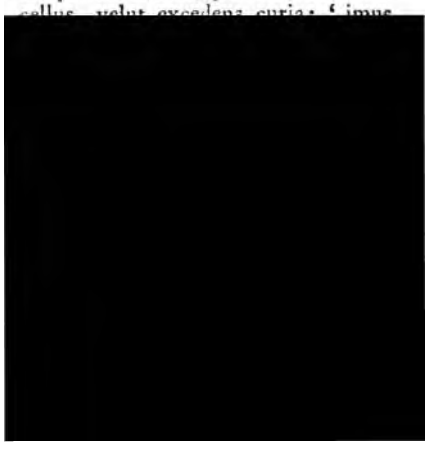

ſimul eos qui coeptam, dein omiſſam actionem repeterent, monuit ſermone molli, et tamquam rogaret. patres coeptam libertatem, poſtquam obviam itum, omiſere. Mucianus ne ſperni ſenatus judicium, et cunctis ſub Nerone admiſſis data impunitas videretur; Octavium Sagittam, et Antiſtium Soſianum ſenatorii ordinis, egreſſos exſilium, in eaſdem inſulas redegit. Octavius, Pontiam Poſtumiam ſtupro cognitam, et nuptias ſuas abnuentem, impotens amoris interfecerat: Soſianus, pravitate morum multis exitioſus. ambo gravi ſenatusconſulto damnati pulſique, quamvis conceſſo aliis reditu, in eadem poena retenti ſunt. nec ideo lenita erga Mucianum invidia. quippe Soſianus ac Sagitta viles, etiam ſi reverterentur: accuſatorum ingenia, et opes, et exercita malis artibus potentia timebantur. Reconciliavit pauliſper ſtudia patrum, habita in ſenatu cognitio, ſecundum veterem morem. Manlius Patruitus ſenator, ‘ pulſatum ſe in colo-
‘ nia Senienſi, coetu multitudinis, et juſ-
‘ ſu magiſtratuum querebatur; nec finem
‘ injuriae hîc ſtetiſſe: planctum, et la-

‘ menta, et ſupremorum imaginem prae-
‘ ſenti ſibi circumdata; cum contume-
‘ liis et probris, quae in ſenatum univer-
‘ ſum jacerentur.’ vocati qui arguebantur. et cognita cauſſa, in convictos vindicatum. additumque ſenatuſconſultum, quo Senienſium plebes modeſtiae admoneretur. iiſdem diebus Antonius Flamma Cyrenenſibus damnatur, lege repetundarum, et exſilio ob ſaevitiam. inter quae militaris ſeditio prope exarſit. Praetorianam militiam repetebant a Vitellio 46

'paratim aſſiſtere' jubet. illos primus ſtatim aſpectus obſtupefecerat; cum ex diverſo velut aciem telis et armis trucem; ſemet clauſos nudoſque et illuvie deformes aſpicerent. ut vero huc illuc diſtrahi coepere, metus per omnes, et praecipua Germanici militis formido, tamquam ea ſeparatione ad caedem deſtinarentur; prenſare commanipularium pectora, cervicibus innecti, ſuprema oſcula petere, 'ne deſererentur ſoli, neu in 'pari cauſa diſparem fortunam paterentur:' modo Mucianum, modo abſentem principem, poſtremum coelum ac deos obteſtari; donec Mucianus, 'cunctos ejuſdem ſacramenti, ejuſdem imperatoris milites' appellans, falſo timori obviam iret. namque et victor exercitus clamore lacrymas eorum juvabat. iſque finis illa die. paucis poſt diebus, alloquentem Domitianum firmati jam excepere. ſpernunt oblatos agros, militiam et ſtipendia orant. preces erant, ſed quibus contradici non poſſet; igitur in praetorium accepti. dein quibus aetas et juſta ſtipendia, dimiſſi cum honore, alii ob culpam: ſed carptim, ac

ſinguli; quo tutiſſimo remedio, conſenſus multitudinis extenuatur. Ceterum 47
verane pauperie, an uti videretur, actum in ſenatu, ‘ ut ſexcenties ſeſtertium a ‘ privatis mutuum acciperetur.’ praepoſituſque ei curae Poppaeus Silvanus; nec multo poſt neceſſitas abiit, ſive omiſſa ſimulatio. abrogati inde, legem ferente Domitiano, conſulatus quos Vitellius dederat. Funuſque cenſorium Flavio 48
Sabino ductum: magna documenta inſtabilis fortunae, ſummaque et ima miſcentis. ſub idem tempus L. Piſo pro-

nitate officii, vel quia minoribus major aemulandi cura: proconſulum ſplendidiſſimus quiſque, ſecuritati magis quam
49 potentiae conſulebant. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius Feſtus, ſumptuoſae adoleſcentiae, neque modica cupiens, ſed affinitate Vitellii anxius. is crebris ſermonibus, tentaveritne Piſonem ad res novas, an tentanti reſtiterit, incertum; quoniam ſecreto eorum nemo affuit, et occiſo Piſone plerique ad gratiam interfectoris inclinavere. nec ambigitur, provinciam et militem, alienato erga Veſpaſianum animo fuiſſe, et quidam e Vitellianis urbe profugi, oſtentabant Piſoni ‘ nutantes Gallias, pa-
‘ ratam Germaniam, pericula ipſius, et
‘ in pace ſuſpecta tutius bellum.’ inter quae Claudius Sagitta, praefectus alae Petrinae, proſpera navigatione praevenit Papirium centurionem, a Muciano miſſum: aſſeveravitque ‘ mandata inter-
‘ ficiendi Piſonis, centurioni data. ce-
‘ cidiſſe Galerianum, conſobrinum ejus
‘ generumque. unam in audacia ſpem
‘ ſalutis. ſed duo itinera audendi, ſeu
‘ mallet ſtatim arma, ſeu petita navibus

'Gallia, ducem ſe Vitellianis exercitibus oſtenderet.' nihil ad ea moto Piſone, centurio a Muciano miſſus, ut portum Carthaginis attigit, magna voce, laeta Piſoni omnia, tamquam principi continuare; obvios et ſubitae rei miraculo attonitos, ut eadem adſtreperent, hortari; vulgus credulum, ruere in forum, praeſentiam Piſonis expoſcere. gaudio clamoribuſque cuncta miſcebant, indiligentia veri, et adulandi libidine. Piſo indicio Sagittae, vel inſita modeſtia, non in publicum egreſſus eſt, neque ſe ſtudiis vulgi permiſit. centuri-

famae, in majus innotuere, equites in necem Piſonis mittit. illi raptim vecti, obſcuro adhuc coeptae lucis, domum proconſulis irrumpunt, deſtrictis gladiis, et magna pars Piſonis ignari: quod Poenos auxiliares, Mauroſque in eam caedem delegerat; haud procul cubiculo, obvium forte ſervum, ‘ quiſnam, et ‘ ubi eſſet Piſo?’ interrogavere. ſervus egregio mendacio, ‘ ſe Piſonem eſſe’ reſpondit: ac ſtatim obtruncatur; nec multo poſt, Piſo interficitur. namque aderat, qui noſceret, Bebius Maſſa e procuratoribus Africae: jam tunc optimo cuique exitioſus, et in cauſſas malorum, quae mox tulimus, ſaepius rediturus. Feſtus Adrumeto, ubi ſpeculabundus ſubſtiterat, ad legionem tendit praefectumque caſtrorum Cetronium Piſanum vinciri juſſit, proprias ob ſimultates: ſed ‘ Piſonis ſatellitem’ vocabat, militeſque et centuriones quoſdam puniit; alios praemiis affecit: neutrum ex merito, ſed ut oppreſſiſſe bellum crederetur. mox Ophenſium, Leptitanorumque diſcordias componit, quae raptu frugum et pecorum inter agreſtes, modicis principiis,

jam per arma atque acies exercebantur. nam populus Ophenſis multitudine inferior, Garamantas exciverat, gentem indomitam, et inter accolas latrociniis fecundam. unde artae Leptitanis res, lateque vaſtatis agris, intra moenia trepidabant; donec interventu cohortium alarumque, fuſi Garamantes, et recepta omnis praeda, niſi quam vagi per inacceſſa mapalium, ulterioribus vendiderant. At Veſpaſiano poſt Cremonenſem pugnam, et proſperos undique nuntios, ‘ cecidiſſe Vitellium,’ multi cujuſ-

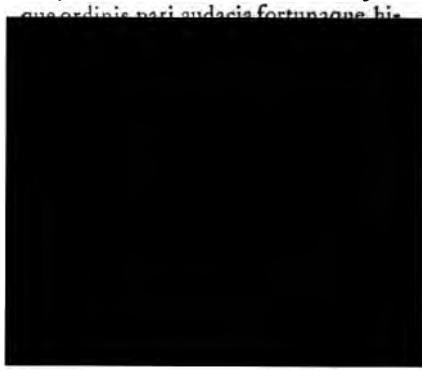

52 perpetranda. Titum, antequam digre-
deretur, multo apud patrem ſermone o-
raſſe dicebatur, ‘ ne criminantium nun-
‘ tiis temere accenderetur: integrum-
‘ que ſe ac placabilem filio praeſtaret. non
‘ legiones, non claſſes, perinde firma
‘ imperii munimenta, quam numerum
‘ liberorum. nam amicos tempore, for-
‘ tuna, cupidinibus aliquando, aut erro-
‘ ribus, imminui, transferri, deſinere:
‘ ſuum cuique ſanguinem indiſcretum,
‘ ſed maxime principibus: quorum pro-
‘ ſperis et alii fruantur, adverſa ad jun-
‘ ctiſſimos pertineant; ne fratribus qui-
‘ dem manſuram concordiam, ni pater
‘ exemplum praebuiſſet.’ Veſpaſianus
haud aeque Domitiano mitigatus, quam
Titi pietate gaudens, ‘ bono eſſe animo
‘ jubet, belloque et armis rempublicam
‘ attollere: ſibi pacem domumque cu-
‘ rae fore.’ tum celerrimas navium fru-
mento onuſtas, ſaevo adhuc mari com-
mittit. quippe tanto diſcrimine urbs nu-
tabat, ut decem haud amplius dierum
frumentum in horreis fuerit, cum a Veſ-
53 *paſiano commeatus* ſubvenere. Curam
reſtituendi Capitolii in L. Veſtinum con-

fert, equeſtris ordinis virum, ſed auctoritate famaque inter proceres. ab eo contracti haruſpices, monuere, ‘ ut reliquiae prioris delubri in paludes avehe-
‘ rentur, templum iiſdem veſtigiis ſiſte-
‘ retur; nolle deos mutari veterem formam.’ undecimo kaléndas Julias, ſerena luce, ſpatium omne quod templo dicabatur, evinctum vittis coroniſque. ingreſſi milites, quis fauſta nomina, felicibus ramis; dein virgines Veſtales, cum pueris puelliſque patrimis matrimiſque, aqua rivis et fontibus amnibuſque hauſta, perluere. tum Helvidius Priſcus praetor, praecunte Plauto Eliano pontifice, luſtrata ſuovetaurilibus area, et ſuper ceſpitem redditis extis, ‘ Jovem,
‘ Junonem, Minervam, praeſideſque im-

ſtipes, et metallorum primitiae nullis fornacibus victae, ſed ut gignuntur. praedixere haruſpices, ne temeraretur opus ſaxo aurove in aliud deſtinato. altitudo aedibus adjecta. id ſolum religio annuere; et prioris templi magnificentiae defuiſſe creditum, quo tanta vis hominum
54 retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniaſque mors Vitellii duplicaverat bellum. nam Civilis omiſſa diſſimulatione, in populum Romanum ruere. Vitellianae legiones vel externum ſervitium quam imperatorem Veſpaſianum malle. Galli ſuſtulerant animos, eandem ubique exercituum noſtrorum fortunam rati: vulgato rumore, ‘ a Sarmatis Daciſque Moeſica ac Pannonica ‘ hiberna circumſideri:’ paria de Britannia fingebantur. ſed nihil aeque, quam incendium Capitolii, ut finem imperii adeſſe crederent, impulerat. ‘ captam ‘ olim a Gallis urbem; ſed integra Jovis ſede, manſiſſe imperium. fatali nunc ‘ igne, ſignum coeleſtis irae datum et poſſeſſionem rerum humanarum Tranſalpinis gentibus, portendi’ ſuperſtitione vana Druidae canebant. inceſſeratque

fama primores Galliarum ab Othone adverſus Vitellium miſſos, antequam digrederentur, pepigiſſe, 'ne deeſſent libertati, ſi populum Romanum continua bellorum civilium ſeries et interna mala fregiſſent.' Ante Flacci Hordeonii caedem, nihil prorupit, quo conjuratio intelligeretur. interfecto Hordeonio, commeavere nuntii inter Civilem Claſſicumque praefectum alae Treverorum. Claſſicus nobilitate opibuſque ante alios; regium illi genus, et pace belloque clara origo. ipſe, e majoribus

[redacted]

quidam Ubiorum, Tungrorumque. ſed plurima vis penes Treveros, ac Lingonas. nec tulere moras conſultandi; certatim proclamant, ‘ furere diſcordiis populum Romanum, caeſas legiones, vaſtatam Italiam, capi cummaxime urbem, omnes exercitus ſuis quemque bellis diſtineri; ſi Alpes praeſidiis firmentur; coalita libertate, diſpecturas Gallias, quem virium ſuarum terminum velint.’

56 Haec dicta pariter, probataque; de reliquiis Vitelliani exercitus dubitavere. plerique interficiendos cenſebant, ‘ turbidos, infidos, ſanguine ducum pollutos.’ vicit ratio parcendi: ‘ ne ſublata ſpe veniae, pertinacia accenderentur. alliciendos potius in ſocietatem; legatis tantum legionum interfectis, ceterum vulgus conſcientia ſcelerum, et ſpe impunitatis facile acceſſurum.’ ea primi concilii forma; miſſique per Gallias concitores belli. fimulatum ipſis obſequium, quo incautiorem Voculam opprimerent. nec defuere qui Voculae nuntiarent. ſed vires ad coërcendum deerant, infrequentibus infidiſque legionibus. inter ambiguos milites, et occultos

hoſtes, optimum e praeſentibus ratus, mutua diſſimulatione, et iiſdem, quibus petebatur, artibus graſſari; in coloniam Agrippinenſem deſcendit. illuc Claudius Labeo, quem captum et extra conventum amandatum in Friſios diximus, corruptis cuſtodibus perfugit; pollicituſque, ‘ ſi praeſidium daretur, iturum in Batavos,’ et potiorem civitatis partem ad ‘ ſocietatem Romanam retracturum:’ accepta peditum equitumque modica manu, nihil apud Batavos auſus, quoſdam Nerviorum Bethaſiorumque in arma traxit, et furtim magis, quam bello, Ca-

'lim, Sacrovirum et Æduos; nuper,
'Vindicem Galliaſque ſingulis proeliis
'concidiſſe. eadem rurſus numina, ea-
'dem fata, ruptores foederum exſpecta-
'rent. melius divo Julio, divoque Au-
'guſto notos eorum animos. Galbam,
'et infracta tributa, hoſtiles ſpiritus in-
'duiſſe. nunc hoſtes, quia molle ſervi-
'tium: cum ſpoliati exutique fuerint,
'amicos fore.' haec ferociter locutus, poſtquam perſtare in perfidia Claſſicum Tutoremque videt: verſo itinere, Noveſium concedit. Galli duum millium ſpatio diſtantibus campis, conſedere. illuc commeantium centurionum militumque emebantur animi: ut, flagitium incognitum, Romanus exercitus in externa verba jurarent, pignuſque tanti ſceleris, nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique fugam ſuadebant, audendum ratus, vocata concione, in hunc modum diſſeruit.
58 'Nunquam apud vos verba feci, aut pro
'vobis ſolicitior, aut pro me ſecurior.
'nam mihi exitium parari, libens audio:
'mortemque in tot malis hoſtium ut fi-
'nem miſeriarum exſpecto. veſtrî me pu-

‘ det miſeretque, adverſus quos non
‘ proelium et acies parantur; id enim fas
‘ armorum, et jus hoſtium eſt; bellum
‘ cum populo Romano veſtris ſe manibus
‘ geſturum Claſſicus ſperat: imperium-
‘ que et ſacramentum Galliarum oſten-
‘ tat. adeo nos, ſi fortuna in praeſens
‘ virtuſque deſeruit, etiam vetera exem-
‘ pla deficiunt, quotiens Romanae legio-
‘ nes perire praeoptaverint, ne loco pel-
‘ lerentur. ſocii ſaepe noſtri, exſcindi
‘ urbes ſuas, ſeque cum conjugibus ac

'eſt vallum murique, et trahendi artes,
'donec e proximis provinciis auxilia
'exercituſque concurrant. ſane ego diſ-
'pliceam; ſunt alii legati, tribuni, centu-
'rio denique, aut miles. ne hoc prodigi-
'um toto terrarum orbe vulgetur, vobis
'ſatellitibus, Civilem et Claſſicum Italiam
'invaſuros. an ſi ad moenia urbis Ger-
'mani Gallique duxerint, arma patriae
'inferetis? horret animus tanti flagitii
'imagine. Tutori Trevero agentur ex-
'cubiae? ſignum belli Batavus dabit?
'Germanorum catervas ſupplebitis? quis
'deinde ſceleris exitus? cum Romanae
'legiones contra direxerint: tranſfugae
'e tranſfugis, et proditores e proditori-
'bus, inter recens et vetus ſacramentum
'inviſi deis errabitis? te, Jupiter optime
'maxime, quem per octingentos vigin-
'ti annos, tot triumphis coluimus; te,
'Quirine Romanae parens urbis, pre-
'cor venerorque, ut ſi vobis non fuit cor-
'di, me duce haec caſtra incorrupta et
'intemerata ſervari; at certe pollui foe-
'darique a Tutore et Claſſico ne ſinatis.
'militibus Romanis aut innocentiam de-
'tis; aut maturam, et ſine noxa poeni-

'tentiam.' Varie excepta oratio inter 59
ſpem metumque ac pudorem. digreſſum
Voculam, et de ſupremis agitantem, li-
berti ſervique prohibuere foediſſimam
mortem ſponte praevenire. et Claſſicus
miſſo Æmilio Longino deſertore primae
legionis, caedem ejus maturavit. Heren-
nium et Numiſium legatos, vinciri ſatis
viſum. dein ſumptis Romani imperii in-
ſignibus, in caſtra venit. nec illi, quam-
quam ad omne facinus durato, verba ul-
tra ſuppeditavere, quam ut ſacramentum
recitaret. juravere qui aderant, 'pro
'imperio Galliarum.' interfectorem Vo-
culae altis ordinibus; ceteros, ut quiſ-
que flagitium navaverat, praemiis attol-
lit. diviſae inde inter Tutorem et Claſ-
ſicum curae. Tutor valida manu circum-

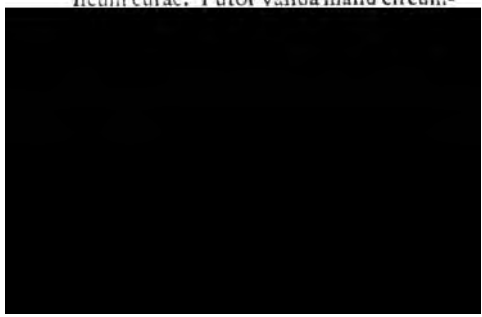

jecere qui miſſi erant, exemplum ſuum.
60 Obſeſſos hinc fides, inde egeſtas, inter decus ac flagitium diſtrahebant. cunctantibus ſolita inſolitaque alimenta deerant; abſumptis jumentis equiſque, et ceteris animalibus, quae profana foedaque in uſum neceſſitas vertit. virgulta poſtremo et ſtirpes et internatas ſaxis herbas vellentes, miſeriarum patientiaeque documentum fuere: donec egregiam laudem ſine turpi maculārent, miſſis ad Civilem legatis vitam orantes. neque ante preces admiſſae, quam in verba Galliarum jurarent. tum pactus praedam caſtrorum, dat cuſtodes, qui pecuniam, calones, ſarcinas retentarent, atque ipſos leves abeuntes proſequerentur. ad quintum fere lapidem coorti Germani, incautum agmen aggrediuntur. pugnaciſſimus quiſque in veſtigio; multi palantes occubuere; ceteri retro in caſtra profugiunt, querente ſane Civile et increpante Germanos, ‘ tamquam fidem per ſcelus ab- ‘ rumperent.’ ſimulata ea fuerint, an retinere ſaevientes nequiverit, parum affirmatur. direptis caſtris faces injiciunt. cunctoſque qui proelio ſuperfuerant, in-

gendos, obtuliſſe. ceterum neque ſe
que quemquam Batavum, in verba
liarum adegit, fiſus Germanorum
bus; et ſi certandum adverſus Gall
poſſeſſione rerum foret, inclytus f
et potior. Mumius Lupercus legatu
gionis, inter dona miſſus Veledae
virgo nationis Bructerae late impe
bat: vetere apud Germanos more,
pleraſque feminarum fatidicas, et ar
cente ſuperſtitione arbitrentur
tuncque Veledae auctoritas adolevit;
'proſperas Germanis res, et excid
'legionum' praedixerat. ſed Lupe
in itinere interfectus. pauci centurio
tribunorumque in Gallia geniti, n

ſio in coloniam Treverorum tranſgre-
jubetur, praefinita die intra quam caſ-
is excederet. medium omne tempus,
r varias curas egere; ignaviſſimus quiſ-
ıe, caeſorum apud Vetera exemplo,
ventes; melior pars, rubore et infa-
ia ' quale illud iter, quis dux viae? et
omnia in arbitrio eorum, quos vitae
neciſque dominos feciſſent.' alii nulla
decoris cura, pecuniam aut cariſſima
oimet ipſi circumdare. quidam expe-
re arma, teliſque tamquam in aciem
cingi. haec meditantibus, advenit
roficiſcendi hora, exſpectatione triſti-
r. quippe intra vallum, deformitas haud
erinde notabilis: detexit ignominiam
mpus, et dies. revulſae imperatorum
nagines, inhonora ſigna, fulgentibus
inc inde Gallorum vexillis, ſilens ag-
ien, et velut longae exſequiae. dux
laudius Sanctus effoſſo oculo, dirus o-
, ingenio debilior. duplicatur flagiti-
m, poſtquam deſertis Bonnenſibus caſ-
is, altera ſe legio miſcuerat. et vulga-
ı captarum legionum fama, cuncti qui
aulo ante Romanorum nomen horre-
ant, procurrentes ex agris tectiſque, et

re Voculae Longino, conjectis
telis, initium exſolvendae in p
culpae fecere. legiones nihil mu
nere, ante moenia Treverorur
dunt. Civilis et Claſſicus rebu
dis ſublati, an coloniam Agripp
diripiendam exercitibus ſuis p
rent, dubitavere. ſaevitia ing
cupidine praedae, ad excidium
trahebantur; obſtabat ratio belli
vum imperium inchoantibus ut
mentiae fama. Civilem etiam t
memoria flexit, quod filium eju
rerum motu in colonia Agrippin
prehenſum, honorate cuſtodiera
Tranſrhenanis gentibus inviſa

pinenſium edi jubent; quae ferociſſimus e legatis, in hunc modum protulit: ‘Rediſſe vos in corpus nomenque Germaniae, communibus deis, ſed praecipuo Deorum Marti grates agimus: vobiſque gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. nam ad hunc diem, flumina ac terras, et coelum quodammodo ipſum, clauſerant Romani: ut colloquia congreſſuſque noſtros arcerent; vel, quod contumelioſius eſt viris ad arma natis, inermes ac prope nudi, ſub cuſtode et pretio coiremus. ſed ut amicitia ſocietaſque noſtra in aeternum rata ſint: poſtulamus a vobis, muros coloniae, munimenta ſervitii, detrahatis; etiam fera animalia, ſi clauſa teneas, virtutis obliviſcuntur. Romanos omnes, in finibus veſtris, trucidetis; haud facile libertas, et domini miſcentur. bona interfectorum, in medium cedant, ne quis occulere quidquam, aut ſegregare cauſſam ſuam poſſit. liceat nobis vobiſque utramque ripam colere, ut olim majoribus noſtris; quomodo lucem diemque omnibus hominibus; ita omnes terras fortibus vi-

‘ ſumpſimus, ut Batavi et Treveri gen-
‘ tibus imperent. procul haec a nobis ar-
‘ rogantia; accipite ſocietatem; tranſ-
‘ gredior ad vos, ſeu me ducem, ſeu mi-
‘ litem mavultis.’ movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus, ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, univerſam ei gentem dedidere. Labeo antequam circumveniretur, profugit. Civilis Bethaſios quoque ac Nervios in fidem acceptos, copiis ſuis adjunxit: ingens rerum, perculſis civitatum animis, vel ſponte inclinantibus. Interea Ju- 67
lius Sabinus, projectis foederis Romani

ponine uxoris exemplum, ſuo loco reddemus. Sequanorum proſpera acie, belli impetus ſtetit. reſipiſcere paulatim civitates, faſque et foedera reſpicere, principibus Remis: qui per Gallias edixere, 'ut miſſis legatis in commune conſulta-
68 'rent, libertas an pax placeret.' At Romae cuncta in deterius audita Mucianum angebant, ne, quamquam egregii duces (jam enim Gallum Annium, et Petilium Cerialem delegerat) ſummam belli parum tolerarent. nec relinquenda urbs ſine rectore. et Domitiani indomitae libidines timebantur; ſuſpectis, uti diximus, Primo Antonio, Varoque Arrio. Varus praetorianis praepoſitus, vim atque arma retinebat. eum Mucianus pulſum loco, ne ſine ſolatio ageret, annonae praefecit. utque Domitiani animum Varo haud alienum, deliniret; Arretinum Clementem, domui Veſpaſiani per affinitatem innexum, et gratiſſimum Domitiano, praetorianis praepoſuit, 'patrem ejus ſub Cajo Caeſare egregie functum ea cura dictitans. laetum militibus idem nomen; atque ipſum quamquam ſenatorii ordinis, ad utraque mu-

‘ nia ſufficere.’ aſſumuntur e civitate clariſſimus quiſque; et alii per ambitionem. ſimul Domitianus Mucianuſque accingebantur, diſpari animo; ille ſpe ac juventa properus; hic moras nectens, quis flagrantem retineret, ne ferocia aetatis, et pravis impulſoribus ſi exercitum invaſiſſet, paci belloque male conſuleret. legiones victrices ſexta et octava, Vitellianarum unaetviceſima, e recens conſcriptis ſecunda, Peninis Cottianiſque Alpibus, pars monte Grajo, traducuntur; XIV. legio e Britannia; ſexta ac

‘ nuiſſimi cujuſque periculo geri, jam-
‘ que ſuper caput legiones:’ ſapientiſſi-
mum quemque reverentia fideque, juni-
ores periculo ac metu continuit. et Va-
lentini animum laudabant, conſilium
Auſpicis ſequebantur. conſtat obſtetiſſe
Treveris Lingonibuſque apud Gallias,
quod Vindicis motu cum Verginio ſte-
terant. deterruit pleroſque provincia-
rum aemulatio; ‘ quod bello caput? un-
‘ de jus auſpiciumque peteretur? quam,
‘ ſi cuncta proveniſſent, ſedem imperio
‘ legerent?’ nondum victoria, jam diſ-
cordia erat: aliis foedera, quibuſdam o-
pes vireſque, aut vetuſtatem originis,
per jurgia jactantibus. taedio futurorum,
praeſentia placuere. ſcribuntur ad Tre-
veros epiſtolae, nomine Galliarum, ‘ ut
‘ abſtinerent armis, impetrabili venia,
‘ et paratis deprecatoribus, ſi poeniteret.’
reſtitit idem Valentinus, obſtruxitque
civitatis ſuae aures, haud perinde inſtru-
endo bello intentus, quam frequens con-
70 cionibus. Igitur non Treveri neque
Lingones, ceteraeve rebellium civita-
tes, pro magnitudine ſuſcepti diſcrimi-
nis agere. ne duces quidem in unum con-

ſulere. ſed Civilis avia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem capere, aut exturbare nititur. Claſſicus ſegne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. ne Tutor quidem maturavit ſuperiorem Germaniae ripam, et ardua Alpium praeſidiis claudere. atque interim unaetviceſima legio Vindoniſſa; Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Raetiam irrupere. acceſſit ala Singularium, excita olim a Vitellio, deinde in partes Veſpaſiani tranſgreſſa. praecerat Julius Briganticus, ſorore Civilis genitus, ut ferme acerrima proximorum odia

tem Navae fluminis abruperat; ſed incurſu cohortium quas Sextilius ducebat, et reperto vado, proditus ſuſuſque. ea clade perculſi Treveri; et plebes omiſſis armis per agros palatur; quidam principum, ut primi poſuiſſe bellum viderentur, in civitates quae ſocietatem Romanam non exuerant, perfugerunt. legiones a Noveſio Bonnaque in Treveros, ut ſupra memoravimus, traductae, ſe ipſas in verba Veſpaſiani adigunt. haec Valentino abſente geſta: qui ubi adventabat furens, cunctaque rurſus in turbas et exitium converſurus; legiones in Mediomatricos, ſociam civitatem, abſceſſere. Valentinus ac Tutor in arma Treveros retrahunt: occiſis Herennio ac Numiſio legatis, quo minore ſpe ve-
71 niae creſceret vinculum ſceleris. Hic belli ſtatus erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum venit; ejus adventu erectae ſpes. ipſe pugnae avidus, et contemnendis quam cavendis hoſtibus melior, ferocia verborum militem incendebat: ubi primum congredi licuiſſet, nullam proelio moram facturus; delectus per Galliam habitos in civitates remittit, ac

nuntiare jubet ‘ ſufficere imperio legio-
‘ nes; ſocii ad munia pacis redirent, ſe-
‘ curi velut confecto bello, quod Roma-
‘ nae manus excepiſſent.’ auxit ea res Gallorum obſequium; nam recepta juventute, facilius tributa toleravere, proniores ad officia quod ſpernebantur. at Civilis et Claſſicus, ubi ‘ pulſum Tuto-
‘ rem, caeſos Treveros, cuncta hoſtibus
‘ proſpera’ accepere: trepidi ac properantes, dum diſperſas ſuorum copias conducunt, crebris interim nuntiis Valentinum monuere, ‘ ne ſummae rei pe-

non plus ſuis in virtute foret. paulum morae in aſcenſu, dum miſſilia hoſtium praevehuntur. ut ventum in manus, de turbati ruinae modo praecipitantur. et pars equitum aequioribus jugis circumvecta, nobiliſſimos Belgarum, in quis
72 ducem Valentinum, cepit. Cerialis poſtero die coloniam Treverorum ingreſſus eſt, avido milite eruendae civitatis: ‘hanc eſſe Claſſici, hanc Tutoris patriam; horum ſcelere clauſas caeſaſque legiones. quid tantum Cremonam meruiſſe, quam e gremio Italiae raptam, quia unius noctis moram victoribus attulerit? ſtare in confinio Germaniae integram ſedem, ſpoliis exercituum et ducum caedibus ovantem. redigeretur praeda in fiſcum: ipſis ſufficere ignes, et rebellis coloniae ruinas, quibus tot caſtrorum excidia penſarentur.’ Cerialis metu infamiae, ſi licentia ſaevitiaque imbuere militem crederetur, preſſit iras; et paruere, poſito civili bello ad externa modeſtiores. convertit inde animos accitarum e Mediomatricis legionum miſerabilis aſpectus. ſtabant conſcientia flagitii maeſtae, fixis in terram

oculis. nulla inter coëuntes exercitus conſalutatio; neque ſolantibus hortantibuſve reſponſa dabant, abditi per tentoria, et lucem ipſam vitantes; nec perinde periculum aut metus, quam pudor ac dedecus obſtupefecerat: attonitis etiam victoribus, qui vocem preceſque adhibere non auſi, lacrimis ac ſilentio veniam poſcebant; donec Cerialis mulceret animos, ‘fato acta dictitans, quae ‘militum ducumque diſcordia, vel fraude hoſtium eveniſſent. primum illum ‘ſtipendiorum et ſacramenti diem habe-

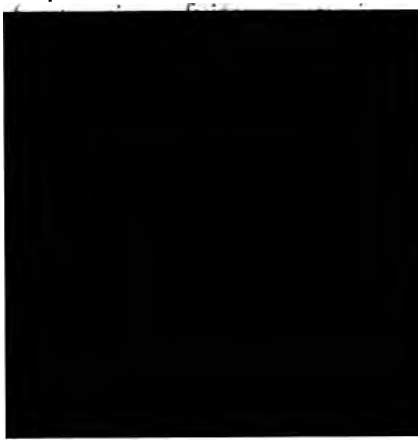

‘ſe, quam nobis dixiſſe. terram veſtram
‘ceterorumque Gallorum ingreſſi ſunt
‘duces imperatoreſque Romani, nulla
‘cupidine, ſed majoribus veſtris invo-
‘cantibus, quos diſcordiae uſque ad ex-
‘itium fatigabant; et acciti auxilio Ger-
‘mani, ſociis pariter atque hoſtibus ſer-
‘vitutem impoſuerant. quot proeliis ad-
‘verſus Cimbros Teutonoſque, quantis
‘exercituum noſtrorum laboribus, quo-
‘ve eventu Germanica bella tractaveri-
‘mus, ſatis clarum. nec ideo Rhenum
‘inſedimus, ut Italiam tueremur: ſed
‘ne quis alius Arioviſtus regno Gallia-
‘rum potiretur. an vos cariores Civili
‘Batavique et Tranſrhenanis gentibus
‘creditis, quam majoribus eorum pa-
‘tres avique veſtri fuerunt? eadem ſem-
‘per cauſſa Germanis tranſcendendi in
‘Gallias, libido atque avaritia, et mutan-
‘dae ſedis amor: ut relictis paludibus et
‘ſolitudinibus ſuis, fecundiſſimum hoc
‘ſolum, voſque ipſos poſſiderent, cete-
‘rum libertas, et ſpecioſa nomina prae-
‘texuntur; nec quiſquam alienum ſervi-
‘tium, et dominationem ſibi concupivit,
‘ut non eadem iſta vocabula uſurparet.

‘ Regna bellaque per Gallias ſemper 74
‘ fuere, donec in noſtrum jus concede-
‘ retis. nos quamquam totiens laceſſiti,
‘ jure victoriae id ſolum vobis addidi-
‘ mus, quo pacem tueremur. nam ne-
‘ que quies gentium ſine armis; neque
‘ arma ſine ſtipendiis; neque ſtipendia
‘ ſine tributis haberi queunt. cetera in
‘ communi ſita ſunt. ipſi plerumque le-
‘ gionibus noſtris praeſidetis: ipſi has
‘ aliaſque provincias regitis. nihil ſepa-
‘ ratum, clauſumve. et laudatorum prin-
‘ cipum uſus ex aequo, quamvis procul

'gentorum annorum fortuna diſciplina-
'que compages haec coaluit: quae con-
'velli ſine exitio convellentium non po-
'teſt. ſed vobis maximum diſcrimen,
'penes quos aurum et opes, praecipuae
'bellorum cauſſae. proinde pacem et
'urbem, quam victi victoreſque eodem
'jure obtinemus, amate, colite. mo-
'neant vos utriuſque fortunae documen-
'ta, ne contumaciam cum pernicie,
'quam obſequium cum ſecuritate mali-
'tis.' tali oratione graviora metuentis
compoſuit, erexitque. Tenebantur vic-
tore exercitu Treveri, cum Civilis et
Claſſicus miſere epiſtolas ad Cerialem,
quarum haec ſententia fuit: 'Veſpaſia-
'num, quamquam nuntios occultarent,
'exceſſiſſe vita. urbem atque Italiam,
'interno bello conſumptam. Muciani
'ac Domitiani vana et ſine viribus no-
'mina. ſi Cerialis imperium Galliarum
'velit, ipſos finibus civitatum ſuarum
'contentos: ſi proelium mallet, ne id
'quidem abnuere.' ad ea Cerialis Civili
et Claſſico nihil; eum qui attulerat ipſas
epiſtolas, ad Domitianum miſit. hoſtes
diviſis copiis advenere undique. plerique

culpabant Cerialem paſſum jungi, quos diſcretos intercipere licuiſſet. Romanus exercitus caſtra foſſa valloque circumdedit: quis temere antea intutis conſederat. apud Germanos diverſis ſententiis certabatur. ‘ Civilis opperiendas 76
‘ Tranſrhenanorum gentes, quarum ter-
‘ rore fractae populi Romani vires obte-
‘ rerentur. Gallos quid aliud quam prae-
‘ dam victoribus? et tamen quod robo-
‘ ris ſit, Belgas, ſecum palam, aut vo-
‘ to ſtare. Tutor cunctatione creſcere
‘ rem Romanam affirmabat, coëuntibus
‘ undique exercitibus. tranſvectam e

'ſtrictas. idque ipſum, quod incondi-
'tum nuper Valentini manum contra
'ſpem ſuam fuderint, alimentum illis
'ducique temeritatis. auſuros rurſus,
'venturoſque in manus, non imperiti
'adoleſcentuli verba et conciones, quam
'ferrum et arma, meditantis, ſed Civi-
'lis et Claſſici: quos ubi aſpexerint, re-
'dituram in animos formidinem, fugam,
'famemque, ac totiens captis precariam
'vitam; neque Treveros, aut Lingo-
'nas benevolentia contineri: reſump-
'turos arma, ubi metus abſceſſerit.' di-
remit conſiliorum diverſitatem, appro-
bata Tutoris ſententia Claſſicus, ſtatim-
77 que exſequuntur. Media acies Ubiis
Lingonibuſque data: dextro cornu co-
hortes Batavorum; ſiniſtro Bructeri Ten-
cterique; pars montibus; alii viam in-
ter Moſellamque flumen tam improviſi
aſſiluere, ut in cubiculo ac lectulo Ceri-
alis (neque enim noctem in caſtris ege-
rat) pugnari ſimul vincique ſuos audie-
rit, increpans pavorem nuntiantium, do-
nec univerſa clades in oculis fuit. per-
rupta legionum caſtra, fuſi equites: me-
dius Moſellae pons, qui ulteriora colo-

niae annectit, ab hoſtibus inſeſſus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, et fugientes manu retrahens, intecto corpore promptus inter tela, felici temeritate, et fortiſſimi cujuſque accurſu, reciperatum pontem lecta manu firmavit. mox in caſtra reverſus, palantes captarum apud Noveſium Bonnamque legionum manipulos, et rarum apud ſigna militem, ac prope circumventas aquilas videt. incenſus ira, ‘non Flaccum, inquit, non Vocu-
‘lam deſeritis. nulla hic proditio; ne-
‘que aliud excuſandum habeo, quam
‘quod vos Gallici foederis oblitus prae-

bus tentoriis ſarciniſque, cum intra vallum pugnaretur. Tutor, et Claſſicus, et Civilis, ſuis quiſque locis pugnam ciebant: Gallos pro libertate, Batavos pro gloria, Germanos ad praedam inſtigantes. et cuncta pro hoſtibus erant; donec legio unaetviceſima, patentiore quam ceterae ſpatio conglobata, ſuſtinuit ruentes; mox impulit. nec ſine ope divina, mutatis repente animis, terga victores vertere. ipſi territos ſe cohortium aſpectu ferebant, quae primo impetu diſjectae, ſummis rurſus jugis congregabantur, ac ſpeciem novi auxilii fecerant. ſed obſtitit vincentibus pravum inter ipſos certamen, hoſte omiſſo ſpolia conſectandi. Cerialis ut incuria prope rem afflixit, ita conſtantia reſtituit; ſecutuſque fortunam, caſtra hoſtium eodem die
79 capit exſcinditque. Nec in longum quies militi data. orabant auxilium Agrippinenſes; offerebantque uxorem ac ſororem Civilis, et filiam Claſſici, relicta ſibi pignora ſocietatis. atque interim diſperſos in domibus Germanos trucidaverant. unde metus et juſtae preces invocantium, antequam hoſtes reparatis

viribus ad ſpem, vel ad ultionem accingerentur. namque et Civilis illuc intenderat, non invalidus, flagrantiſſima cohortium ſuarum integra: quae ex Chaucis Friſiiſque compoſita, Tolbiaci, in finibus Agrippinenſium agebat. ſed triſtis nuntius avertit, 'deletam cohortem, 'dolo Agrippinenſium:' qui largis epulis vinoque ſopitos Germanos, clauſis foribus, igne injecto, cremavere. ſimul Cerialis propero agmine ſubvenit. circumſteterat Civilem et alius metus, ne quartadecima legio adjuncta Britannica

diebus Mucianus Vitellii filium interfici jubet: manſuram diſcordiam obtendens, ni ſemina belli reſtinxiſſet. neque Antonium Primum adſciri inter comites a Domitiano paſſus eſt; favore militum anxius, et ſuperbia viri, aequalium quoque, adeo ſuperiorum intolerantis. profectus ad Veſpaſianum Antonius, ut non pro ſpe ſua excipitur, ita neque averſo imperatoris animo. trahebatur in diverſa; hinc meritis Antonii, cujus ductu confectum haud dubie bellum erat; inde Muciani epiſtolis: ſimul ceteri, ut 'infeſtum tumidumque' inſectabantur, adjunctis prioris vitae criminibus; neque ipſe deerat arrogantia vocare offenſas, nimius commemorandis quae meruiſſet. 'alios ut imbelles, Caecinam ut capti-'vum ac dediticium' increpat. unde paulatim levior viliorque haberi, manen-
1 te tamen in ſpeciem amicitia. Per eos menſes, quibus Veſpaſianus Alexandriae ſtatos aeſtivis flatibus dies, et certa maris opperiebatur, multa miracula evenere, quis coeleſtis favor et quaedam in Veſpaſianum inclinatio numinum oſtenderetur. ex plebe Alexandrina quidam

oculorum tabe notus; genua ejus advolvitur, ‘ remedium caecitatis’ expoſcens gemitu; monitu Serapidis dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit; precabaturque principem, ‘ ut genas et oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento.’ alius manum aeger, eodem deo auctore, ‘ ut pede ac veſtigio Caeſaris calcaretur,’ orabat. Veſpaſianus primo irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obſecratione ipſorum, et vocibus adulantium in ſpem induci; poſtremo aeſtimari a medicis jubet, an talis caecitas ac debilitas, ope humana ſuperabiles forent. medici varie diſſerere; ‘ huic non exeſam ‘ vim luminis, et redituram ſi pellerentur obſtantia: illi elapſos in pravum ‘ artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe ‘ integrari. id fortaſſe cordi deis, et divino miniſterio principem electum; denique patrati remedii gloriam penes ‘ Caeſarem; irriti ludibrium penes miſeros fore.’ igitur Veſpaſianus cuncta fortunae ſuae patere ratus, nec quidquam ultra incredibile, laeto ipſe vultu, erecta

quae aſtabat multitudine, juſſa exſequitur. ſtatim converſa ad uſum manus, ac caeco reluxit dies. utrumque qui interfuere nunc quoque memorant, poſtquam
82 nullum mendacio pretium. Altior inde Veſpaſiano cupido adeundi ſacram ſedem, ut ſuper rebus imperii conſuleret. 'arceri templo cunctos' jubet; atque ingreſſus, intentuſque numini, reſpexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine Baſiliden; quem procul Alexandria plurium dierum itinere, et aegro corpore detineri haud ignorabat. percunctatur ſacerdotes, 'num illo die Baſilides templum iniſſet?' percunctatur obvios, 'num in urbe viſus ſit?' denique miſſis equitibus explorat, illo temporis momento octoginta millibus paſſuum abfuiſſe. tunc divinam ſpeciem, et vim reſponſi ex nomine Baſilidis, in-
83 terpretatus eſt. Origo dei nondum noſtris auctoribus celebrata. Ægyptiorum antiſtites ſic memorant: 'Ptolemaeo regi, qui Macedonum primus Ægypti opes firmavit, cum Alexandriae recens conditae moenia, templaque et religiones adderet; oblatum per quietem

'decore eximio, et majore quam huma-
'na ſpecie juvenem, qui moneret,' ut fidiſſimis amicorum in Pontum miſſis, effigiem ſuam acciret: laetum id regno, magnamque et inclitam ſedem fore quae excepiſſet; 'ſimul viſum eumdem juve-
'nem in coelum igne plurimo attolli.' Ptolemæus omine et miraculo excitus, ſacerdotibus Ægyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos viſus aperit. atque illis Ponti et externorum parum gnaris, Timotheum Athenienſem e gente Eumolpidarum, quem ut antiſtitem caerimoniarum Eleuſi exciverat, 'quae-
'nam illa ſuperſtitio, quod numen?' interrogat. Timotheus quaeſitis qui in Pontum meaſſent, cognoſcit urbem illic Sinopen, nec procul templum vetere inter accolas fama Jovis Ditis. namque et muliebrem effigiem aſſiſtere, quam plerique Proſerpinam vocent. ſed Ptolemaeus, ut ſunt ingenia regum, pronus ad formidinem; ubi ſecuritas rediit, voluptatum quam religionum appetens, negligere paulatim aliaſque ad curas animum vertere: donec eadem ſpecies terribilior jam et inſtantior, 'exitium ipſi

'regnoque denuntiaret, ni jussa patra-
'rentur.' tum legatos et dona Scydro-
themidi regi (is tunc Sinopensibus im-
peritabat) expediri jubet; praecepitque
navigaturis, 'ut Pythium Apollinem a-
'deant.' illis mare secundum: fors ora-
culi haud ambigua: 'irent, simulacrum-
'que patris sui reveherent, sororis re-
84 'linquerent.' Ut Sinopen venere, mu-
nera, preces, mandata regis sui Scydro-
themidi allegant. qui diversus animi,
modo numen pavescère, modo minis ad-
versantis populi terreri, saepe donispro-
missisque legatorum flectebatur. atque
interim triennio exacto, Ptolemaeus non
studium, non preces omittere. dignita-
tem legatorum, numerum navium, auri
pondus augebat. tum minax facies Scy-
drothemidi offertur, 'ne destinata deo
'ultra moraretur.' cunctantem varia
pernicies, morbique et manifesta coeles-
tium ira, graviorque in dies fatigabat.
advocata concione, 'jussa numinis, su-
'os Ptolemaeique visus, ingruentia ma-
'la' exponit. vulgus adversari regem,
invidere Ægypto, sibi metuere, tem-
plumque circumsidere. major hinc fama

tradidit, ‘ deum ipſum appulſas litori
‘ navis ſponte conſcendiſſe.’ mirum in-
de dictu, tertio die tantum maris emenſi,
Alexandriam appelluntur. templum pro
magnitudine urbis exſtructum loco, cui
nomen Rhacotis; fuerat illic ſacellum,
Serapidi atque Iſidi antiquitus ſacratum.
haec de origine et advectu dei, celeber-
rima. nec ſum ignarus, eſſe quoſdam
qui ‘ Seleucia urbe Syriae accitum, reg-
‘ nante Ptolemaeo, quem tertia aetas tu-
‘ lit: alii auctorem eumdem Ptolemaeum;
‘ ſedem ex qua tranſierit, Memphim’
perhibent, inclytam olim, et veteris Æ-
gypti columen. deum ipſum multi ‘ Æſ-
‘ culapium, quod medeatur aegris cor-
‘ poribus; quidam Oſirim, antiquiſſimum
‘ illis gentibus numen; plerique Jovem,
‘ ut rerum omnium potentem; plurimi
‘ Ditem patrem, inſignibus quae in ip-
‘ ſo manifeſta, aut per ambages’ conjec-
tant. At Domitianus Mucianuſque, an- 85
tequam Alpibus propinquarent, proſpe-
ros rerum in Treveris geſtarum nuntios
accepere. praecipua victoriae fides, dux
hoſtium Valentinus, nequaquam abjec-
to animo, quos ſpiritus geſſiſſet, vultu

ferebat. auditus ideo tantum, ut noſceretur ingenium ejus, damnatuſque inter ipſum ſupplicium, exprobranti cuidam ‘patriam ejus captam, Accipere ‘ſe ſolatium mortis’ reſpondit. ſed Mucianus quod diu occultaverat, ut recens exprompſit. ‘quoniam benignitate deûm ‘ſtractae vires hoſtium forent: parum ‘decore Domitianum, confecto prope ‘bello, alienae gloriae interventurum. ‘ſi ſtatus imperii, aut ſalus Galliarum ‘in diſcrimen verteretur, debuiſſe Caeſarem in acie ſtare: Caninefates Batavoſque minoribus ducibus delegandos. ‘ipſe Lugduni vim fortunamque principatus e proximo oſtentaret, nec parvis periculis immixtus, et majoribus ‘non defuturus.’ Intelligebantur artes: ſed pars obſequii in eo, ne deprehenderentur; ita Lugdunum ventum. unde creditur Domitianus, occultis ad Cerialem nuntiis, fidem ejus tentaviſſe, ‘an ‘praeſenti ſibi exercitum imperiumque ‘traditurus foret;’ qua cogitatione bellum adverſus patrem agitaverit; an opes vireſque adverſus fratrem, in incerto fuit; nam Cerialis ſalubri temperamento

rum et amorem carminum ſimulans, qu
velaret animum, et fratris aemulatio
ſubduceretur, cujus diſparem mitiorem
que naturam contra interpretabatur.

HISTORIARUM

LIBRI QUINTI

BREVIARIUM.

Titi in Judaeos urbemque ſacram expeditio. ea occaſione, de Gentis origine, moribus, religione, urbiſque ipſius opere et ſitu, accuratius et uberius dictum. Germanici belli progreſſus; praelia aliquot inter Civilem et Cerialem; quae denique pax (ita apparet ex fine admutilati libri) excepit.

HISTORIARUM

LIBER QUINTUS.

EJUSDEM anni principio, Caeſar Titus perdomandae Judaeae delectus a patre, et privatis utriuſque rebus militia clarus, majore tum vi famaque agebat, certantibus provinciarum et exercituum ſtudiis; atque ipſe, ut ſuper fortunam crederetur, decorum ſe promptumque in armis oſtendebat, comitate et alloquiis officia provocans: ac plerumque in opere, in agmine, gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. tres eum in Judaea legiones, quinta et decima, et quintadecima, vetus Veſpaſiani miles excepere. tradidit et Syria duodecimam, et adductos Alexandria duoetviceſimanos tertianoſque. comitabantur viginti ſociae cohortes, octo equitum alae: ſimul Agrippa, Sohemuſque reges, et auxilia regis Antiochi, validaque et ſolito inter accolas odio infenſa

Judaeis Arabum manus. multi, quos urbe atque Italia ſua quemque ſpes acciverat, occupandi Principem adhuc vacuum. his cum copiis fines hoſtium ingreſſus, compoſito agmine, cuncta explorans, paratuſque decernere, haud pro-
2 cul Hieroſolymis, caſtra facit. Sed quia famoſae urbis ſupremum diem tradituri ſumus, congruens videtur primordia ejus aperire. ‘ Judaeos Creta inſula profugos, noviſſima Libyae inſediſſe memorant, qua tempeſtate Saturnus vi Jovis pulſus ceſſerit regnis.’ argumentum e nomine petitur:’ ‘inclytum in Creta Idam montem, accolas Idaeos, aucto in Barbarum cognomento, Judaeos vocitari; quidam regnante Iſide exundantem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hieroſolymo ac Juda proximas in terras exoneratam. plerique Æthiopum prolem, quos rege Cepheo, metus atque odium mutare ſedes perpulerit.’ ſunt qui tradant, ‘ Aſſyrios convenas, indigum agrorum populum, parte Ægypti potitos, mox proprias urbes, Hebraeaſque terras, et propiora Syriae coluiſſe. clara alii Judaeorum

'initia: Solymos carminibus Homeri
'celebratam gentem, conditae urbi Hi-
'eroſolymam nomen e ſuo feciſſe.' Plu-3
rimi auctores conſentiunt, 'orta per Æ-
'gyptum tabe, quae corpora foedaret;
'regem Bocchorim, adito Hammonis o-
'raculo remedium petentem,' purgare
regnum, et id genus hominum ut inviſum deis, alias in terras avehere juſſum.
'ſic conquiſitum collectumque vulgus,
'poſtquam vaſtis locis relictum ſit; ce-
'teris per lacrymas torpentibus, Moſen
'unum exſulum monuiſſe,' ne quam deorum hominumve opem exſpectarent utrinque deſerti, ſed ſibimet ut duci caeleſti crederent, primo cujus auxilio credentes, praeſentes miſerias pepuliſſent. aſſenſere, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. ſed nihil aeque, quam inopia aquae fatigabat. jamque haud procul exitio, totis campis procubuerant: cum grex aſinorum agreſtium, e paſtu in rupem nemore opaçam conceſſit. ſecutus Moſes, conjectura herbidi ſoli, largas aquarum venas aperit. id levamen; et continuum ſex dierum iter emenſi, ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuere terras,

in quibus urbs et templum dicata ſunt.
4 Moſes quo ſibi in poſterum gentem firmaret; novos ritus, contrarioſque ceteris mortalibus, indidit. profana illic omnia, quae apud nos ſacra: rurſum conceſſa apud illos, quae nobis inceſta. effigies animalis, quo monſtrante errorem ſitimque depulerant, penetrali ſacravere: caeſo ariete, velut in contumeliam Hammonis. bos quoque immolatur, quem Ægyptii Apin colunt. ſue abſtinent, memoria cladis, quod ipſos ſcabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium. longam olim famem, crebris adhuc jejuniis fatentur. et raptarum frugum argumentum, panis Judaicus nullo fermento, retinet. ‘ſeptimo die otium placuiſſe ferunt: quia is ‘finem laborum tulerit, dein blandiente ‘inertia, ſeptimum quoque annum ig‘naviae datum. alii honorem eum Sa‘turno haberi: ſeu principia religionis ‘tradentibus Idaeis, quos cum Saturno ‘pulſos, et conditores gentis accepimus, ‘ſeu quod e ſeptem ſideribus, quis mortales reguntur, altiſſimo orbe et praecipua potentia ſtella Saturni feratur: ac

‘ pleraque coeleſtium, vim ſuam et cur-
‘ ſum ſeptimos per numeros conficiant.’
hi ritus quoquo modo inducti, antiqui-
tate deſenduntur; cetera inſtituta ſiniſ-
tra foeda pravitate valuere. Nam peſ- 5
ſimus quiſque, ſpretis religionibus pa-
triis, tributa et ſtipes illuc congerebant.
unde auctae Judaeorum res: et quia a-
pud ipſos fides obſtinata, miſericordia
in promptu, ſed adverſus omnes alios
hoſtile odium. ſeparati epulis, diſcreti cu-
bilibus, projectiſſima ad libidinem gens,
alienarum concubitu abſtinent; inter ſe
[redacted]

gyptii pleraque animalia effigieſque compoſitas venerantur. Judaei mente ſola, unumque numen intelligunt: 'profa-'nos, qui deûm imagines, mortalibus 'materiis, in ſpecies hominum effingant: 'ſummum illud et aeternum, neque mu-'tabile, neque interiturum.' igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis ſunt. non regibus haec adulatio, non Caeſaribus honor. ſed quia ſacerdotes eorum tibia tympaniſque concinebant, hedera vinciebantur, vitiſque aurea templo reperta: 'Liberum Patrem 'coli, domitorem Orientis' quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus inſtitutis; quippe Liber feſtos laetoſque ritus poſuit: Judaeorum mos abſurdus 6 ſordiduſque. Terra fineſque, qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur: a meridie, Ægyptus objacet: ab occaſu, Phoenices et mare: Septentrionem e latere Syriae longe proſpectant. corpora hominum ſalubria, et ferentia laborum; rari imbres, uber ſolum. exuberant fruges noſtrum ad morem; praeterque eas Balſamum et Palmae; palmetis proceritas, et decor. Balſamum mo-

dica arbor: ut quiſque ramus intumuit, ſi vim ferri adhibeas, pavent venae; fragmine lapidis, aut teſta aperiuntur; humor in uſu medentium eſt. praecipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque nivibus. idem amnem Jordanem alit, funditque. nec Jordanes pelago accipitur. ſed unum atque alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. lacus immenſo ambitu, ſpecie maris, ſapore corruptior, gravitate odoris accolis peſtifer, neque vento impellitur, neque piſces aut ſuetas aquis volucres patitur. incertae undae ſuperjacta, ut ſolido, feruntur: periti imperitique nandi, perinde attolluntur. certo anni, bitumen egerit: cujus legendi uſum, ut ceteras artes, experientia docuit. ater ſuapte natura liquor, et ſparſo aceto concretus, innatat; hunc manu captum, quibus ea cura, in ſumma navis trahunt. inde nullo juvante influit, oneratque donec abſcindas; nec abſcindere aere ferrove poſſis: fugit cruorem veſtemque infectam ſanguine, quo feminae per menſes exſolvuntur; hic veteres auctores. ſed gnari

locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus: mox ubi vapore terrae, vi ſolis inaruerint, ſecuribus cuneiſque ut trabes aut ſaxa
7 diſcindi. Haud procul inde campi, quos ferunt olim uberes, magniſque urbibus habitatos, fulminum jactu arſiſſe: et manere veſtigia, terramque ipſam ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe. nam cuncta ſponte edita, aut manu ſata, ſive herba tenus aut flore, ſeu ſolitam in ſpeciem adolevere, atra et inania velut in cinerem vaneſcunt. ego ſicut inclitas quondam urbes igne coeleſti flagraſſe conceſſerim; ita halitu lacus infici terram, corrumpi ſuperfuſum ſpiritum, eoque foetus ſegetum et autumni putreſcere reor, ſolo coeloque juxta gravi. et Belus amnis Judaico mari illabitur: circa cujus os conlectae arenae, admixto nitro, in vitrum excoquuntur; modicum id litus, ſed egerentibus inexhauſtum.
8 Magna pars Judaeae vicis diſpergitur; habent et oppida. Hieroſolyma genti caput. illic immenſae opulentiae templum; et primis munimentis urbs, dein regia, templum intimis claufum; ad ſores van-

tum Judaeo aditus: limine, praeter ſacerdotes, arcebantur. dum Aſſyrios penes Medoſque et Perſas Oriens fuit, deſpectiſſima pars ſervientium; poſtquam Macedones praepotuere, rex Antiochus demere ſuperſtitionem, et mores Graecorum dare adnixus, quo minus teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus eſt; nam ea tempeſtate Arſaces deſciverat. tum Judaei Macedonibus invalidis, Parthis nondum adultis (et Romani procul aberant) ſibi ipſi reges impoſuere; qui mobilitate vulgi expulſi, reſumpta per arma dominatione, fugas civium, urbium everſiones, fratrum, conjugum, parentum neces, aliaque ſolita regibus auſi, ſuperſtitionem fovebant: quia honor ſacerdotii, firmamentum potentiae aſſumebatur. Romanorum primus Cn. Pom- 9
pejus Judaeos domuit: templumque jure victoriae ingreſſus eſt. inde vulgatum, ‘nulla intus deum effigie vacuam ſedem, ‘et inania arcana.’ muri Hieroſolymorum diruti, delubrum manſit. mox civili inter nos bello, poſtquam in ditionem M. Antonii provinciae ceſſerant:

rex Parthorum Pacorus Judaea potitus, interfectuſque a P. Ventidio, et Parthi trans Euphratem redacti; Judaeos C. Soſius ſubegit. regnum ab Antonio Herodi datum, victor Auguſtus auxit. poſt mortem Herodis, nihil exſpectato Caeſare, Simon quidam regium nomen invaſerat. is a Quintilio Varo obtinente Syriam punitus; et gentem coërcitam, liberi Herodis tripartito rexere. ſub Tiberio quies; dein juſſi a C. Caeſare 'effigiem ejus in templo locare,' arma potius ſumpſere: quem motum Caeſaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Judaeam provinciam equitibus Romanis aut libertis permiſit; e quibus Antonius Felix, per omnem ſaevitiam ac libidinem, jus regium ſervili ingenio exercuit, Druſilla Cleopatrae et Antonii nepte in matrimonium accepta: ut ejuſdem Antonii, Felix progener, Claudius nepos eſſet. Duravit tamen patientia Judaeis, uſque ad Geſſium Florum procuratorem. ſub eo bellum ortum; et comprimere coeptantem Ceſtium Gallum Syriae legatum, varia proelia ac ſaepius adverſa ex-

cepere. qui ubi fato, aut taedio occidit; miſſu Neronis, Veſpaſianus fortuna famaque et egregiis miniſtris, intra duas aeſtates, cuncta camporum, omneſque praeter Hieroſolyma urbes, victore exercitu tenebat. proximus annus civili bello intentus, quantum ad Judaeos per otium tranſiit. pace per Italiam parta, et externae curae rediere. augebat iras, quod ſoli Judaei non ceſſiſſent. ſimul manere apud exercitus Titum, ad omnes principatus novi eventus caſuſve utilius videbatur. igitur caſtris, uti diximus, ante moenia Hieroſolymorum poſitis, inſtructas legiones oſtentavit. Judaei 11
ſub ipſos muros ſtruxere aciem, rebus ſecundis longius auſuri, et ſi pellerentur, parato perfugio. miſſus in eos eques cum expeditis cohortibus, ambigue certavit. mox ceſſere hoſtes, et ſequentibus diebus crebra pro portis proelia ſerebant: donec aſſiduis damnis, intra moenia pellerentur. Romani ad oppugnandum verſi; neque enim dignum videbatur, famem hoſtium opperiri; poſcebantque pericula, pars virtute, multi ferocia, et cupidine praemiorum. ipſi Tito Roma, et

opes, voluptateſque ante oculos; ac ni ſtatim Hieroſolyma conciderent, morari videbantur. ſed urbem arduam ſitu, opera moleſque firmaverant, quis vel plana ſatis munirentur. nam duos colles immenſum editos claudebant muri per artem obliqui, aut introrſus ſinuati: ut latera oppugnantium ad ictus pateſcerent. extrema rupis abrupta: et turres, ubi mons juviſſet, in ſexaginta pedes; inter devexa, in centenos vicenoſque attollebantur: mira ſpecie, ac procul intuentibus pares. alia intus moenia, regiae circumjecta; conſpicuoque faſtigio turris Antonia in honorem M. Antonii
12 ab Herode appellata. Templum in modum arcis, propriique muri, labore et opere ante alios; ipſae porticus, quis templum ambiebatur, egregium propugnaculum. fons perennis aquae, cavati ſub terra montes: et piſcinae ciſternaeque ſervandis imbribus; praeviderant conditores ex diverſitate morum, crebra bella; inde cuncta, quamvis adverſus longum obſidium: et a Pompejo expugnatis, metus atque uſus pleraque monſtravere. atque per avaritiam Clau-

dianorum temporum, empto jure muniendi, ſtruxere muros in pace, tamquam ad bellum: magna colluvie, et ceterarum urbium clade aucti: nam pervicaciſſimus quiſque illuc perfugerat, eoque ſeditioſius agebant. tres duces, totidem exercitus. extrema et latiſſima moenium Simon; mediam urbem Joannes, quem et Bargioram vocabant; templum Eleazarus firmaverat. multitudine et armis Joannes, ac Simon; Eleazarus loco pollebat. ſed proelia, dolus, incendia inter ipſos, et magna vis frumenti ambuſta. mox Joannes, miſſis per ſpeciem ſacrificandi, qui Eleazarum manumque ejus obtruncarent, templo potitur; ita in duas factiones civitas diſceſſit, donec propinquantibus Romanis bellum externum concordiam pareret.
Evenerant prodigia, quae neque hoſtiis, 13
neque votis piare fas habet gens ſuperſtitioni obnoxia, religionibus adverſa. viſae per coelum concurrere acies, rutilantia arma, et ſubito nubium igne collucere templum. expaſſae repente delubri fores, et audita major humana vox, 'excedere deos:' ſimul ingens motus ex-

cedentium. quae pauci in metum trahebant: pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum litteris contineri, eo ipſo tempore fore, ut valeſceret Oriens, profectique Judaea rerum potirentur; quae ambages Veſpaſianum ac Titum praedixerant. ſed vulgus, more humanae cupidinis, ſibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adverſis quidem ad vera mutabantur. multitudinem obſeſſorum omnis aetatis, virile ac muliebre ſexus, ſexcenta millia fuiſſe accepimus. arma cunctis, qui ferre poſſent; et plures, quam pro numero, audebant. obſtinatio viris feminiſque par: ac ſi transferre ſedes cogerentur, major vitae metus quam mortis. hanc adverſus urbem gentemque Caeſar Titus, quando impetus et ſubita belli locus abnueret, aggeribus vineiſque certare ſtatuit. dividuntur legionibus munia, et quies praeliorum fuit: donec cuncta expugnandis urbibus reperta apud veteres, aut novis
14ingeniis, ſtruerentur. At Civilis poſt malam in Treveris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera caſtra conſedit: tutus loco; et ut me-

moria proſperarum illic rerum, augeſcerent Barbarorum animi. ſecutus eſt eodem Cerialis, duplicatis copiis, adventu ſecundae et XVI. et XIV. legionum: cohorteſque et alae jampridem accitae, poſt victoriam properaverant. neuter ducum cunctator. ſed arcebat latitudo camporum, ſuopte ingenio humentium. addiderat Civilis obliquam in Rhenum molem, cujus objectu revolutus amnis, adjacentibus ſuperſunderetur. ea loci forma, incertis vadis ſubdola, et nobis adverſa; quippe miles Romanus armis gravis, et nandi pavidus: Germanos fluminibus ſuetos, levitas armorum, et proceritas corporum attollit. Igitur laceſ- 15
ſentibus Batavis, ferociſſimo cuique noſtrorum coeptum certamen; deinde orta trepidatio, cum praealtis paludibus arma equi haurirentur. Germani notis vadis perſultabant, omiſſa plerumque fronte, latera ac terga circumvenientes neque ut in pedeſtri acie, cominus certabatur, ſed tamquam navali pugna, vagi inter undas, aut ſi quid ſtabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes, vulnerati cum integris, periti nandi cum ig-

naris, in mutuam perniciem implicabantur; minor tamen quam pro tumultu caedes; quia non auſi egredi paludem Germani, in caſtra rediere. ejus proelii eventus, utrumque ducem, diverſis animi motibus, ad maturandum ſummae rei diſcrimen erexit. Civilis inſtare fortunae; Cerialis abolere ignominiam. Germani proſperis feroces; Romanos pudor excitaverat; nox apud Barbaros cantu aut clamore; noſtris per iram et
16 minas acta. Poſtera luce Cerialis equite et auxiliariis cohortibus frontem explet: in ſecunda acie, legiones locatae: dux ſibi delectos retinuerat ad improviſa. Civilis haud porrecto agmine, ſed cuneis aſtitit. Batavi Cugernique in dextro; laeva ac propiora fluminis Tranſrhenani tenuere. exhortatio ducum, non more concionis apud univerſos, ſed ut quoſque ſuorum advehebantur. ‘Cerialis ve-
‘terem Romani nominis gloriam, anti-
‘quas recenteſque victorias: ut perfi-
‘dum, ignavum, victum hoſtem, in ae-
‘ternum exſcinderent; ultione magis,
‘quam proelio opus eſſe. pauciores nu-
‘per cum pluribus certaſſe: attamen ſu-

' et Cugernos quibus cuſtodia obven
' ſet, parum intentos.' duae alae cu
perfuga miſſae, incauto hoſti circumfu
duntur; quod ubi clamore cognitu
legiones a fronte incubuere, pulſiq
Germani Rhenum fuga petebant. deb
latum eo die foret, ſi Romana claſſis
qui maturaſſet. ne eques quidem inſtit
repente fuſis imbribus, et propinqua nc
te. Poſtera die quartadecima legio
ſuperiorem provinciam Gallo Ann
miſſa: Cerialis exercitum decima
Hiſpania legio ſupplevit. Civili Cha
corum auxilia venere; non tamen auſ
oppidum Batavorum armis tueri, rap
quae ferri poterant, ceteris injecto ig
in inſulam conceſſit: gnarus deeſſe n
ves efficiendo ponti, neque exercitu

senatores: in quis fuit Alpinus Montanus, quem a Primo Antonio missum in Gallias superius memoravimus. comitabatur eum frater D. Alpinus. simul ceteri miseratione ac donis auxilia concibant, inter gentes periculorum avidas. Tantumque belli superfuit, ut praesidia cohortium, alarum, legionum, modicis vicis quadripartita Civilis invaserit: decimam legionem Arenaci; secundam Batavoduri; et Grinnes Vadamque cohortium alarumque castra: ita divisis copiis, ut ipse et Verax sorore ejus genitus, Classicusque ac Tutor suam quisque manum traherent: nec omnia patrandi fiducia, sed 'multa ausis aliqua in parte fortunam affore. simul Cerialem neque satis cautum; et pluribus nuntiis huc illuc cursantem posse medio intercipi.' quibus obvenerant castra decumanorum, oppugnationem legionis arduam rati, egressum militem et caedendis materiis operatum turbavere, occiso praefecto castrorum et quinque primoribus centurionum, pauciscque militibus. ceteri se munimentis defendere. et interim Germanorum manus, Batavoduri irrumpere in-

choatum pontem nitebantur. ambiguum proelium nox diremit. Plus diſcri- 21
minis apud Grinnes Vadamque. Vadam Civilis; Grinnes Claſſicus oppugnabant: nec ſiſti poterant, interfecto fortiſſimo quoque; in quis Briganticus praefectus alae ceciderat, quem fidum Romanis, et Civili avunculo infenſum diximus. ſed ubi Cerialis cum delecta equitum manu ſubvenit, verſa fortuna praecipites Germani in amnem aguntur. Civilis, dum fugientes retentat, agnitus petituſque telis, relicto equo tranatavit; idem Germanis effugium. Tutorem Claſſicumque

bantur, navibus remeabat: disjecto agmine, incuriosis vigiliis. animadversum id Germanis, et insidias composuere; electa nox atra nubibus, et prono amne rapti, nullo prohibente vallum ineunt. prima caedes astu adjuta: incisis tabernaculorum funibus, suismet coriis coopertos trucidabant. aliud agmen turbare classem; injicere vincla, trahere puppes. utque ad fallendum silentio; ita coepta caede, quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebant. Romani vulneribus exciti, quaerunt arma, ruunt per vias, pauci ornatu militari, plerique circum brachia torta veste, et strictis mucronibus; dux semisomnus ac prope intectus, errore hostium servatur. namque praetoriam navem, vexillo insignem, illic ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi noctem egerat, ut plerique credidere, ob stuprum Claudiae Sacratae, mulieris Ubiae; vigiles flagitium suum ducis dedecore excusabant, tamquam 'jussi silere, ne quietem ejus turbarent; ita intermisso signo, et vocibus, se quoque 'in somnum lapsos.' multa luce revecti hostes, captivis navibus, praetoriam tri-

remem, flumine Luppia, donum Velle-
dae traxere. Civilem cupido inceſſit, 23
navalem aciem oſtentandi. complet quod
biremium, quaeque ſimplici ordine age-
bantur. adjecta ingens lintrium vis; tri-
cenis quadrageniſque armamenta Libur-
nicis ſolita: et ſimul captae lintres, ſa-
gulis verſicoloribus, haud indecore pro
velis juvabantur. ſpatium velut aequo-
ris electum, quo Moſae fluminis os am-
nem Rhenum oceano affundit. cauſſa in-
ſtruendae claſſis, ſuper inſitam genti va-
nitatem, ut eo terrore commeatus Gal-
lia adventantes intercipierent. Gerialis

em ſtagni opplevit; nec claſſis, aut commeatus aderant: caſtraque in plano ſita,
24 vi fluminis differebantur. ‘Potuiſſe ‘tunc opprimi legiones, et voluiſſe Ger‘manos, ſed dolo a ſe flexos,’ imputavit Civilis. neque abhorret vero, quando paucis poſt diebus deditio inſecuta eſt. nam Cerialis, per occultos nuntios, ‘Ba‘tavis pacem, Civili veniam’ oſtentans, Velledam propinquoſque monebat, ‘for‘tunam belli tot cladibus adverſam, op‘portuno erga populum Romanum me‘rito mutare. caeſos Treveros, recep‘tos Ubios, ereptam Batavis patriam: ‘neque aliud Civilis amicitia peractum, ‘quam vulnera, fugas, luctus; exulem ‘eum et extorrem, recipientibus oneri: ‘et ſatis peccaviſſe, quod totiens Rhe‘num tranſcenderint; ſi quid ultra mo‘liantur, inde injuriam et culpam, hinc
25 ‘ultionem et deos fore.’ Miſcebantur minis promiſſa. et concuſſa Tranſrhenanorum fide, inter Batavos quoque ſermones orti; ‘non prorogandam ultra ‘ruinam: nec poſſe ab una natione toti‘us orbis ſervitium depelli; quid perfec‘tum caede et incendiis legionum, niſi

‘ ut plures validioresque accirentur? ſi
‘ Veſpaſiano bellum navaverint, Veſpa-
‘ ſianum rerum potiri; ſin populum Ro-
‘ manum armis provocent; quotam par-
‘ tem generis humani Batavos eſſe? re-
‘ ſpiceret Rhætos Noricoſque, et cetero-
‘ rum onera ſociorum: ſibi non tributa,
‘ ſed virtutem et viros indici; proximum
‘ id libertati: et ſi dominorum electio
‘ ſit; honeſtius principes Romanorum,
‘ quam Germanorum feminas tolerari;’
haec vulgus: Proceres; ‘ atrociore Ci-
‘ vilis rabie ſemet in arma truſos: illum
‘ domeſticis malis, excidium gentis op-
‘ poſuiſſe; tunc infenſos Batavis deos,
‘ cum obſiderentur legiones, interfice-
‘ rentur legati, bellum uni neceſſarium,
‘ ferale ipſis ſumeretur, ventum ad ex-

‘ tellii legatum defenderer; neque fac-
‘ to meo venia, neque dictis fides debe-
‘ batur. cuncta inter nos inimica, hosti-
‘ lia, ab illo coepta, a me aucta erant.
‘ erga Vespasianum vetus mihi obser van-
‘ tia: et cum privatus esset, amici vo-
‘ cabamur. hoc Primo Antonio notum,
‘ cujus epistolis ad bellum accitus sum,
‘ ne Germanicae legiones et Gallica ju-
‘ ventus Alpes transcenderet. quae An-
‘ tonius epistolis, Hordeonius Flaccus
‘ praesens monebat, arma in Germania
‘ movi, quae Mucianus in Syria, Apo-
‘ nius in Moesia, Flavianus in Pannonia.

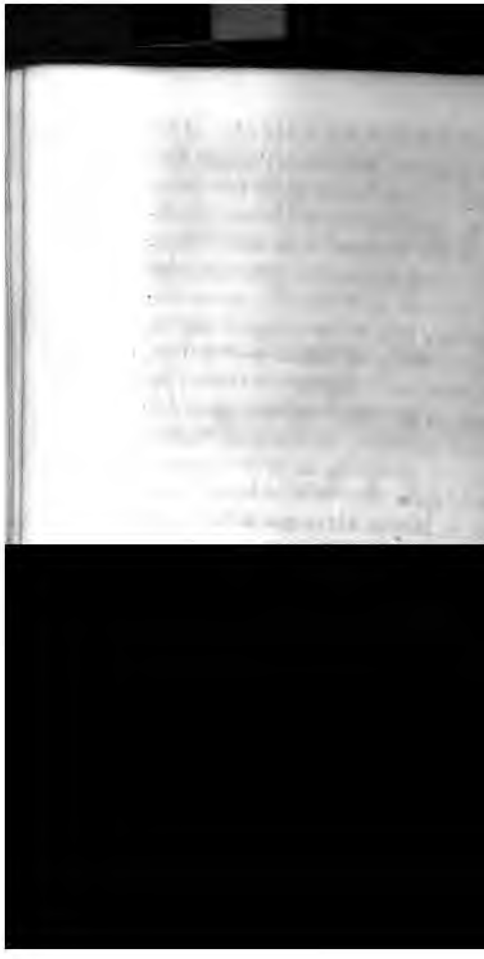

C. CORNELII TACITI

DE

SITU, MORIBUS, et POPULIS

GERMANIAE

LIBELLUS.

GERMANIA omnis a Gallîis Raetiisque et Pannoniis, Rheno et Danubio fluminibus; a Sarmatis Daciſque, mutuo metu aut montibus ſeparatur. cetera Oceanus ambit, latos ſinus et inſularum immenſa ſpatia complectens, nuper cognitis quibuſdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Raeticarum Alpium inacceſſo ac praecipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem verſus, ſeptentrionali Oceano miſcetur. Danubius molli et clementer edito montis Abnobae jugo effuſus, plures

populos adit, donec in Ponticum mare ſex meatibus erumpit; ſeptimum enim os paludibus hauritur. Ipſos Germa- 2
nos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus et hoſpitiis mixtos: quia nec terra olim, ſed claſſibus advehebantur qui mutare ſedes quaerebant: et immenſus ultra, utque ſic dixerim, adverſus Oceanus raris ab orbe noſtro navibus aditur. quis porro praeter periculum horridi et ignoti maris, Aſia, aut Africa, aut Italia relicta, Germaniam peteret? informem terris,

'maniae vocabulum recens et nuper ad-
'ditum: quoniam qui primi Rhenum
'tranſgreſſi Gallos expulerint, ac nunc
'Tungri, tunc Germani vocati ſint; ita
'nationis nomen, non gentis evaluiſſe
'paulatim, ut omnes primum a victore
'ob metum, mox a ſe ipſis invento no-
'mine Germani vocarentur. fuiſſe apud
'eos et Herculem' memorant, primum-
que omnium virorum fortium ituri in
3 proelia canunt. Sunt illis haec quoque
carmina, quorum relatu quem Barditum
vocant; accendunt animos, futuraeque
pugnae fortunam ipſo cantu augurantur;
terrent enim, trepidantve, prout ſonuit
acies. nec tam voces illae, quam virtu-
tis concentus videntur; affectatur prae-
cipue aſperitas ſoni, et fractum murmur,
objectis ad os ſcutis, quo plenior et gra-
vior vox repercuſſu intumeſcat. ceterum
et Ulixem quidam opinantur 'longo il-
'lo et fabuloſo errore in hunc Oceanum
'delatum, adiiſſe Germaniae terras, Aſ-
'ciburgiumque, quod in ripa Rheni ſi-
'tum hodieque incolitur, ab illo conſti-
'tutum, nominatumque. aram quin eti-
'am Ulixi conſecratam, adjecto Laërtae

'patris nomine, eodem loco olim reper-
'tam; monumentaque, et tumulos quos-
'dam Graecis litteris inscriptos in con-
'finio Germaniae Rhaetiaeque adhuc ex-
'stare;' quae neque confirmare argu-
mentis, neque refellere in animo est: ex
ingenio suo quisque demat, vel addat fi-
dem. Ipse eorum opinionibus accedo, 4
qui 'Germaniae populos nullis aliis ali-
'arum nationum connubiis infectos,
'propriam et sinceram et tantum sui si-
'milem gentem exstitisse' arbitrantur.
unde habitus quoque corporum, quam-

dem ſuus honor, aut gloria frontis; numero gaudent; eaeque ſolae et gratiſſimae opes ſunt. argentum et aurum propitii an irati dii negaverint, dubito. nec tamen affirmaverim, nullam Germaniae venam argentum aurumve gignere; quis enim ſcrutatus eſt? poſſeſſione et uſu haud perinde afficiuntur. eſt videre apud illos argentea vaſa legatis et principibus eorum muneri data, non in alia vilitate, quam quae humo finguntur: quamquam proximi ob uſum commerciorum aurum et argentum in pretio habent, formaſque quaſdam noſtrae pecuniae agnoſcunt, atque eligunt: interiores ſimplicius et antiquius permutatione mercium utuntur. pecuniam probant veterem et diu notam, Serratos, Bigatoſque. argentum quoque magis quam aurum ſequuntur, nulla affectione animi, ſed quia numerus argenteorum facilior uſui eſt promiſcua ac vi-
6 lia mercantibus. Ne ferrum quidem ſupereſt, ſicut ex genere telorum colligitur. rari gladiis, aut majoribus lanceis utuntur; haſtas, vel ipſorum vocabulo frameas gerunt, anguſto et brevi ferro; ſed ita acri et ad uſum habili, ut eodem

feminis reſtitutas, conſtantia precum et objectu pectorum, et monſtrata cominus captivitate, quam longe impatientius feminarum ſuarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi civitatum quibus inter obſides puellae quoque nobiles imperantur. ineſſe quinetiam ſanctum aliquid, et providum putant: nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt. vidimus ſub divo Veſpaſiano Velledam, diu apud pleroſque numinis loco habitam. ſed et olim Auriniam, et complureis alias veneratiſunt, non adulatione, nec tamquam facerent deas. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hoſtiis litare fas habent. Herculem ac Martem conceſſis animalibus placant: pars Suevorum et Iſidi ſacrificat. unde cauſſa et origo peregrino ſacro, parum comperi, niſi quod ſignum ipſum in modum liburnae figuratum, docet advectam religionem. ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine caeleſtium arbitrantur; lucos ac nemora conſecrant, deorumque nominibu

appellant ſecretum illud, quod ſola re-
10 verentia vident. Auſpicia, ſorteſque
ut qui maxime obſervant. ſortium con-
ſuetudo ſimplex: virgam frugiferae ar-
bori deciſam, in ſurculos amputant, e-
oſque notis quibuſdam diſcretos ſuper
candidam veſtem temere ac fortuito ſpar-
gunt; mox ſi publice conſulatur, ſacer-
dos civitatis; ſin privatim, ipſe pater-
familiae precatus deos, caelumque ſuſ-
piciens, ter ſingulos tollit, ſublatos ſe-
cundum impreſſam ante notam interpre-
tatur. ſi prohibuerunt; nulla de eadem
re in eundem diem conſultatio. ſin per-
miſſum; auſpiciorum adhuc fides exigi-
tur; et illud quidem etiam hic notum,
avium voces, volatuſque interrogare.
proprium gentis, equorum quoque prae-
ſagia ac monitus experiri; publice alun-
tur iiſdem nemoribus ac lucis, candidi
et nullo mortali opere contacti, quos
preſſos ſacro curru ſacerdos ac rex vel
princeps civitatis comitantur, hinnituſ-
que ac fremitus obſervant. nec ulli auſ-
picio major fides, non ſolum apud ple-
bem, ſed apud proceres, apud ſacerdo-
tes. ſe enim miniſtros deorum, illos con-

ſcios putant. eſt et alia obſervatio au
piciorum, qua gravium bellorum ever
tus explorant. ejus gentis, cum qua be
lum eſt, captivum quoquo modo inte
ceptum, cum electo popularium ſuorun
patriis quemque armis committunt; vi
toria hujus vel illius, pro praejudici
accipitur. De minoribus rebus princ
pes conſultant, de majoribus omnes
ita tamen, ut ea quoque, quorum p
nes plebem arbitrium eſt, apud princip
pertractentur. coëunt, niſi quid fortu
tum et ſubitum inciderit, certis diebu
cum aut inchoatur luna aut impletur
nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimu
initium credunt. nec dierum numeru
ut nos, ſed noctium computant. ſic con
ſtituunt, ſic condicunt; nox ducere d

auctoritate ſuadendi magis quam jubendi poteſtate. ſi diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur: ſin placuit, frameas concutiunt. honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare. Licet apud concilium accuſare quoque, et diſcrimen capitis intendere. diſtinctio poenarum ex delicto, proditores et transfugas arboribus ſuſpendunt; ignavos, et imbelles, et corpore infames, coeno ac palude, injecta inſuper crate, mergunt. diverſitas ſupplicii illuc reſpicit, tamquam ſcelera oſtendi oporteat dum puniuntur, flagitia abſcondi. ſed et levioribus delictis pro modo poenarum, equorum pecorumque numero convicti multantur; pars multae regi vel civitati, pars ipſi qui vindicatur vel propinquis ejus exſolvitur. eliguntur in iiſdem conciliis et principes, qui jura per pagos vicoſque reddunt. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul et auctoritas, adſunt. nihil autem neque publicae neque privatae rei, niſi armati agunt. ſed arma ſumere non ante cuiquam moris, quam civitas ſuffecturum probaverit. tum in ipſo concilio vel principum ali-

quis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaque juvenem ornant; haec apud illos toga, hic primus juventae honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicae. inſignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adoleſcentulis aſſignant. ceteris robuſtioribus ac jam pridem probatis aggregantur; nec rubor inter comites aſpici. gradus quinetiam et ipſe comitatus habet, judicio ejus quem ſectantur. magnaque et comitum aemulatio, quibus primus apud principem ſuum locus: et principum, cui plurimi et acerrimi comites. haec dignitas, hae vires, magno ſemper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello praeſidium. nec ſolum in ſua gente cuique, ſed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria eſt, ſi numero ac virtute comitatus emineat; expetuntur enim legationibus, et muneribus ornantur, et ipſa plerumque fama bella profligant. Cum ventum in aciem, turpe 14
principi virtute vinci, turpe comitatui virtutem principis non adaequare. jam vero infame in omnem vitam ac probro-

ſum, ſuperſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe. illum defendere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriae ejus aſſignare, praecipuum ſacramentum eſt. principes pro victoria pugnant; comites pro principe. ſi civitas, in qua orti ſunt, longa pace et otio torpeat: plerique nobilium adoleſcentium petunt ultro eas nationes, quae tum bellum aliquod gerunt, quia et ingrata genti quies, et facilius inter ancipitia clareſcunt, magnumque comitatum non niſi vi belloque tueare; exigunt enim principis ſui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam. nam epulae, et quamquam incompti, largi tamen, apparatus pro ſtipendio cedunt; materia munificentiae per bella, et raptus. nec arare terram, aut expectare annum, tam facile perſuaſeris, quam vocare hoſtes et vulnera mereri; pigrum quinimmo et iners videtur ſudore acquirere, quod poſ-
15 ſis ſanguine parare. Quotiens bella non ineunt, non multum venatibus; plus per otium tranſigunt, dediti ſomno, ciboque. fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegata domus et

penatium et agrorum cura
buſque, et infirmiſſimo cu
lia, ipſi hebent: mira div
rae, cum iidem homines f
tiam, et oderint quietem.
tatibus ultro ac viritim co
pibus vel armentorum vel
pro honore acceptum, etia
bus ſubvenit. gaudent pr
marum gentium donis, qu
a ſingulis, ſed publice mitt
equi, magna arma, phale
que. Jam et pecuniam a

ac lineamenta colorum imitetur. ſolent et ſubterraneos ſpecus aperire, eoſque multo inſuper ſimo onerant, ſuffugium hiemi et receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum ejuſmodi locis molliunt: et ſi quando hoſtis advenit, aperta populatur, abdita autem et deſoſſa, aut ignorantur, aut eo ipſo fallunt: quod quae-
17 renda ſunt. Tegumen omnibus ſagum, fibula, aut ſi deſit, ſpina conſertum; cetera intecti, totos dies juxta focum atque ignem agunt. locupletiſſimi veſte diſtinguuntur, non fluitante ſicut Sarmatae ac Parthi, ſed ſtricta et ſingulos artus exprimente. gerunt et ferarum pelles, proximi ripae negligenter, ulteriores exquiſitius, ut quibus nullus per commercia cultus. eligunt feras, et detracta velamina ſpargunt maculis, pellibuſque belluarum, quas exterior Oceanus, atque ignotum mare gignit. nec alius feminis quam viris habitus, niſi quod foeminae ſaepius lineis amictibus velantur, eoſque purpura variant, partemque veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudae brachia ac lacertos, ſed et proxima
18 pars pectoris patet. Quamquam ſeverа

illic matrimonia; nec ullam morum partem magis laudaveris; nam prope ſoli barbarorum ſingulis uxoribus contenti ſunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. dotem non uxor marito, ſed uxori maritus offert. interſunt parentes et propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quaeſita, nec quibus, nova nupta comatur; ſed boves et frenatum equum, et ſcutum cum framea gladioque. in haec munera uxor accipitur; atque

9 Ergo ſepta pudicitia agunt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptae. litterarum ſecreta viri pariter ac feminae ignorant. pauciſſima in tam numeroſa gente adulteria, quorum poena praeſens, et maritis permiſſa. acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit; publicatae enim pudicitiae nulla venia; non forma, non aetate, non opibus maritum invenerit. nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere et corrumpi, ſaeculum vocatur: melius quidem adhuc eae civitates, in quibus tantum virgines nubunt, et cum ſpe votoque uxoris ſemel tranſigitur. ſic unum accipiunt maritum, quomodo unum corpus, unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, ſed tamquam matrimonium ament. numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur; pluſque ibi boni mores valent,
10 quam alibi bonae leges. In omni domo nudi ac ſordidi, in hos artus, in haec corpora, quae miramur, excreſcunt. ſua

quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. dominum ac ſervum nullis educationis deliciis dignoſcas. inter eadem pecora: in eadem humo degunt; donec aetas ſeparet ingenuos, virtus agnoſcat. ſera juvenum Venus, eoque inexhauſta pubertas: nec virgines feſtinantur; eadem juventa, ſimilis proceritas, pares validique miſcentur; ac robora parentum liberi referunt. ſororum filiis idem apud avunculum, qui apud patrem honor. quidam ſanctiorem artioremque hunc nexum ſangui-

mero, recipitque ſatisfactionem univerſa domus, utiliter in publicum, quia periculoſiores ſunt inimicitiae juxta libertatem. convictibus et hoſpitiis non alia gens effuſius indulget. quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur, pro fortuna quiſque apparatis epulis excipit. cum defecere, qui modo hoſpes fuerat, monſtrator hoſpitii et comes, proximam domum non invitati adeunt; nec intereſt; pari humanitate accipiuntur. notum ignotumque, quantum ad jus hoſpitii, nemo diſcernit. abeunti, ſi quid popoſceris, concedere moris: et poſcendi invicem eadem facilitas. gaudent muneribus; ſed nec data imputant;
22 nec acceptis obligantur. Victus inter hoſpites comis. ſtatim e ſomno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, ſaepius calida, ut apud quos plurimum hiems occupat. lauti, cibum capiunt; ſeparatae ſingulis ſedes, et ſua cuique menſa. tum ad negotia, nec minus ſaepe ad convivia procedunt armati. diem noctemque continuare potando, nulli probrum. crebrae ut inter vinolentos rixae, raro conviciis, ſaepius caede et

vulneribus tranſiguntur.
conciliandis invicem inim
gendis affinitatibus, et adſc
cipibus, de pace denique
rumque in conviviis conſu
quam nullo magis tempore
plices cogitationes pateat a
ad magnas incaleſcat. gens
nec callida, aperit adhuc ſec
ris licentia loci. ergo deteĕt
omnium mens poſtera die re
et ſalva utriuſque temporis rati
liberant dum fingere neſciunt
tuunt dum errare non

meas ſaltu jaciunt. exercitatio artem paravit, ars decorem; non in quaeſtum tamen aut mercedem; quamvis audacis laſciviae pretium eſt, voluptas ſpectantium. aleam (quod mirere) ſobrii inter ſeria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo ac noviſſimo jactu de libertate et de corpore contendant. victus voluntariam ſervitutem adit; quamvis junior, quamvis robuſtior, alligari ſe ac venire patitur; ea eſt in re prava pervicacia: ipſi fidem vocant. ſervos conditionis hujus per commercia tradunt, ut ſe quoque pudore victoriae exſolvant. Ceteris ſervis, non in noſtrum morem deſcriptis per familiam miniſteriis utuntur. ſuam quiſque ſedem, ſuos penates regit. frumenti modum dominus, aut pecoris, aut veſtis, ut colono injungit: et ſervus hactenus paret. cetera domus officia, uxor ac liberi exſequuntur. verberare ſervum, ac vinculis et opere coërcere, rarum. occidere ſolent, non diſciplina et ſeveritate, ſed impetu et ira, ut inimicum, niſi quod impune. liberti non multum ſupra ſervos

ſunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus, quae regnantur. ibi enim et ſuper ingenuos et ſuper nobiles aſcendunt: apud ceteros impares libertini libertatis argumentum ſunt. Fenus 26
agitare et in uſuras extendere ignotum: ideoque magis ſervatur, quam ſi vetitum eſſet. agri pro numero cultorum ab univerſis per vices occupantur, quos mox inter ſe ſecundum dignationem partiuntur; facilitatem partiendi, camporum ſpatia praeſtant. arva per annos mutant,

pes erigit. monumentorum arduum et operoſum honorem, ut gravem defunctis, aſpernantur. lamenta ac lacrymas cito; dolorem et triſtitiam tarde ponunt. feminis lugere honeſtum eſt; viris meminiſſe. haec in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus; nunc ſingularum gentium inſtituta, rituſque quatenus differant: quae nationes e Germania in Gallias commi-
28 graverint, expediam. Validiores olim Gallorum res fuiſſe ſummus auctorum divus Julius tradit: eoque credibile eſt, etiam Gallos in Germaniam tranſgreſſos. quantulum enim amnis obſtabat, quo minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque ſedes promiſcuas adhuc, et nulla regnorum potentia diviſas? igitur inter Hercyniam ſilvam, Rhenumque et Moenum amnes Helvetii; ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. manet adhuc Boiemi nomen, ſignificatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus. ſed utrum Araviſci in Pannoniam ab Oſis Germanorum natione; an Oſi ab Araviſcis in Germaniam commigraverint, cum eo-

dem adhuc ſermone, inſtitutis, m
utantur, incertum eſt: quia pari
inopia ac libertate, eadem utriuſq
pae bona malaque erant. Treve
Nervii circa affectationem Germa
originis ultro ambitioſi ſunt, tamq
per hanc gloriam ſanguinis, a ſimilit
ne et inertia Gallorum ſeparentur.
ſam Rheni ripam haud dubie Germa
rum populi colunt, Vangiones, Trib
ci, Nemetes. Ubii quidem, quamqua
Romana colonia eſſe meruerint, ac
bentius Agrippinenſes conditoris ſ
nomine vocentur, origine

positi, velut tela atque arma, bellis reservantur. est in eodem obsequio et Mattiacorum gens. protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum, ultraque veteres terminos imperii reverentiam. ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terrae suae solo et coelo acrius animantur. non numeraverim inter Germaniae populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque consederint, eos qui Decumates agros exercent. levissimus quisque Gallorum, et inopia audax, dubiae possessionis solum occupavere. mox limite aucto, promotisque praesidiis, sinus imperii, et pars provinciae habentur. Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis ac paluſtribus locis, ut ceterae civitates, in quas Germania patescit; durant siquidem colles, paulatimque rarescunt: et Cattos suos saltus Hercynius prosequitur simul atque deponit. duriora genti corpora, stricti artus, minax vultus, et major animi vigor. multum (ut inter Germanos) rationis ac solertiae

praeponere electos, audire praepositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem. fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinae concessum: plus reponere in duce quam in exercitu; omne robur in pedite, quem super arma, ferramentis quoque et copiis coonerant. alios ad proelium ire videas, Cattos ad bellum; rari excursus et fortuita pugna. equestrium sane virium

id genti) velut vinculum geſtat, donec ſe caede hoſtis abſolvat. plurimis Cattorum hic placet habitus. jamque canent inſignes, et hoſtibus ſimul ſuiſque monſtrati; omnium penes hos initia pugnarum; haec prima ſemper acies, viſu nova. nam ne in pace quidem vultu mitiore manſueſcunt. nulli domus, aut ager, aut aliqua cura, prout ad quemque venere aluntur, prodigi alieni, contemptores ſui, donec exſanguis ſenectus tam
32 durae virtuti impares faciat. Proximi Cattis certum jam alveo Rhenum, quique terminus eſſe ſufficiat, Uſipii ac Tencteri colunt. Tencteri ſuper ſolitum bellorum decus, equeſtris diſciplinae arte praecellunt. nec major apud Cattos peditum laus, quam Tencteris equitum. ſic inſtituere majores, poſteri imitantur. hi luſus infantium, haec juvenum aemulatio, perſeverant ſenes; inter familiam, et penates, et jura ſucceſſionum, equi traduntur, excipit filius, non ut cetera maximus natu, ſed prout ferox bello et
33 melior. Juxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos et Angriuarios immigraſſe narratur, pulſis Bruc-

teris ac penitus exciſis, vicinarum conſenſu nationum, ſeu ſuperbiae odio, ſeu praedae dulcedine, ſeu favore quodam erga nos deorum; nam ne ſpectaculo quidem proelii invidere; ſuper ſexaginta millia non armis teliſque Romanis, ſed quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſque ceciderunt. maneat quaeſo, duretque gentibus ſi non amor noſtri, at certe odium ſui: quando urgentibus imperii fatis, nihil jam praeſtare fortuna majus poteſt, quam hoſtium diſcordiam. Angriuarios et Chamauos a 34
tergo Dulgibini, et Chaſuari cludunt, aliaeque gentes haud perinde memoratae; a fronte Friſii excipiunt. ‘majoribus ‘minoribuſque Friſiis’ vocabulum eſt, ex modo virium; utraeque nationes uſque ad Oceanum Rheno praetexuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus, et Romanis claſſibus navigatos. ipſum quin etiam Oceanum illa tentavimus; et ſupereſſe adhuc Herculis columnas fama vulgavit: ſive adiit Hercules, ſeu quidquid ubique magnificum eſt, in claritatem ejus referre conſuevimus. nec defuit au*dentia* Druſo Germanico, ſed obſtitit

Oceanus in ſe ſimul atque in Herculem inquiri. mox nemo tentavit: ſanctiuſque ac reverentius viſum, de actis deorum credere, quam ſcire. hactenus in Occidentem Germaniam novimus. In Septemtrionem ingenti flexu redit. ac primo ſtatim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Friſiis, ac partem litoris occupet, omnium quas expoſui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos uſque ſinuetur; tam immenſum terrarum ſpatium non tenent tantum Chauci, ſed et implent: populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit juſtitia tueri; ſine cupiditate, ſine impotentia, quieti ſecretique, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur. idque praecipuum virtutis ac virium argumentum eſt, quod ut ſuperiores agant, non per injurias aſſequuntur. prompta tamen omnibus arma, ac ſi res poſcat exercitus: plurimum virorum equorumque: et quieſcentibus eadem fama. In latere Chaucorum Catorumque, Cheruſci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrierint; id- e jocundius quam tutius fuit: quia in-

ter impotentes et validos falso quiescas; ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. ita qui olim ‘ boni aequique Cherusci, nunc inertes ‘ ac stulti ’ vocantur: Cattis victoribus fortuna in sapientiam cessit. tacti ruina Cherusconum et Fosi contermina gens, adversarum rerum ex aequo socii, cum in secundis minores fuissent. Eundem 3 Germaniae sinum proximi Oceano Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens; veterisque famae late vestigia manent, utraque ripa castra, ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis et tam magni exercitus fidem. sexcentesimum et quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Caecilio Metello ac Papirio Carbone consulibus. ex quo si ad alterum imperatoris Trajani consulatum computemus, ducenti ferme et decem anni colliguntur; tamdiu Germania vincitur. medio tam longi aevi spatio, multa invicem damna; non Samnis, non Poeni, non Hispaniae, Galliaeve, ne Parthi quidem saepius admonuere; quippe reg-

no Arſacis acrior eſt Germanorum libertas. quid enim aliud nobis quam caedem Craſſi, amiſſo et ipſe Pacoro, infra Ventidium dejectus Oriens objecerit? at Germani Carbone, et Caſſio, et Scauro Aurelio, et Servilio Caepione, M. quoque Manlio fuſis vel captis, quinque ſimul conſulareis exercitus populo Romano; Varum treſque cum eo legiones etiam Caeſari abſtulerunt; nec impune C. Marius in Italia, divus Julius in Gallia, Druſus ac Nero et Germanicus in ſuis eos ſedibus perculerunt. mox ingentes C. Caeſaris minae in ludibrium verſae. inde otium, donec occaſione diſcordiae noſtrae et civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectavere: ac rurſus pulſi inde, proximis temporibus triumphati magis quam vic-
38 ti ſunt. Nunc de Suevis dicendum eſt, quorum non una ut Cattorum Tenctererumve gens: majorem enim Germaniae partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibuſque diſcreti, quamquam in communi Suevi vocentur. inſigne gentis obliquare crinem, nodoque ſubſtringere. ſic Suevi a ceteris Germa-

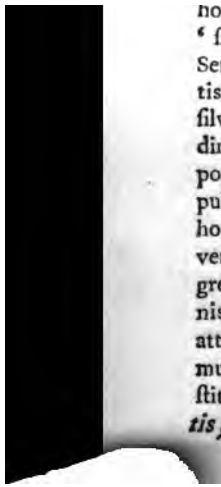

noltium oculis, ornantur. - v
' ſimos ſe nobiliſſimoſque Sue
Semnones memorant. fides an
tis, religione firmatur. ſtato ten
ſilvam auguriis patrum et priſc
dine ſacram, omnes ejuſdem ſa
populi legationibus coëunt, c
publice homine celebrant barb
horrenda primordia. eſt et alia
verentia. nemo niſi vinculo lig
greditur, ut minor, et poteſtaten
nis prae ſe ferens; ſi forte prola
attolli et inſurgere haud licitum;
mum evolvuntur; eoque omni
ſtitio reſpicit, tamquam inde ini
tis, ibi regnator omnium deus

ſubjecta atque parentia. adjicit auctoritatem fortuna Semnonum; centum pagis habitantur: magnoque corpore efficitur, ut ſe Suevorum caput credant.

40 Contra Langobardos paucitas nobilitat, quod plurimis ac valentiſſimis nationibus cincti, non per obſequium, ſed proeliis et periclitando tuti ſunt. Reudigni deinde et Aviones, et Angli, et Varini, et Eudoſes, et Suardones, et Nuithones, fluminibus aut ſilvis muniuntur; nec quidquam notabile in ſingulis, niſi quod in commune Herthum, id eſt, terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur. eſt in inſula Oceani Caſtum nemus, dicatumque in eo vehiculum veſte contactum, attingere uni ſacerdoti conceſſum. is adeſſe penetrali deam intelligit, vectamque bubus feminis multa cum veneratione proſequitur. laeti tunc dies, quaelocа; quaecunque adventu hoſpitio dignatur. non bella ineunt, non ſumunt, clauſum omne ferrum: pax et quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem ſacerdos ſatiata converſatione mortalium deam

tatione, rarum et in
um; apud Suevos u
horrentem capillum re
ſaepe in ipſo ſolo verti
cipes et ornatiorem ha
mae, ſed innoxiae. n
ment amenturve; in a
dam et terrorem adituri
hoſtium oculis, ornanti
ſimos ſe nobiliſſimoſ
Semnones memorant.
tis, religione firmatur.
ſilvam auguriis patrum
dine ſacram, omnes ejus
populi legationibus coëi
publice homine celebran

ſubjecta atque parentia. adjicit auctoritatem fortuna Semnonum; centum pagis habitantur: magnoque corpore efficitur, ut ſe Suevorum caput credant. Contra Langobardos paucitas nobilitat, quod plurimis ac valentiſſimis nationibus cincti, non per obſequium, ſed proeliis et periclitando tuti ſunt. Reudigni deinde et Aviones, et Angli, et Varini, et Eudoſes, et Suardones, et Nuithones, fluminibus aut ſilvis muniuntur; nec quidquam notabile in ſingulis, niſi quod in commune Herthum, id eſt, terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur. eſt in inſula Oceani Caſtum nemus, dicatumque in eo vehiculum veſte contectum, attingere uni ſacerdoti conceſſum. is adeſſe penetrali deam intelligit, vectamque bubus feminis multa cum veneratione proſequitur. laeti tunc dies, feſta loca; quaecunque adventu hoſpitioque dignatur. non bella ineunt, non arma ſumunt, clauſum omne ferrum: pax et quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem ſacerdos ſatiatam converſatione mortalium deam

quos ſtatim idem lac
hinc terror, ſanctaq
ſit illud quod tantu
Et haec quidem pars
tiora Germaniae po
(ut quo modo paulo
nunc Danubium ſeq
rum civitas, fida Ro
Germanorum non in
ſed penitus, atque in ſ
tiae provinciae coloni
cuſtode tranſeunt; et
bus arma modo caſtra
damus, his domos, v
mus, non concupiſce
munduris Albis oritur

comanis Quadiſque uſque ad noſtram memoriam reges manſerunt ex gente ipſorum, nobile Marobodui et Tudri genus: jam et externos patiuntur. ſed vis et potentia regibus ex auctoritate Romana; raro armis noſtris, ſaepius pecunia
43 juvantur. Nec minus valent retro Marſigni, Gothini, Oſi, Burii: terga Marcomanorum Quadorumque claudunt; e quibus Marſigni, et Burii ſermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Oſos Pannonica lingua coarguit non eſſe Germanos; et quod tributa patiuntur: partem tributorum Sarmatae, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quo magis pudeat, et ferrum effodiunt; omneſque hi populi pauca campeſtrium, ceterum ſaltus et vertices montium jugumque inſederunt. dirimit enim ſcinditque Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimae gentes agunt; ex quibus latiſſime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffuſum. valentiſſimas nominaſſe ſufficiet, Arios, Helveconas, Manimos, Elyſios, Naharvalos. apud Naharvalos antiquae religionis lucus oſtenditur. prae-

ſidet ſacerdos muliebri ornatu, ſed ‘ deos
‘ interpretatione Romana Caſtorem Pol
‘ lucemque ’ memorant. ejus numini
nomen Alcis; nulla ſimulacra, nullum
peregrinae ſuperſtitionis veſtigium; u
fratres tamen, ut juvenes venerantur
ceterum Arii ſuper vires, quibus enu
meratos paulo ante populos antecedunt
truces, inſitae feritati arte ac tempore le
nocinantur; nigra ſcuta, tincta corpora
atras ad proelia noctes legunt: ipſaqu
formidine atque umbra feralis exercitu
terrorem inferunt, nullo hoſtium ſuſti
nente novum ac velut infernum aſpec
tum; nam primi in omnibus proeliis o
culi vincuntur. trans Lygios Gothone
regnantur, paulo jam adductius quam ce
terae Germanorum gentes; nondum ta

in ordinem lateribus adjungunt. ſolutum ut in quibuſdam fluminum, et mutabile ut res poſcit, hinc vel illinc remigium. eſt apud illos et opibus honos; eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi; nec arma ut apud ceteros Germanos in promiſcuo, ſed clauſa ſub cuſtode, et quidem ſervo: quia ſubitos hoſtium incurſus prohibet oceanus; otioſa porro armatorum manus facile laſciviunt; enimvero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis praeponere regia utilitas eſt. Trans Suionas aliud mare, pigrum, ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides; quod extremus cadentis jam ſolis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut ſidera hebetet. ſonum inſuper emergentis audiri, formaſque deorum, et radios capitis aſpici perſuaſio adjicit. illuc uſque (et fama vera) tantum natura. ergo jam dextro Suevici maris litore Aeſtyorum gentes alluuntur: quibus ritus habituſque Suevorum, lingua Britannicae propior. Matrem deum venerantur; inſigne ſuperſtitionis, formas Aprorum

geſtant. id pro armis omniumque tutela, ſecurum deae cultorem etiam inter hoſtes praeſtat. rarus ferri, frequens fuſtium uſus. frumenta ceteroſque fructus patientius quam pro ſolita Germanorum inertia laborant. ſed et mare ſcrutantur, ac ſoli omnium ſuccinum, quod ipſi Gleſum vocant, inter vada atque in ipſo litore legunt. nec quae natura, quaeve ratio gignat, ut Barbaris, quaeſitum compertumve; diu quinetiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen; ipſis in nullo uſu, rude legitur; informe perfertur; pretiumque mirantes accipiunt. ſuccum tamen arborum eſſe intelligas: quia terrena quaedam atque etiam volucria animalia plerumque interlucent quae implicita humore, mox dureſcente materia, cluduntur. fecundiora igitur nemora lucoſque, ſicut Orientis ſecreta ubi thura balſamaque ſudantur, ita Occidentis inſulis terriſque ineſſe credidirim; quae vicini ſolis radiis expreſſa que liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempeſtatum in adverſa litora exundant. ſi naturam ſuccini ad

igne tentes; in modum tedae accenditur, alitque flammam pinguem et olentem: mox ut in picem reſinamve lenteſcit. Suionibus Sitonum gentes continuantur. cetera ſimiles, uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo a libertate, ſed etiam a ſervitute
46 degenerant; hic Sueviae finis. Peucinorum, Venedorumque, et Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam dubito: quamquam Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domiciliis, ut Germani agunt; ſordes omnium ac torpor; procerum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum foedantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. nam quicquid inter Peucinos Fennoſque ſilvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant; hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia et domos figunt, et ſcuta geſtant, et pedum uſu ac pernicitate gaudent, quae omnia diverſa Sarmatis ſunt, in plauſtro equoque viventibus. Fennis mira feritas, foeda paupertas, non arma, non equi, non penates: victui herba, veſtitui pelles, cubile humus; ſola in ſa-

gittis ſpes, quas inopia ferri oſſi
perant. idemque venatus viros
ac feminas alit. paſſim enim comit
partemque praedae petunt. nec al
fantibus ferarum imbriumque ſ
um, quam ut in aliquo ramorun
contegantur; huc redeunt juvene
ſenum receptaculum. id beatiu
trantur, quam ingemere agris, ill
re domibus, ſuas alienaſque fortu
metuque verſare. ſecuri adverſus
nes, ſecuri adverſus deos, rem di
mam aſſecuti ſunt, ut illis ne vo
dem opus ſit. cetera jam fabuloſa:
'Iuſios et Oxionas ora hominum
'que, corpora atque artus ferar
'rere;' quod ego ut incompertu
medium relinquam.

JULII AGRICOLAE VITA,

SCRIPTORE

C. CORNELIO TACITO.

CLarorum virorum facta moresque posteris tradere antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus, quamquam incuriosa suorum aetas omisit, quotiens magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est, vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti et invidiam. sed apud priores ut agere memoratu digna pronum, magisque in aperto erat; ita celeberrimus quisque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam sine gratia aut ambitione, bonae tantum conscientiae pretio ducebatur. ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quam arrogantiam arbitrati sunt; nec id Rutilio et Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit; adeo virtutes iisdem tem-

poribus optime aeſtimantur, quibus
cillime gignuntur. at mihi nunc na
turo vitam defuncti hominis, venia o
fuit; quam non petiſſem, ni curſaturus
tam ſaeva et infeſta virtutibus tempora.
Legimus cum Aruleno Ruſtico Paetus
Thraſea, Herennio Senecioni Priſcus
Helvidius laudati eſſent, capitale fuiſſe
neque in ipſos modo auctores, ſed in
libros quoque eorum ſaevitum, delega-
to triumviris miniſterio, ut monumenta
clariſſimorum ingeniorum in comitio ac
foro urerentur. ſcilicet illo igne vocem
pop. Rom. et libertatem ſenatus, et
conſcientiam generis humani aboleri
arbitrabantur, expulſis inſuper ſapien-
tiae profeſſoribus, atque omni bona
arte in exſilium acta, ne quid uſquam

redit animus, et quamquam primo ſtatim beatiſſimi ſaeculi ortu Nerva Caeſar res olim diſſociabiles miſcuerit, principatum ac libertatem, augeatque cottidie felicitatem imperii Nerva Trajanus, nec ſpem modo ac votum ſecuritas publica, ſed ipſius voti fiduciam, ac robur aſſumpſerit; natura tamen infirmitatis humanae, tardiora ſunt remedia quam mala, et ut corpora lente augeſcunt, cito exſtinguuntur, ſic ingenia ſtudiaque oppreſſeris facilius, quam revocaveris. ſubit quippe etiam ipſius inertiae dulcedo: et inviſa primo deſidia poſtremo amatur. quid ſi per quindecim annos, grande mortalis aevi ſpatium, multi fortuitis caſibus, promptiſſimus quiſque ſaevitia principis interciderunt? pauci, et ut ita dixerim, non modo aliorum, ſed etiam noſtri ſuperſtites ſumus, exemptis e media vita tot annis, quibus juvenes ad ſenectutem, ſenes prope ad ipſos exactae aetatis terminos per ſilentium venimus; non tamen pigebit vel incondita ac rudi voce memoriam prioris ſervitutis ac teſtimonium praeſentium bonorum compoſuiſſe. hic interim liber honori Agri-

colae ſoceri mei deſtinatus, profeſſio[n]
pietatis, aut laudatus erit, aut excuſ[a]
tus.

CNAEUS Julius Agricola vetere et illuſtri Forojulienſium colonia ortus, utrumque avum procuratorem Caeſarum habuit: quae equeſtris nobilitas eſt; pater Julius Graecinus ſenatorii ordinis, ſtudio eloquentiae ſapientiaeque notus; iiſque virtutibus iram Caii Caeſaris meritus. namque Marcum Silanum accuſare juſſus; et quia abnuerat, interfectus eſt. mater Julia Procilla fuit, rarae caſtitatis; in hujus ſinu indulgentiaque educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamque tranſegit. arcebat eum ab illecebris peccantium praeter ipſius bonam inte-

'ac flagrantem animum coërcuiſſet;' ſcilicet ſublime et erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelſae magnaeque gloriae vehementius quam caute appetebat; mox mitigavit ratio et aetas: retinuitque, quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum. Prima caſtrorum rudimenta in Britannia Suetonio Paullino diligenti ac moderato duci approbavit, electus, quem contubernio aeſtimaret. nec Agricola licenter more juvenum, qui militiam in laſciviam vertunt, neque ſegniter ad voluptates et commeatus titulum tribunatus et inſcitiam rettulit: ſed noſcere provinciam, noſci exercitui, diſcere a peritis, ſequi optimos, nihil appetere jactatione, nihil ob formidinem recuſare, ſimulque anxius et intentus agere. non ſane alias exercitatior, magiſque in ambiguo Britannia fuit; trucidati veterani, incenſae coloniae, intercepti exercitus; tum de ſalute, mox de victoria certavere. quae cuncta etſi conſiliis ductuque alterius agebantur, ac ſumma rerum et reciperatae provinciae gloria in ducem ceſſit; artem et uſum et ſtimulos addidere juvenis in-

travitque animum militaris gloriae cupido, ingrata temporibus, quibus ſini Orfi erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magna fama, quam ex mala. Hinc ad capeſſendos magiſtratus in 6 urbem digreſſus, Domitiam Decidianam ſplendidis natalibus ortam ſibi junxit; idque matrimonium ad majora nitenti, decus ac robur fuit; vixeruntque mira concordia, per mutuam caritatem, et invicem ſe anteponendo, niſi quod in bona uxore tanto major laus, quanto in mala plus culpae eſt. ſors quaeſturae provinciam Aſiam, proconſulem Salvium Titianum dedit, quorum neutro corruptus eſt: quamquam et provincia dives ac parata peccantibus, et proconſul in omnem aviditatem pronus, quantalibet fa-

enim jurisdictio obvenerat. ludos, et inania honoris, modo rationis atque abundantiae duxit, uti longe a luxuria, ita famae propior. tum electus a Galba ad dona templorum recognoscenda, diligentissima conquisitione fecit, ne cujus alterius sacrilegium respublica quam Ne-
7 ronis sensisset. Sequens annus gravi vulnere animum domumque ejus afflixit; nam classis Othoniana licenter vaga dum in templo (Liguriae pars est) hostiliter populatur, matrem Agricolae in praediis suis interfecit: praediaque ipsa et magnam patrimonii partem diripuit, quae caussa caedis fuerat. igitur ad solemnia pietatis profectus Agricola, nuntio affectati a Vespasiano imperii deprehensus, ac statim in partes transgressus est. initia principatus ac statim urbis Mucianus regebat, admodum juvene Domitiano, et ex paterna fortuna tantum licentiam usurpante. is missum ad delectus agendos Agricolam, integreque ac strenue versatum, vicesimae legioni tarde ad sacramentum transgressae praepositi, ubi decessor seditiose agere narrabatur: quippe legatis quoque consularibus ni-

mia ac formidoloſa erat. nec lega
praetorius ad cohibendum potens,
certum ſuo an militum ingenio: ita ſuc
ceſſor ſimul et ultor electus, rariſſima
moderatione maluit videri inveniſſe bo-
nos quam feciſſe. Praerat tunc Bri-
tanniae Vectius Bolanus, placidius quam
feroci provincia dignum eſt; temperavit
Agricola vim ſuam, ardoremque com-
peſcuit, ne increſceret, peritus obſequi,
eruditusque utilia honeſtis miſcere. bre-
vi deinde Britannia conſularem Petilium
Cerialem accepit. habuerunt virtutes
ſpatium exemplorum. ſed primo Ceri-
alis modo labores et diſcrimina, mox et
gloriam communicabat: ſaepe parti ex-
ercitus in experimentum, aliquando ma-
joribus copiis ex eventu praefecit; nec

tatis administratione, ac spe consulatus cui destinarat. credunt plerique militaribus ingeniis subtilitatem deesse, quia castrensis jurisdictio secura et obtusior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia, quamvis inter togatos, facile juste-que agebat. jam vero tempora curarum remissionumque divisa; ubi conventus ac judicia poscerent, gravis, intentus, severus, et saepius misericors: ubi officio satisfactum, nulla ultra potestatis persona, tristitiam, et arrogantiam, et avaritiam exuerat: nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem deminuit. integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, injuria virtutum fuerit. ne famam quidem, cui etiam saepe boni indulgent, ostentanda virtute, aut per artem quaesivit: procul ab aemulatione adversus collegas, procul a contentione adversus procuratores; et vincere inglorium, et atteri sordidum arbitrabatur. minus triennium in ea legatione detentus, ac statim ad spem consulatus revocatus est, comitante opinione, Britanniam ei pro-

vinciam dari; nullis in hoc ſuis ſer
nibus, ſed quia par videbatur; h
ſemper errat fama, aliquando et el
conſul egregiae tum ſpei filiam ju
mihi deſpondit, ac poſt conſulatum
locavit, et ſtatim Britanniae prae
tus eſt, adjecto pontificatus face
tio. Britanniae ſitum populoſque
tis ſcriptoribus memoratos, non in
parationem curae ingeniive referam
quia tum primum perdomita eſt; it
quae priores nondum comperta eloq
tia percoluere, rerum fide trade
Britannia inſularum quas Romana
titia complectitur maxima, ſpatio ac
lo in Orientem Germaniae, in Occi
tem Hiſpaniae obtenditur: Gallis in
ridiem etiam inſpicitur: Septemtri

rarum, velut in cuneum tenuatur. hanc oram noviſſimi maris tunc primum Romana claſſis circumvecta, inſulam eſſe Britanniam affirmavit, ac ſimul incognitas ad id tempus inſulas, quas Orcadas vocant, invenit, domuitque; diſpecta eſt et Thyle, quam hactenus nix, et hiems abdebat; ſed mare pigrum et grave remigantibus perhibent; ne ventis quidem proinde attolli: credo quod rariores terrae monteſque, cauſſa ac materia tempeſtatum, et profunda moles continui maris tardius impellitur. naturam oceani atque aeſtus neque quaerere hujus operis eſt, ac multi rettulere; unum addiderim: nuſquam latius dominari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec litore tenus accreſcere aut reſorberi, ſed influere penitus atque ambire, etiam jugis atque montibus inſeri velut in ſuo. Ceterum Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenae an advecti, ut inter Barbaros, parum compertum. habitus corporum varii: atque ex eo argumenta; nam rutilae Caledoniam habitantium comae, magni artus, Germanicam originem aſſeverant. Situs

rum colorati vultus, et torti plerumque crines, et positu contra Hispaniam, Iberos veteres trajeciſſe, easque ſedes occupaſſe fidem faciunt; proximi Gallis, et ſimiles ſunt: ſeu durante originis vi; ſeu procurrentibus in diverſa terris, poſitio coeli corporibus habitum dedit; in univerſum tamen aeſtimanti, Gallos vicinum ſolum occupaſſe, credibile eſt. eorum ſacra deprehendas, ſuperſtitionum perſuaſione. ſermo haud multum diverſus; in depoſcendis periculis eadem audacia; et ubi advenere, in detrectandis eadem formido; plus tamen ferociae Britanni praeferunt, ut quos nondum longa pax emollierit; nam Gallos quoque in bellis floruiſſe accepimus; mox ſegnitia cum otio intravit, amiſſa virtute pariter ac libertate, quod Britannorum olim victis evenit: ceteri manent quales Galli fuerunt. In pedite robur: 12
quaedam nationes et curru proeliantur; honeſtior auriga, clientes propugnant; olim regibus parebant, nunc per principes factionibus et ſtudiis trahuntur; nec aliud adverſus validiſſimas gentes pro nobis utilius, quam quod in com-

mune non conſulunt. rarus duabus tribuſve civitatibus ad propulſandum commune periculum conventus: ita dum ſinguli pugnant, univerſi vincuntur. caelum crebris imbribus ac nebulis foedum; aſperitas frigorum abeſt. dierum ſpatia ultra noſtri orbis menſuram, et nox clara, et extrema Britanniae parte brevis, ut finem atque initium lucis exiguo diſcrimine internoſcas. 'quod ſi nubes 'non afficiant, aſpici per noctem ſolis 'fulgorem, nec occidere et exſurgere, 'ſed tranſire' affirmant: ſcilicet extrema et plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras, infraque caelum et ſidera nox cadit. ſolum praeter oleam vitemque et cetera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum, fecundum; tarde miteſcunt, cito proveniunt; eademque utriuſque rei cauſſa, multus humor terrarum, coelique. fert Britannia aurum et argentum et alia metalla, pretium victoriae; gignit et oceanus margarita, ſed ſubfuſca ac liventia. quidam artem abeſſe legentibus arbitrantur; nam in rubro mari viva ac ſpirantia ſaxis avelli, in Britannia prout expulſa ſint colligi,

ta imperii munera impig
juriae abſint: has aegr
domiti ut parcant, non
igitur primus omnium
Julius cum exercitu Bri
ſus, quamquam proſper
rit incolas, ac litore po
videri oſtendiſſe poſteris,
mox bella civilia, et in re
ſa principum arma, ac
Britanniae etiam in pace
divus Auguſtus vocabat,
ceptum. agitaſſe C. Caeſa
da Britannia ſatis conſta
genio, mobilis poenitenti
adverſus Germaniam con

egregius: redactaque paulatim in formam provinciae proxima pars Britanniae; addita insuper veteranorum colonia; quaedam civitates Cogiduno regi donatae; is ad nostram usque memoriam fidissimus mansit, vetere ac jam pridem recepta populi Romani consuetudine, ut haberet instrumenta servitutis et reges. mox Didius Gallus parta a prioribus continuit, paucis admodum castellis in ulteriora promotis, per quae fama aucti officii quaereretur. Didium Veranius excepit, isque intra annum exstinctus est. Suetonius hinc Paullinus biennio prosperas res habuit, subactis nationibus firmatisque praesidiis: quorum fiducia Monam insulam ut vires rebellibus ministrantem aggressus, terga occasioni pa-
15 tefecit. Namque absentia legati remoto metu, Britanni agitare inter se mala servitutis, conferre injurias, et interpretando accendere: ‘ nihil profici ‘ patientia, nisi ut graviora tamquam ex ‘ facili tolerantibus imperentur; singu- ‘ los sibi olim reges fuisse, nunc binos ‘ imponi; e quibus legatus in sanguinem, ‘ procurator in bona saeviret: aeque

‘ contumelias miſcere: r
‘ tati, nihil libidini exce
‘ lio fortiorem eſſe qui ſ
‘ ignavis plerumque et i
‘ domos, abſtrahi liberos
‘ tus, tamquam mori tan
‘ neſcientibus; quantum
‘ militum, ſi ſeſe Britan
‘ ſic Germanias excuſſiſſe
‘ mine non oceano defendi
‘ conjuges, parentes: illi
‘ luxuriam cauſſas belli eſ
‘ ut divus Julius receſſiſſet, i
‘ majorum ſuorum aemula
‘ proelii unius aut alterius
‘ cerent; plus impetus, n

vicem inſtincti, Voadica generis regii femina duce (neque enim ſexum in imperiis diſcernunt) ſumpſere univerſi bellum: ac ſparſos per caſtella milites conſectati, expugnatis praeſidiis, ipſam coloniam invaſere, ut ſedem ſervitutis; nec ullum in Barbaris ſaevitiae genus omiſit ira et victoria. quod niſi Paullinus, eo cognito provinciae motu, propere ſubveniſſet, amiſſa Britannia foret: quam unius proelii fortuna veteri patientiae reſtituit, tenentibus arma pleriſque, quos conſcientiae defectionis, et proprius ex legato timor agitabat. hic cum egregius cetera, arroganter in deditos, et ut ſuae quoque injuriae ultor, durius conſuleret; miſſus Petronius Turpilianus tamquam exorabilior, et delictis hoſtium novus, eoque poenitentiae mitior; compoſitis prioribus nihil ultra auſus, Trebellio Maximo provinciam tradidit. Trebellius ſegnior et nullus caſtrorum experimentis, comitate quadam curandi provinciam tenuit. didicere jam Barbari quoque ignoſcere vitiis blandientibus; et interventus civilium armorum praebuit juſtam ſegnitiae excuſationem; ſed

diſcordia laboratum, cum aſſuetus expeditionibus miles otio laſciveret. Trebellius fuga ac latebris vitata exercitus ira, indecorus atque humilis, precario mox praefuit; ac velut pacti, exercitus licentiam, dux ſalutem; haec ſeditio ſine ſanguine ſtetit. nec Vectius Bolanus manentibus adhuc civilibus bellis, agitavit Britanniam diſciplina, eadem inertia erga hoſtes, ſimilis petulantia caſtrorum: niſi quod innocens Bolanus; et nullis delictis inviſus, caritatem paraverat loco auctoritatis. Sed ubi cum 17
cetero orbe Veſpaſianus et Britanniam reciperavit, magni duces, egregii exercitus, minuta hoſtium ſpes: et terrorem ſtatim intulit Petilius Cerialis, Brigantum civitatem, quae numeroſiſſima provinciae totius perhibetur, aggreſſus; multa proelia, et aliquando non incruenta: magnamque Brigantum partem aut victoria amplexus, aut bello. et cum Cerialis quidem alterius ſucceſſoris curam famamque obruiſſet, ſuſtinuit quoque molem Julius Frontinus, vir magnus quantum licebat, validamque et pugnacem Silurum gentem armis ſubegit;

ſuper virtutem hoſtium, locorum quoque
18 difficultates eluctatus. Hunc Britanniae ſtatum, has bellorum vices media jam aeſtate tranſgreſſus Agricola invenit, cum et milites velut omiſſa expeditione ad ſecuritatem, et hoſtes ad occaſionem verterentur. Ordovicum civitas haud multo ante adventum ejus, alam in finibus ſuis agentem, prope univerſam obtriverat: eoque initio erecta provincia, ut quibus bellum volentibus erat, probare exemplum, aut recentis legati animum opperiri. tum Agricola; quamquam tranſacta aeſtas, ſparſi per provinciam numeri, praeſumpta apud militem illius anni quies, tarda et contraria bellum inchoaturo, et pleriſque cuſtodiri ſuſpecta potius videbatur, ire obviam diſcrimini ſtatuit: contractiſque legionum vexillis, et modica auxiliorum manu, quia in aequum degredi Ordovices non audebant, ipſe ante agmen, quo ceteris par animus ſimili periculo eſſet, erexit aciem; caeſaque prope univerſa gente, non ignarus inſtandum famae, ac prout prima ceſſiſſent fore univerſa; Monam inſulam, cujus poſſeſſione revocatum Paullinum

rebellione totius Britanniae ſupra *me*moravi, redigere in poteſtatem animo intendit. ſed ut in dubiis conſiliis, naves deerant, ratio et conſtantia ducis tranſvexit: depoſitis omnibus ſarcinis, lectiſſimos auxiliarium, quibus nota vada, et patrius nandi uſus, quo ſimul ſeque et arma et equos regunt, ita repente immiſit, ut obſtupefacti hoſtes, qui claſſem, qui naves, qui mare exſpectabant, nihil arduum aut invictum crediderint ſic ad bellum venientibus. ita petita pace, ac dedita inſula, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti provinciam, quod tempus alii per oſtentationem aut officiorum ambitum tranſigunt, labor et periculum placuiſſet. nec Agricola proſperitate rerum in vanita-

ſtatuit exſcindere; a ſe ſuiſque orſus, primum domum ſuam coërcuit, quod pleriſque haud minus arduum eſt, quam provinciam regere: nihil per libertos ſervoſque publicae rei: non ſtudiis privatis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites aſcire, ſed optimum quemque fideliſſimum putare: omnia ſcire, non omnia exſequi: parvis peccatis veniam, magnis ſeveritatem commodare: nec poena ſemper, ſed ſaepius poenitentia contentus eſſe: officiis et adminiſtrationibus potius non peccaturos, quam damnare, cum peccaſſent. frumenti et tributorum auctionem aequalitate munerum mollire, circumciſis quae in quaeſtum reperta, ipſo tributo gravius tolerabantur; namque per ludibrium aſſidere clauſis horreis, et emere ultro frumenta, ac vendere pretio cogebantur; devortia itinerum et longinquitas regionum indicebatur, ut civitates a proximis hibernis in remota et avia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucroſum fieret. Haec primo ſtatim anno comprimendo, egregiam famam paci circumdedit; quae vel

incuria vel tolerantia priorum,
nus quam bellum timebatur. ſe
tas advenit contracto exercitu,
'in agmine laudare modeſtiam,'
coërcere: loca caſtris ipſe capi
aria ac ſilvas ipſe praetentare:
interim apud hoſtes quietum p
minus ſubitis excurſibus popu
atque ubi ſatis terruerat, parce
ſus irritamenta pacis oſtentare
rebus multae civitates quae in
em ex aequo egerant, datis
iram poſuere, et praeſidiis ca
circumdatae, tanta ratione cu
nulla ante Britanniae nova pa
ſita tranſierit. Sequens hiems
rimis conſiliis abſumpta; na
homines diſperſi ac rudes, eoq
faciles, quieti et otio per volup
ſueſcerent: hortari privatim,
publice, ut templa, fora, domu
erent, laudando promptos, et
do ſegnes; ita honoris aemula
neceſſitate erat. jam vero prin
lios liberalibus artibus erudire,
nia Britannorum ſtudiis Galloru
ferre, ut qui modo linguam R

abnuebant, eloquentiam concupiſcerent; inde etiam habitus noſtri honor, et frequens toga; paulatimque diſceſſum ad delinimenta vitiorum, porticus, et balnea, et conviviorum elegantiam; idque apud imperitos humanitas vocaba-
22 tur, cum pars ſervitutis eſſet. Tertius expeditionum annus novas gentes aperuit, vaſtatis uſque ad Taum (aeſtuario nomen eſt) nationibus; qua formidine territi hoſtes, quamquam conflictatum ſaevis tempeſtatibus exercitum, laceſſere non auſi; ponendiſque inſuper caſtellis ſpatium fuit. adnotabant periti, non alium ducem opportunitates locorum ſapientius legiſſe, nullum ab Agricola poſitum caſtellum aut vi hoſtium expugnatum, aut pactione ac fuga deſertum; crebrae eruptiones; nam adverſus moras obſidionis, annuis copiis firmabantur; ita intrepida ibi hiems, et ſibi quiſque praeſidio, irritis hoſtibus, eoque deſperantibus, quia ſoliti plerumque damna aeſtatis hibernis eventibus penſare, tum aeſtate atque hieme juxta pellebantur. nec Agricola umquam per alios geſta avidus intercepit, ſeu centurio, ſeu

praefectus, incorruptum facti teſtem habebat. apud quoſdam ‘acerbior in con-
‘viciis’ narrabatur, ut bonis comis, ita adverſus malos injucundus; ceterum ex iracundia nihil ſupererat; ſecretum et ſilentium ejus non timeres; honeſtius putabat offendere, quam odiſſe. Quarta 23
aeſtas obtinendis quae percurrerat inſumpta; ac ſi virtus exercituum et Romani nominis gloria pateretur, inventus in ipſa Britannia terminus. nam Glota et Bodotria diverſi maris aeſtu per immenſum revecti, anguſto terrarum ſpa-

Britanniae comparetur anguſtius, noſtri maris inſulas ſuperat. ſolum caelumque et ingenia cultuſque hominum haud multum a Britannia differunt; melius aditus portuſque per commercia et negotiatores cogniti. Agricola expulſum ſeditione domeſtica unum ex regulis gentis exceperat, ac ſpecie amicitiae in occaſionem retinebat. ſaepe ex eo audivi, legione una et modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam poſſe. idque etiam adverſus Britanniam profuturum, ſi Romana ubique arma, et velut e conſpectu libertas tolleretur. Ceterum aeſtate qua ſextum officii annum inchoabat, amplas civitates trans Bodotriam ſitas, quia motus univerſarum ultra gentium, et infeſta hoſtili exercitu itinera timebantur, prius claſſe exploravit: quae ab Agricola primum aſſumpta in partem virium, ſequebatur egregia ſpecie, cum ſimul terra ſimul mari bellum impelleretur: ac ſaepe iiſdem caſtris pedes equeſque et nauticus miles mixti copiis et laetitia, ſua quiſque facta, ſuos caſus attollerent: ac modo ‘ſilvarum et montium ‘profunda, modo tempeſtatum ac

‘ peſaciebat, tamquam ape
‘ ſecreto ultimum victis per
‘ deretur.’ ad manus et a
Caledoniam incolentes pe
magno, majore fama, uti r
notis, ‘ oppugnaſſe ultro
orti, metum ut provocante
‘ regrediendumque citra I
‘ excedendum potius, quan
ſpecie prudentium ignavi
cum interim cognoſcit, ‘ h
‘ agminibus irrupturos.’ a
numero, et peritia locor
tur, diviſo et ipſe in tres p
inceſſit. Quod ubi co
mutato repente conſilio,

nantium jubet, mox ab universis adjici clamorem; et propinqua luce fulsere signa; ita ancipiti malo territi Britanni: et Romanis redit animus, ac securi pro salute, de gloria certabant; ultro quinetiam irrupere; et fuit atrox in ipsis portarum angustiis proelium, donec pulsi hostes, utroque exercitu certante, his ut tulisse opem, illis ne eguisse auxilio viderentur; quod nisi paludes et silvae fugientes texissent, debellatum illa
27 victoria foret. Cujus constantia ac fama ferox exercitus: 'nihil virtuti suae 'invium: penetrandam Caledoniam, in-'veniendumque tandem Britanniae ter-'minum continuo proeliorum cursu' fremebant; atque illi modo cauti ac sapientes, prompti post eventum ac magniloqui erant; iniquissima haec bellorum conditio est, prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. at Britanni non virtute sed occasione et arte ducis rati, nihil ex arrogantia remittere, quo minus juventutem armarent, conjuges ac liberos in loca tuta transferrent, coetibus ac sacrificiis conspirationem civitatum sancirent; atque ita irritatis ve-

trimque animis diſceſſum. Eadem aeſ- 28
tate cohors Uſipiorum per Germanias
conſcripta, in Britanniam tranſmiſſa,
magnum ac memorabile facinus auſa eſt.
occiſo centurione ac militibus, qui ad
tradendam diſciplinam immixti manipu-
lis exemplum et rectores habebantur,
tres Liburnicas adactis per vim guber-
natoribus aſcendere: et uno remigran-
te, ſuſpectis duobus eoque interfectis,
nondum vulgato rumore ut miraculum
provehebantur; mox hac atque illa rap-
ti, et cum pleriſque Britannorum ſua de-

fortium virorum ambitioſe, neque per lamenta rurſus ac maerorem muliebriter tulit; et in luctu bellum inter remedia erat. Igitur praemiſſa claſſe quae pluribus locis praedata, magnum et incertum terrorem faceret, expedito exercitu, cui ex Britannis fortiſſimos et longa pace exploratos addiderat, ad montem Grampium pervenit, quem jam hoſtes inſederant. nam Britanni nihil fracti pugnae prioris eventu, et ultionem aut ſervitium exſpectantes, tandemque docti commune periculum concordia propulſandum, legationibus et foederibus omnium civitatum vires exciverant. jamque ſuper triginta millia armatorum aſpiciebantur, et adhuc affluebat omnis juventus, et quibus cruda ac viridis ſenectus, clari bello, ac ſua quiſque decora geſtantes: cum inter plures duces virtute et genere praeſtans, nomine Galgacus, apud contractam multitudinem proelium poſcentem, in hunc modum locutus fertur: 'Quotiens cauſſas belli et neceſſitatem noſtram intueor, magnus mihi animus eſt, hodiernum diem, conſenſumque veſtrum, initium liber-

‘tatis totius Britanniae fore. nam et
‘universi servitutis expertes: et nullae
‘ultra terrae, ac ne mare quidem secu-
‘rum, imminente nobis classe Romana;
‘ita proelium atque arma, quae fortibus
‘honesta, eadem etiam ignavis tutissima
‘sunt. priores pugnae, quibus adversus
‘Romanos varia fortuna certatum est,
‘spem ac subsidium in nostris manibus
‘habebant: quia nobilissimi totius Bri-
‘tanniae, eoque in ipsis penetralibus
‘siti, nec servientium litora aspicientes,
‘oculos quoque a contactu dominatio-
‘nis inviolatos habebamus. nos terra-
‘rum ac libertatis extremos, recessus
‘ipse ac sinus famae in hanc diem defen-
‘dit; nunc terminus Britanniae patet;
‘atque omne ignotum pro magnifico
‘est. sed nulla jam ultra gens, nihil nisi
‘fluctus et saxa: et interiores Romani,
‘quorum superbiam frustra per obsequi-
‘um et modestiam effugeris; raptores
‘orbis, postquam cuncta vastantibus de-
‘fuere terrae, et mare scrutantur: si lo-
‘cuples hostis est, avari; si pauper, ambi-
‘tiosi; quos non Oriens, non Occidens
‘satiaverit: soli omnium opes atque ino-

'piam pari affectu concupiſcunt; auſer-
're, trucidare, rapere falſis nominibus,
'imperium; atque ubi ſolitudinem faci-
31 'unt, pacem appellant. Liberos cuique
'ac propinquos ſuos natura cariſſimos
'eſſe voluit; hi per delectus alibi ſervituri
'auferuntur. conjuges ſororeſque et ſi
'hoſtilem libidinem effugiant, nomine a-
'micorum atque hoſpitum polluuntur.
'bona fortunaſque, in tributum egerunt;
'in annonam, frumentum; corpora ipſa
'ac manus, ſilvis ac paludibus emunien-
'dis, verbera inter ac contumelias con-
'terunt. nata ſervituti mancipia ſemel
'veneunt, atque ultro a dominis alun-
'tur: Britannia ſervitutem ſuam cotti-
'die emit; cottidie paſcit. ac ſicut in
'familia recentiſſimus quiſque ſervorum
'et conſervis ludibrio eſt: ſic in hoc orbis
'terrarum vetere famulatu novi nos et
'viles in excidium petimur. neque enim
'arva nobis, aut metalla: aut portus
'ſunt, quibus exercendis reſervemur.
'virtus porro ac ferocia ſubjectorum in-
'grata imperantibus; et longinquitas ac
'ſecretum ipſum quo tutius, eo ſuſpec-
'tius. ita ſublata ſpe veniae, tandem

‘ ſumite animum, tam quibus ſalus,
‘ quam quibus gloria cariſſima eſt. Bri-
‘ gantes femina duce, exurere coloni-
‘ am, expugnare caſtra; ac niſi felici-
‘ tas in ſocordiam vertiſſet, exuere ju-
‘ gum potuere: nos integri et indomiti,
‘ et libertatem non in praeſentia laturi,
‘ primo ſtatim congreſſu non oſtenda-
‘ mus quos ſibi Caledonia viros ſepoſu-
‘ erit? An eamdem Romanis in bello 32
‘ virtutem, quam in pace laſciviam ad-
‘ eſſe creditis? noſtris illi diſſenſionibus
‘ ac diſcordiis clari, vitia hoſtium in glo-
‘ riam exercitus ſui vertunt: quem con-
‘ tractum ex diverſiſſimis gentibus, ut ſe-
‘ cundae res tenent, ita adverſae diſſol-
‘ vent; niſi ſi Gallos, et Germanos, et
‘ (pudet dictu) Britannorum pleroſque

'aut nulla pleriſque patria, aut alia eſt:
'paucos numeros circum trepidos igno-
'rantia, caelum ipſum ac mare et ſilvas,
'ignota omnia circumſpectantes, clau-
'ſos quodammodo ac vinctos dii nobis
'tradiderunt. ne terreat vanus aſpectus,
'et auri fulgor atque argenti, quod ne-
'que tegit, neque vulnerat. in ipſa ho-
'ſtium acie inveniemus noſtras manus;
'agnoſcent Britanni ſuam cauſam; re-
'cordabuntur Galli priorem libertatem;
'deſerent illos ceteri Germani, tamquam
'nuper Uſipii reliquerunt. nec quidquam
'ultra formidinis, vacua caſtella, ſenum
'coloniae, inter male parentes et injuſte
'imperantes, aegra municipia et diſ-
'cordantia, hic dux, hic exercitus; ibi
'tributa et metalla, et ceterae ſervienti-
'um poenae: quas in aeternum profer-
're, aut ſtatim ulciſci, in hoc campo eſt.
'proinde ituri in aciem et majoreis veſ-
33 'tros, et poſteros cogitate.' Excepere
orationem alacres, et barbari moris can-
tu et fremitu clamoribuſque diſſonis.
jamque agmina, et armorum fulgores,
audentiſſimi cujuſque procurſu: ſimul
inſtruebantur acies; cum Agricola quam-

‘ pulchram et ſpectabilem victoriam ede-
‘ retis. tranſigite cum expeditionibus,
‘ imponite quinquaginta annis magnum
‘ diem, approbate reipublicae nunquam
‘ exercitui imputari potuiſſe, aut moras
‘ belli aut cauſas rebellandi.’ Et allo- 35
quente adhuc Agricola militum ardor e-
minebat, et fidem orationis ingens ala-
critas conſecuta eſt, ſtatimque ad arma
diſcurſum; inſtinctos ruenteſque ita diſ-
poſuit, ut peditum auxilia quae octo

'titia, aut commeatuum eadem abun-
'dantia: ſed manus, et arma, et in his
'omnia. quod ad me attinet, jam pri-
'dem mihi decretum eſt, neque exerci-
'tus neque ducis terga tuta eſſe. pro-
'inde et honeſta mors turpi vita potior;
'et incolumitas ac decus eodem loco
'ſita ſunt; nec inglorium fuerit, in ipſo
34 'terrarum ac naturae fine cecidiſſe. Si
'novae gentes atque ignota acies conſti-
'tiſſet: aliorum exercituum exemplis
'vos hortarer; nunc veſtra decora re-
'cenſete, veſtros oculos interrogate. ii
'ſunt quos proximo anno, unam legio-
'nem furto noctis aggreſſos, clamore
'debellaſtis: ii ceterorum Britannorum
'fugaciſſimi, ideoque tam diu ſuperſti-
'tes. quomodo ſilvas ſaltuſque pene-
'trantibus, fortiſſimum quodque ani-
'mal robore, pavida et inertia ipſo ag-
'minis ſono pelluntur: ſic acerrimi Bri-
'tannorum jam pridem cecidérunt: re-
'liquus eſt numerus ignavorum et me-
'tuentium; quos quod tandem inveniſ-
'tis, non reſtiterunt, ſed deprehenſi
'ſunt noviſſimi, ideo extremo metu cor-
'pora defixere in his veſtigiis, in quibus

um agminibus et inaequalibus locis haerebant: minimeque equeſtris ea pugnae facies erat, cum in gradu ſtantes ſimul equorum corporibus impellerentur; ac ſaepe vagi currus, exterriti ſine rectoribus equi, ut quemque formido tulerat, tranſverſos, aut obvios incurſabant. Et 37
Britanni qui adhuc pugnae expertes ſumma collium inſederant, et paucitatem noſtrorum vacui ſpernebant, degredi paullatim et circumire terga vincentium coeperant: ni id ipſum veritus Agricola quatuor equitum alas ad ſubita

enta humus: et aliquando etiam victis ira virtuſque; poſtquam ſilvis appropinquarunt, collecti, primos ſequentium incautos et locorum ignaros circumveniebant. quod ni frequens ubique Agricola, validas et expeditas cohortes indaginis modo, et ſicubi artiora erant, partem equitum dimiſſis equis, ſimul rariores ſilvas equitem perſultare juſſiſſet, acceptum aliquod vulnus per nimiam fiduciam foret. ceterum ubi compoſitos firmis ordinibus ſequi rurſus videre, in fugam verſi, non agminibus ut prius, nec alius alium reſpectantes, rari, et vitabundi invicem, longinqua atque avia petiere; finis ſequendi nox et ſatietas fuit; caeſa hoſtium ad decem millia: noſtrorum trecenti quadraginta cecidere, in quis Aulus Atticus praefectus cohortis, juvenili ardore et ferocia equi
38 hoſtibus illatus. Et nox quidem gaudio praedaque laeta victoribus: Britanni palantes mixtoque virorum mulierumque ploratu, trahere vulneratos, vocare integros, deſerere domos, ac per iram ultro incendere: eligere latebras, et ſtatim relinquere: miſcere invicem conſi-

lia aliqua, dein ſperare: aliquando fran[illegible] aſpectu pignorum ſuorum, ſaepius con[illegible] citari; ſatiſque conſtabat ſaeviſſe quoſ[illegible] dam in conjuges ac liberos, tamquam miſererentur. proximus dies faciem victoriae latius aperuit; vaſtum ubique ſilentium, ſecreti colles, fumantia procul tecta, nemo exploratoribus obvius; quibus in omnem partem dimiſſis, ubi incerta fugae veſtigia, neque uſquam conglobari hoſtes compertum, et exacta jam aeſtate ſpargi bellum nequibat, in fines Horeſtorum exercitum deducit. ibi ac-

falſum e Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus et crines in captivorum ſpeciem formarentur: at nunc veram magnamque victoriam, tot millibus hoſtium caeſis, ingenti fama celebrari. id ſibi maxime formidoloſum, privati hominis nomen ſupra principis attolli: fruſtra ſtudia fori, et civilium artium decus in ſilentium acta, ſi militarem gloriam alius occuparet: et cetera utcumque facilius diſſimulari, ducis boni imperatoriam virtutem eſſe. talibus curis exercitus, quodque ſaevae cogitationis indicium erat, ſecreto ſuo ſatiatus, optimum in praeſentia ſtatuit reponere odium; donec impetus famae et favor exercitus langueſceret; nam etiam tum Agricola Britanniam obtine-
40 bat. Igitur ‘triumphalia ornamenta, ‘et illuſtris ſtatuae honorem, et quid- ‘quid pro triumpho datur,’ multo verborum honore cumulata, ‘decerni in ſe- ‘natu jubet: addique inſuper opinio- ‘nem, Syriam provinciam Agricolae de- ‘ſtinari, vacuam tum morte Atilii Rufi ‘conſularis, et majoribus reſervatam.’ credidere plerique, libertum ex ſecretio-

ribus miniſteriis miſſum ad Agricolam
codicillos quibus ei Syria dabatur tuliſſe
cum praecepto, ‘ ut ſi in Britannia foret
‘ traderentur :’ eumque libertum in ipſi
freto Oceani obvium Agricolae, ne ap
pellato quidem eo ad Domitianum re
meaſſe ; ſive verum iſtud, ſive ex inge
nio principis fictum ac compoſitum eſt
tradiderat interim Agricola ſucceſſor
ſuo provinciam quietam tutamque. a
ne notabilis celebritate et frequentia oc
currentium introitus eſſet, vitato ami
corum officio, noctu in urbem, noctu i
palatium, ita ut praeceptum erat, venit
exceptuſque brevi oſculo et nullo ſer
mone, turbae ſervientium immixtus eſt
ceterum ut militare nomen, grave inte
otioſos, aliis virtutibus temperaret, tran

men ullum, aut querela laesi cujusquam, sed insensus virtutibus princeps, et gloria viri, ac pessimum inimicorum genus, laudantes. et ea insecuta sunt reipublicae tempora, quae sileri Agricolam non sinerent: tot exercitus in Moesia Daciaque, et Germania Pannoniaque, temeritate aut per ignaviam ducum amissi: tot militares viri cum tot cohortibus expugnati et capti: nec jam de limite imperii et ripa, sed de hibernis legionum et possessione dubitatum. ita cum damna damnis continuarentur, atque omnis annus funeribus et cladibus insigniretur, poscebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus cunctis 'vigorem, constantiam, et expertum bellis animum, cum 'inertia et formidine eorum.' quibus sermonibus satis constat Domitiani quoque aures verberatas, dum optimus quisque libertorum amore et fide; pessimi malignitate et livore, pronum deterioribus principem exstimulabant. sic Agricola simul suis virtutibus, simul vitiis aliorum, in ipsam gloriam praeceps age-
42 batur. Aderat jam annus quo proconsulatum Asiae et Africae sortiretur, et

occiſo Civica nuper, nec Agricolae con-
ſilium deerat, nec Domitiano exemplum.
acceſſere quidam cogitationum princi-
pis periti, qui ‘ iturusne eſſet in provin-
‘ ciam’ ultro Agricolam interrogarent;
ac primo occultius ‘ quietem et otium
‘ laudare, mox operam ſuam in appro-
‘ banda excuſatione’ offerre: poſtremo
non jam obſcuri, ſuadentes ſimul ter-
renteſque, pertraxere ad Domitianum;
qui paratus ſimulatione, in arrogantiam
compoſitus, et audiit preces excuſantis,
et cum annuiſſet, agi ſibi gratias paſſus
eſt, nec erubuit beneficii invidia: ſala-

licae ulum, ambitiola morte inclarue-
13 runt. Finis vitae ejus nobis luctuo-
ſus, amicis triſtis, extraneis etiam igno-
tiſque non ſine cura fuit. vulgus quo-
que, et hic aliud agens populus, et ven-
titavere ad domum, et per fora et cir-
culos locuti ſunt: nec quiſquam audita
morte Agricolae, aut laetatus eſt, aut
ſtatim oblitus eſt. augebat miſeratio-
nem conſtans rumor, veneno interce-
tum. nobis nihil comperti affirmare au-
ſim: ceterum per omnem valetudinem
ejus, crebrius quam ex more principa-
tus per nuntios viſentis, et libertorum
primi, et medicorum intimi venere: ſive
cura illud, ſive inquiſitio erat. ſupremo
quidem die momenta deficientis per diſ-
poſitos curſores nuntiata conſtabat, nul-
lo credente ſic accelerari, quae triſtis
audiret. ſpeciem tamen doloris animo
vultuque prae ſe tulit, ſecurus jam odii,
et qui facilius diſſimularet gaudium quam
metum. ſatis conſtabat lecto teſtamen-

re judicioc
mens aſſidu
ſciret a bon
niſi malum
gricola Caj
Idib. Juniis
geſimo anno
lega Priſcoq
bitum quoq
lint, decentio
hil metus in
tat; bonum v
num libenter.
quam medio i
ereptus; quan
mum aevum pe

tiis futura effugiſſe. nam ſicuti ‘ durare
‘ in hac beatiſſimi ſaeculi luce, ac prin-
‘ cipem Trajanum videre,’ augurio vo-
tiſque apud noſtras aures ominabatur: ita feſtinatae mortis grande ſolatium tulit, evaſiſſe poſtremum illud tempus, quo Domitianus non jam per intervalla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo et velut uno ictu rempublicam exhauſit. Non vidit Agricola obſeſſam curiam, et clauſum armis ſenatum, et eadem ſtrage tot conſularium caedes, tot nobiliſſimarum feminarum exſilia et fugas. una adhuc victoria Carus Metius cenſebatur, et intra Albanam villam ſententia Meſſalini ſtrepebat, et Maſſa Bebius jam tum reus erat. mox noſtrae duxere Helvidium in carcerem manus: nos Maurici, Ruſticique viſus, nos innocenti ſanguine Senecio perfudit. Nero tamen ſubtraxit oculos; juſſitque ſcelera, non ſpectavit: praecipua ſub Domitiano miſeriarum pars erat, videre et aſpici: cum ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſaevus ille vultus et rub r a quo ſe contra pudorem muniebat. tu vero

sermon bus tu
' tum excepti
' tione
sed mihi
parentis erepti,
assidere vacetu
satiari vultu, c
excepissemus c
quas penitus a
hic dolor, nostr
longae absentia
driennium amis
bio, optime par
tissima uxore, si
paucioribus tame
es, et novissima i

tius temporalibus laudibus, et ſi natura ſuppeditet, militum decoramus. is verus honos, ea conjunctiſſimi cujuſque pietas. id filiae quoque uxorique praeceperim, ſic patris, ſic mariti memoriam venerari, ut omnia facta dictaque ejus ſecum revolvant, famamque ac figuram animi magis quam corporis complectantur; non quia intercedendum putem imaginibus quae marmore aut aere finguntur: ſed ut vultus hominum, ita ſimulacra vultus imbecilla ac mortalia ſunt; forma mentis aeterna, quam tenere et exprimere non per alienam materiam et artem, ſed tuis ipſe moribus poſſis. quidquid ex Agricola amavimus, quidquid mirati ſumus, manet, manſurumque eſt in animis hominum, in aeternitate temporum, fama rerum. nam multos veterum velut inglorios et ignobiles oblivio obruet, Agricola poſteritati narratus et traditus, ſuperſtes erit.

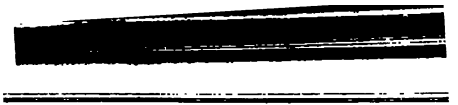

DIALOGUS
DE
ORATORIBUS
SIVE DE CAUSSIS
CORRUPTÆ ELOQUENTIÆ,

Qui ab aliis CORN. TACITO, a quibusdam M. FAB. QUINTILIANO tribuitur.

SAEPE ex me requiris, Juste Fabi, 'cur cum priora saecula tot eminentium oratorum ingeniis gloriaque 'efflоruerint, noſtra potiſſimum aetas 'deſerta et laude orbata, vix nomen ipſum oratoris retineat;' neque enim ita appellamus niſi antiquos; horum autem temporum diſerti, 'cauſſidici, et advocati, et patroni,' et quidvis potius quam oratores vocantur. cui percunctationi tuae reſpondere, et tam magnae quaeſtionis pondus excipere, ut aut de ingeniis

...mentia profere
morum, ut noſtr
num ſermo repete
dem hanc quaeſti
juvenis admodum
nio, ſed memoria
eſt, ut quae a praeſti
cogitata ſubtiliter,
cepi, cum ſinguli d
ſed probabiles canſa
mam ſai quiſque et a
deret, iiſdem nunc m
ſtionibus perſequar,
putationis; neque en
verſam quoque parte
multum vexata et irri
...rorum tempo...

venerunt ad eum M. Aper et Julius Secundus, celeberrima tum ingenia fori noſtri: quos ego in judiciis non utroſque modo ſtudioſe audiebam, ſed domi quoque et in publico aſſectabar, mira ſtudiorum cupiditate, et quodam ardore juvenili, ut fabulas quoque eorum et diſputationes, et arcana ſemotae dictionis penitus exciperem; quamvis maligne plerique opinarentur, ‘ nec Secundo ‘ promptum eſſe ſermonem, et Aprum ‘ ingenio potius et vi naturae, quam in‘ ſtitutione et litteris famam eloquentiae ‘ conſecutum.’ nam et Secundo purus, et preſſus, et, in quantum ſatis erat, profluens ſermo non defuit: et Aper communi eruditione imbutus, contemnebat potius litteras quam neſciebat; tamquam majorem induſtriae et laboris gloriam habiturus, ſi ingenium ejus nullis alienarum artium adminiculis inniti videretur. igitur ut intravimus cubiculum Materni, ſedentem ipſum, et quem pridie recitaverat, librum intra manus ha-
3 bentem, deprehendimus. Tum Secundus: NILNE TE, inquit, Materne, fabulae malignorum terrent, quo minus

offenſas Catonis tui ames? *an*
brum iſtum apprehendiſti, ut dili
retractares, et ſublatis ſi quae
interpretandi materiam dederunt
teres Catonem non quidem mel
ſed tamen ſecuriorem? tum ille,
tu quidem ſi volueris et agnoſc
audiſti; quod ſi qua omiſit Ca
quenti tractatione Thyeſtes dice
enim tragoediam diſpoſui jam,
me ipſe formavi. atque ideo m
libri hujus editionem feſtino, ut
priore cura, novae cogitationi te
tore incumbam. adeo te tragoed
non ſatiant, inquit Aper, quo m
miſſis orationum et cauſſarum
omne tempus modo circa Medea
nunc circa Thyeſtem conſuma

jam prope in conſuetudinem vertiſſet. nam nec tu agitare et inſequi poëtas intermittis; et ego cui deſidiam advocationum objicis, cotidianum hoc patrocinium defendendae adverſus te poëticae exerceo. quo laetor magis oblatum nobis judicem, qui me vel in futurum vetet verſus facere, vel quod jam pridem opto, ſua quoque auctoritate compellat, ut omiſſis forenſium mufarum anguſtiis, in quibus ſatis mihi ſuperque ſudatum eſt, ſanctiorem iſtam et auguſtiorem elo-
5 quentiam colam. Ego vero, inquit Secundus, antequam me judicem Aper recuſet, faciam quod probi et modeſti judices ſolent, ut in his cognitionibus excuſent, in quibus manifeſtum eſt, alteram apud eos partem gratia praevalere. quis enim neſcit, neminem mihi conjunctiorem eſſe et uſu amicitiae, et aſſiduitate contubernii quam Salejum Baſſum, cum optimum virum, tum abſolutiſſimum poëtam? porro ſi poëtica accuſatur, non alium video reum locupletiorem. ſecurus ſit, inquit Aper, et Salejus Baſſus, et quiſquis alius ſtudium poëticae et carminum gloriam ſovet,

cum cauſſas agere non poſſit; et ego enim quatenus arbitrum litis hujus inveni, non patiar, Maternum ſocietate plurium defendi; ſed et ipſum ſolum apud vos arguam, quod natus ad eloquentiam virilem et oratoriam, qua parare ſimul et tueri amicitias, adſciſcere nationes, complecti provincias poſſit amittit ſtudium, quo non aliud in civitate noſtra vel ad utilitatem fructuoſius, vel ad dignitatem amplius, vel ad urbis famam pulchrius, vel ad totius imperii atque omnium gentium notitiam illuſtrius excogitari poteſt. nam ſi ad utilitatem vitae omnia conſilia, factaque noſtra dirigenda ſunt, quid erit tutius quam eam exercere artem, qua ſemper armatus praeſidium amicis, opem alienis, ſalutem periclitantibus, invidis vero et inimicis metum et terrorem ultro feras, ipſe ſecurus et velut quadam perpetua potentia ac poteſtate munitus? cujus vis et utilitas rebus probe fluentibus, aliorum praeſidio et tutela intelligitur: ſin proprium periculum increpuit, non hercule lorica aut gladius in acie firmius munimentum, quam reo et periclitanti elo-

quentiae praesidium simul et telum, quo propugnare pariter et incessere, vel in judicio, sive in senatu, sive apud principem possis. quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quam eloquentiam suam opposuit? qui accinctus et minax disertam quidem sed inexercitatam et ejusmodi certaminum rudem Helvidii sapientiam elusit. plura de utilitate non dico, cum praesertim minime contradicturum Maternum meum arbitrer. 6 Ad voluptatem oratoriae eloquentiae transeo, cujus jucunditas non uno aliove momento, sed omnibus prope diebus, et prope omnibus horis contingit. quid enim dulcius libero et ingenuo animo, et ad voluptates honestas nato, quam videre plenam semper et frequentem domum concursu splendidissimorum hominum? idque scire, non pecuniae, non orbitati, neque officii alicujus administrationi, sed sibi ipsi dari? illos quinimo orbos et locupletes et potentes venire plerumque ad juvenem et pauperem, ut aut sua aut amicorum discrimina commendent. ullane tanta ingentium opum ac magnae potentiae voluptas,

...rum rerum abu
dentes id quod optimun
bere? jam vero qui toga
tus et egreſſus! quae in p
quae in judiciis veneratio
um conſurgendi aſſiſtendi
centes, in unum converſos
lum, et circumfundi coran
affectum quemcumque or
vulgata dicentium gaudia,
rum quoque oculis expoſit
illa ſecretiora, et tantum ip
nota, majora ſunt. ſive ac
ditatamque affert orationen
dam ſicut ipſius dictionis,
pondus et conſtantia: ſive
cer...

ipſe fatear, non eum diem laetiorem egi, quo mihi latus clavus oblatus eſt, vel quo homo novus et in civitate minime favorabili natus, quaeſturam, aut tribunatum, aut praeturam accepi: quam eos quibus mihi pro mediocritate hujus quantulaecumque in dicendo facultatis, aut reum proſpere defendere, aut apud centumviros cauſſam aliquam feliciter orare, aut apud principem ipſos illos libertos et procuratores principum tueri et defendere datur. tum mihi ſupra tribunatus et praeturas et conſulatus aſcendere videor, tum abire: quod ſi non in alio oritur, nec in codicillis datur, nec cum gratia venit. quae fama et laus cujuſvis artis cum oratorum gloria comparanda eſt, qui non illuſtres in urbe ſolum apud negotioſos et rebus intentos, ſed etiam apud juvenes et adoleſcentes, quibus morum indoles eſt et bona ſpes ſui? quorum nomina prius parentes liberis ſuis ingerunt? quos ſaepius vulgus imperitum, et tunicatus hic populus tranſeuntes nomine vocat, et digito demonſtrat? advenae quoque et peregrini, jam in municipiis et coloniis ſuis audi-

nunc Eprium de quo
ſum, et Criſpum Vibium (
novis et recentibus quam
litteratis exemplis utor) n
in extremis partibus ter
Capuae aut Vercellis, ubi n
nec hoc illis alterius ter m
um praeſtat, quamquam ad
pes poſſunt videri eloquent
veniſſe. ipſa eloquentia, c
et coeleſtis vis multa quide
ſaeculis exempla edidit, ad q
que fortunam homines inge
pervenerint. ſed haec, ut
proxima, et quae non audit
cenda ſed oculis ſpectanda h

quoque corporis contemptus, per multos jam annos potentiſſimi ſunt civitatis, ac donec libuit principes fori; nunc principes in Caeſaris amicitia, agunt feruntque cuncta: atque ab ipſo principe cum quadam reverentia diliguntur. quia Veſpaſianus venerabilis ſenex et patientiſſimus veri, bene intelligit, ceteros quidem amicos ſuos niti iis, quae ab ipſo acceperint, quaeque ipſi accumulare, et in alios congerere promptum eſt: Marcellum autem et Criſpum, attuliſſe ad amicitiam ſuam, quod non a principe acceperint, nec accipi poſſit. minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines, ac tituli et ſtatuae quae neque ipſa tamen negliguntur: tam hercule quam divitiae et opes, quas facilius invenies qui vituperet, quam faſtidiat. his igitur et honoribus, et ornamentis, et facultatibus, refertas domos eorum videmus, qui ſe ab ineunte adoleſcentia cauſſis forenſibus et oratorio ſtudio dederunt.
9 Nam carmina et verſus, quibus totam vitam Maternus inſumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neque dignitatem ullam auctoribus ſuis conciliant, ne-

que utilitates alunt: voluptatem autem brevem, laudem inanem et infructuoſam conſequuntur. licet haec ipſa, et quae deinde dicturus ſum, aures tuae, ô Materne, reſpuant, cui bono eſt ſi apud te Agamemnon aut Jaſon diſerte loquitur? quis ideo domum defenſus, et tibi obligatus redit? quis Salejum noſtrum egregium poëtam, vel (ſi hoc honorificentius eſt) praeclariſſimum vatem deducit, aut ſalutat, aut proſequitur? nempe ſi amicus ejus, ſi propinquus, ſi denique ipſe in aliquod negotium inciderit, ad hunc Secundum recurret, aut ad te Materne, non quia poëta es, neque ut pro eo verſus facias; hi enim Baſſo domi naſcuntur, pulchri quidem et jucundi; quorum tamen hic exitus eſt, ut cum toto anno, per omnes dies, magna noctium parte, unum librum extudit et elucubravit, rogare ultro et ambire cogatur, ut ſint qui dignentur audire: et ne id quidem gratis; nam et domum mutuatur, et auditorium exſtruit, et ſubſellia conducit, et libellos diſpergit: et ut beatiſſimus recitationem ejus eventus proſequatur, omnis illa laus intra unum aut alterum di-

em, velut in herba vel flore praecepta, ad nullam certam et ſolidam pervenit frugem: nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut manſurum in animo cujuſquam beneficium, ſed clamorem vagum, et voces inanes, et gaudium volucre. laudavimus nuper ut miram et eximiam Veſpaſiani liberalitatem, quod quingenta ſeſtertia Baſſo donaſſet. pulchrum id quidem, indulgentiam principis ingenio mereri; quanto tamen pulchrius, ſi ita res familiaris exigat, ſe ipſum colere, ſuum genium propitiare, ſuam experiri liberalitatem? adjice quod poëtis, ſi modo dignum aliquid elaborare et efficere velint, relinquenda converſatio amicorum, et jucunditas urbis, deſerenda caetera officia, utque ipſi dicunt, 'in nemora et lucos,' id eſt, in ſolitudinem recedendum eſt. Nec opinio quidem et fama cui ſoli ſerviunt, et quod unum eſſe pretium omnis ſui laboris fatentur, aeque poëtas quam oratores ſequitur; quoniam mediocres poëtas nemo novit, bonos pauci. quando enim rariſſimarum recitationum fama in totam urbem penetrat? nedum ut per tot

quis requirit et ſi
contentus eſt: ut
vel ſtatuam vidiſſ
ſermonem ſic acci
quibus natura ſu
denegavit, deterr
modo in hac ſtu
otium et nomen i
ego vero omnem e
ejus partes ſacras
nec ſolum cothur
roici carminis ſo
quoque jucundita
civias, et jamboru
grammatum luſus
am ſpeciem eloqu

Nicoſtrati robur ac vires dii dediſſent, non paterer immanes illos et ad pugnam natos lacertos, levitate jaculi aut jactu diſci vaneſcere: ſic nunc te ab auditoriis et theatris, in forum et ad cauſſas, et ad vera proelia voco; cum praeſertim ne ad id quidem confugere poſſis, quod pleriſque patrocinatur, tamquam minus obnoxium ſit offendere poëtarum quam oratorum ſtudium. efferveſcit enim vis pulcherrimae naturae tuae, nec pro amico aliquo, ſed quod periculoſius eſt, pro Catone offendis; nec excuſatur offenſa neceſſitudine officii, aut fide advocationis, aut fortuitae et ſubitae dictionis impetu: meditatus videris elegiſſe perſonam notabilem, et cum auctoritate dicturam. ſentio quid reſponderi poſſit; hinc ingentis ex his aſſenſus, hinc in ipſis auditoriis praecipue laudari, et mox omnium ſermonibus ferri. tolle igitur quietis et ſecuritatis excuſationem, cum tibi ſumas adverſarium ſuperiorem; nobis ſatis ſit privatas et noſtri ſaeculi controverſias tueri, in quibus expreſſis ſi quando neceſſe ſit pro periclitante amico potentiorum aures offen-

dere, et probata ſit fides, et
cuſata. Quae cum dixiſſet
us, ut ſolebat, et intento or
et ſubridens Maternus, PA
quit, me non minus diu aceu
res, quam Aper laudat. fore
trabar, ut a laudatione eoru
detrectaret poëtas, atque ean
dium proſterneret: arte qu
gavit, concedendo his qui ca
non poſſent, ut verſus facere
tem ſicut in cauſſis agendis
quid et eniti fortaſſe poſſum
tione tragoediarum ingredi fa
catus ſum, tum quidem cum
improbam et ſtudiorum qu
profanantem vaticinii poten
et hodie ſi quid in nobis no

nec vereor, ne mihi umquam verba in
senatu nisi pro alterius discrimine faci-
I 2 enda sint. Nemora vero, et luci, et
secretum ipsum quod Aper increpabat,
tantam mihi afferunt voluptatem, ut in-
ter praecipuos carminum fructus nume-
rem, quod nec in strepitu, nec sedente
ante ostium litigatore, nec inter sordes
ac lacrymas reorum componuntur: sed
secedit animus in loca pura atque inno-
centia, fruiturque sedibus sacris. haec
eloquentiae primordia, haec penetralia:
hoc primum habitu cultuque commoda
mortalibus, in illa casta et nullis con-
tacta vitiis pectora influxit; sic oracula
loquebantur. nam lucrosae hujus et fan-
tuinantis eloquentiae usus, recens, et
ualis moribus natus, atque, ut tu dice-
is Aper, 'in locum teli' repertus. ce-
rum felix illud, et, ut more nostro lo-
ar, 'aureum saeculum,' et oratorum
criminum inops, poëtis et vatibus a-
ndat, qui bene facta canerent, non
male admissa defenderent. nec ullis
gloria major, aut augustior honor:
ium apud deos, quorum proferre re-
sa et interesse epulis ferebantur: de-

cepimus; vel
compoſita vid
concedis, Ape
Homero quam
ros: nec angu
Euripidis, aut
aut Hyperidis i
peries qui Cicer
gilii detrectent
Meſſallae liber
Medea Ovidii, su
ne fortunam qui
lix contubernium
cum inquieta et
licet illos certami
conſulatus evexer

lium veneratus eſt, ſic quaſi Auguſtum. ne noſtris quidem temporibus, Secundus Pomponius Afro Domitio, vel dignitate vitae, vel perpetuitate famae ceſſerit. nam Criſpus et Marcellus, ad quorum exempla me vocas, quid habent in hac praeſenti fortuna concupiſcendum? an quod timent? an quod timentur? quod cum cottidie aliquid rogentur, hi quibus praeſtant indignantur? quod alligati cum adulatione, nec imperantibus umquam ſatis ſervi videntur, nec nobis ſatis liberi? quae haec ſumma eorum potentia eſt? tantum poſſe liberti ſolent. me vero dulces, ut Virgilius ait, muſae, remotum a ſollicitudinibus, et curis, et neceſſitate cottidie aliquid contra animum faciendi, in illa ſacra illoſque fontes ferant: nec inſanum ultra et lubricum forum famamque pallentem trepidus experiar; non me fremitus ſalutantium, nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri, teſtamentum pro pignore ſcribam: nec plus habeam, quam quod poſſim cui velim relinquere, quandocumque fatalis et meus dies veniet; ſtatuarque tumulo non moeſtus et

nius Meſſalla
eſt, ſuſpicatuſc
gulorum, altio
nem: num pa
interveni; ſecr
alicujus medita
nime, minime,
adeo vellem ma
lectaſſet enim te
ſimus ſermo, ct
ingenium ac ſtuc
gendas converte
Materni pro carr
que poëtas defen
poëtarum quam c
tio. me vero, ina

et litterarum jucundiſſimum oblectamentum, cum vobis qui illa diſputatis afferunt; tum etiam his ad quorum aures pervenerint. itaque hercule non minus probari video in te, Secunde, quod Julii Aſiatici vitam componendo, ſpem hominibus feciſti plurium ejuſmodi librorum, quam in Apro quod nondum a ſcholaſticis controverſiis receſſit; et otium ſuum mavult novorum rhetorum more, quam veterum oratorum conſu-
15 mere. Tum Aper, non deſinis, Meſſalla, vetera tantum et antiqua mirari, noſtrorum autem temporum ſtudia irridere atque contemnere. nam hunc tuum ſermonem ſaepe excepi, cum oblitus et tuae et fratris tui eloquentiae, neminem hoc tempore oratorem eſſe contenderes. atque id eo credo audacius, quod maligne in iis opinionem non verebaris, cum eam gloriam quam tibi alii concedunt, ipſe tibi denegares. neque illius, inquit, ſermonis mei poenitentiam ago; neque aut Secundum, aut Maternum, aut te ipſum Aper, (quamquam interdum in contrarium diſputes) aliter ſentire credo. ac velim impetratum ab ali-

quaeſtione
accidiſſe,
Demoſthen
quis allus
tentus ſcho
tit, quam
ipſi a Cicer
Magnam, in
tractatu quae
eam juſtius ex
jus ſummam
tiſſimum ingen
ditatio acceſſit
quit, cogitatio
ante impetraver
nem hunc noſtr

perferre hanc noſtram pro antiquorum laude concordiam. non enim, inquit Aper, inauditum et indefenſum ſaeculum noſtrum patiar hac veſtra conſpiratione damnari. ſed hoc primum interrogabo, quos vocetis antiquos, quam oratorum aetatem ſignatione iſta determinetis? ego enim cum audio antiquos, quoſdam veteres et olim natos intelligo, ac mihi verſantur ante oculos Ulyſſes et Neſtor, quorum aetas mille fere et CC. annis ſaeculum noſtrum antecedit: vos autem Demoſthenem et Hyperidem profertis, quos ſatis conſtat Philippi et Alexandri temporibus floruiſſe: ita tamen ut utrique ſuperſtites eſſent. ex quo apparet, non multo plures quam CCCC annos intereſſe inter noſtram et Demoſthenis aetatem; quod ſpatium temporis, ſi ad infirmitatem corporum noſtrorum referas, fortaſſe longum videatur: ſi ad naturam ſaeculorum et reſpectum hujus immenſi aevi, perquam breve, et in proximo eſt. nam ſi, ſicut Cicero in Hortenſio ſcribit, ‘is ‘eſt magnus et verus annus, quo eadem ‘poſitio coeli ſiderumque, quae cum

terem et
anno qu
exſtitiſſe.
tores, in
Agrippam
noſtrorum
nere ſoleti
rem, et Co
et Aſinium
cur antiqui
batis quam
de Ciceron
et Panſa co
jus ſcripſit,
eſt, quo ann
Panſae et H

jus principatus ſtationem, qua Veſpaſianus rempublicam fovet, C. et XX. anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur, unius hominis aetas. nam ipſe ego in Britannia vidi ſenem, qui ſe fateretur ‘ et pugnae interfuiſſe, qua Caeſarem inferentem arma Britanniae, arcere litoribus, et pellere aggreſſi ſunt’. ita ſi eum qui armatus C. Caeſari reſtitit, vel captivitas, vel voluntas, vel fatum aliquod in urbem pertraxiſſet, idem Caeſarem ipſum et Ciceronem audire potuit, et noſtris quoque actionibus intereſſe. proximo quidem congiario ipſi vidiſtis pleroſque ſenes, qui ſe a divo quoque Auguſto ſemel atque iterum accepiſſe congiarium narrabant; ex quo colligi poteſt, et Corvinum ab illis et Aſinium audiri potuiſſe. nam Corvinus in medium uſque Auguſti principatum, Aſinius paene ad extremum duravit. nec dividatis ſaeculum, et antiquos ac veteres vocetis oratores, quos eorumdem hominum aures agnoſcere ac velut con-
18 jungere et copulare potuerunt. Haec ideo praedixi, ut ſi qua ex horum oratorum fama gloriaque, laus temporibus

... imponit,
et quos utinam
vus veſter aut C
agere enim fortiu
lo, ſi illud ante p
temporibus form
ſicut Catoni ſeni
chus plenior et ub
litior et ornatior
diſtinctior et urbar
Cicerone mitior C
in verbis magis ela
quis diſertiſſimus:
contentus ſum, non
tiae vultum, ſed i
vocatis antiquos, pl
hendi; nec ſtatim de

quibus inflatus et tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exſultans et ſuperfluens, et parum Atticus videretur. legiſti utique et Calvi, et Bruti, ad Ciceronem miſſas epiſtolas; ex quibus facile eſt deprehendere, Calvum quidem Ciceroni viſum exſanguem, et attritum, Brutum autem otioſum atque disjunctum. rurſumque Ciceronem a Calvo quidem male audiviſſe, tamquam ‘ſolutum et e-‘nervem:’ a Bruto autem, ut ipſius verbis utar, tamquam ‘fractum atque elum-‘bem.’ ſi me interroges, omnes mihi videntur verum dixiſſe. ſed mox ad ſingulos veniam, nunc mihi cum univerſis
19 negotium eſt. Nam quatenus antiquorum admiratores hunc velut terminum antiquitatis conſtituere ſolent, quem uſque ad Caſſium Severum faciunt, quem primum affirmant flexiſſe ab illa vetere, atque dicendi via directa: non infirmitate ingenii, nec inſcitia litterarum, tranſtuliſſe ſe ad id dicendi genus contendo, ſed judicio et intellectu. vidit namque, ut paullo ante dicebam, cum conditione temporum ac diverſitate aurium formam quoque ac ſpeciem oratio-

quis dicit exii
principiorum pr
alte repetita ſeri
num oſtentatio,
gradus, et quicqu
magorae et Apc
tur, in honore e
philoſophiam, a
quem orationi ſu
laudibus ferebatu
nim haec nova et
quoque oratorur
rhetorum aut phil
noverant. at he
omnibus, cum vi
aſſiſtat, qui eleme
inſtructus, at oere

oratorem dum illi libeat de ipſo negotio dicere, ſed ſaepe ultro admonent, atque alio tranſgredientem revocant et feſtinare ſe teſtantur. Quis nunc ſerat oratorem ‘ de infirmitate valetudinis ‘ ſuae’ praefantem? qualia ſunt fere principia Corvini. quis quinque in Verrem libros exſpectaverit? quis de exceptione et formula perpetietur illa immenſa volumina, quae pro M. Tullio aut A. Caecina legimus? praecurrit hoc tempore judex dicentem, et niſi aut curſu argumentorum, aut colore ſententiarum, aut nitore et cultu deſcriptionum invitatus et corruptus eſt, averſatur dicentem. vulgus quoque aſſiſtentium, et affluens et vagus auditor, aſſuevit jam exigere laetitiam et pulchritudinem orationis; nec magis perfert in judiciis triſtem et impexam antiquitatem, quam ſi quis in ſcena Roſcii aut Turpionis Ambivii exprimere geſtus velit. jam vero juvenes et in ipſa ſtudiorum incude poſiti, qui profectus ſui cauſſa oratores ſectantur, non ſolum audire, ſed etiam referre domum aliquid illuſtre et dignum memoria volunt. traduntque invicem, ac ſaepe

Attii aut Pacu
ſed ex Horatii, e
crario prolatus.
et judiciis obten
torum aetas, pul
tit. neque ideo
rationes noſtrae,
tium cum volu
enim ſi infirmi
templa credas, q
et informibus te
marmore nitent
quidem fatebor
quibus antiquor
buſdam autem vi
unum de populo.

video; quotus enim quiſque Calvi in Aſitium aut in Druſum legit? at hercule in hominum ſtudioſorum manibus verſantur accuſationes, quae in Vatinium inſcribuntur, ac praecipue ſecunda ex his oratio; eſt enim verbis ornata, et ſententiis auribus judicum accommodata: ut ſcias ipſum quoque Calvum intellexiſſe, quid melius eſſet, nec voluntatem quin ſublimius et cultius diceret, ſed ingenium ac vires defuiſſe. quid ex Coelianis orationibus? nempe hae placent ſive in univerſa parte factum in quibus nitorem et altitudinem horum temporum agnoſcimus. ſordes autem verborum, et hians compoſitio et inconditi ſenſus redolent antiquitatem; nec quemquam adeo antiquarium puto, ut Coelium ex ea parte laudet, qua antiquus eſt. concedamus ſane C. Caeſari, ut propter magnitudinem cogitationum et occupationes rerum minus eloquentia effecerit, quam divinum ejus ingenium poſtulabat: tam hercule quam Brutum philoſophiae ſuae relinquamus. nam 'in 'orationibus minorem eſſe fama ſua,' etiam admiratores ejus fatentur; niſi forte quiſquam aut Caeſaris pro Decio

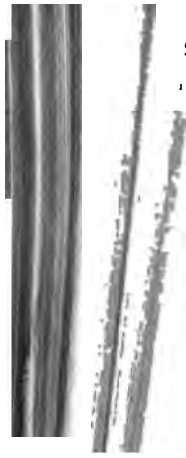

mina, et in l
melius quar
illos feciſſe
quoque, quar
ribus natus ſi
nenios et Ap
certe, et Attiu
ſed etiam orati
durus et ſiccus
corpus homini
in qua non emi
merantur: ſed t
guis implet me
ipſos quoque ne
cor commendat.
qui, quia non per

quentiam anteponebat; nec ullâ re magis ejuſdem aetatis oratores praecurrit, quam judicio. primus enim excoluit orationem, primus et verbis delectum adhibuit et compoſitioni artem: locoſque laetiores attentavit, et quaſdam ſententias invenit: utique in his orationibus quas ſenior jam et juxta finem vitae compoſuit, id eſt, poſtquam magis profecerat, uſuque et experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus eſt. nam priores ejus orationes non carent vitiis antiquitatis; lentus eſt in principiis, longus in narrationibus, otioſus circa exceſſus: tarde commovetur, raro incaleſcit: pauci ſenſus opt. et cum quodam lumine terminantur; nihil excerpere, nihil referre poſſis: et velut in rudi aedificio, firmus ſane paries et duraturus, ſed non ſatis expolitus et ſplendens. ego autem oratorem, ſicut locupletem ac laudatum patrem-familiae, non eo tantum volo tecto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, ſed etiam quod viſum et oculos delectet: non ea ſolum inſtrui ſupellectile, quae neceſſariis uſibus ſufficiat; ſed ſit in apparatu ejus, et aurum et gem-

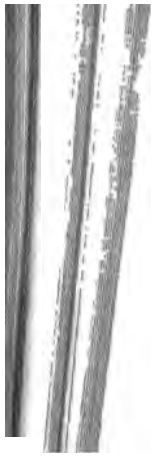

tum, nulli
tura, in mo
tur: fugiat
tatem, varie
nes clauſulas
net. Nolo i
'et jus Verri
que ſenſu in o
ſitum, 'eſſe vid
tus rettuli, et p
ſola mirantur a
'ſe antiquos o
nem nominabo, g
contentus: ſed v
ante oculos, qui L
et Lucretium pro
bus eloc

nique litigator perpetitur, adeo moesti et inculti, illam ipsam quam jactant sanitatem, infirmitate et jejunio consequuntur. porro ne in corpore quidem valetudinem medici probant, quae animi anxietate contingat; parum est aegrum non esse, fortem et laetum et alacrem volo; prope abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudatur. vos vero disertissimi, ut potestis, ut facitis, illustrate saeculum nostrum pulcherrimo genere dicendi. nam et te Messalla, video laetissima quaeque antiquorum imitantem. et vos Materne ac Secunde, ita gravitate summum nitorem et cultum verborum miscetis; ea electio inventionis, is ordo rerum, et quotiens caussa poscit, ubertas, ea quotiens permittitur, brevitas, is compositionis decor, sententiarum planitas; sic exprimitis affectus, sic libertatem temperatis: ut etiam si nostra judicia malignitas et invidia tardaverit, verum de vobis dicturi sint posteri nostri. Quae cum Aper dixisset; agnoscitisne, inquit Maternus, vim et ardorem Apri nostri? quo torrente, quo impetu saeculum nostrum defendit! quam copiose

Meſſalla promiſſum i
neque enim defenſore
mus, nec quemquam
quam modo laudati
ſectatus eſt Aper, cc
ipſe quidem ita ſentit
alias veſtris philoſopl
ſumpſit ſibi contrad
prime nobis non lau
rum, ſatis enim illc
ſed cauſſas cur in tu
eorum receſſerimus
centum et XX. annos
nis in hunc diem effi
collegerit. Tum M
praeſcriptam formam

vult nomine appellet: dummodo in confeſſo ſit, eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuiſſe. ne illi quidem parti ſermonis ejus repugno, ſi cominus fatetur plures formas dicendi etiam iiſdem ſaeculis, nedum diverſis exſtitiſſe. ſed quo modo inter Atticos oratores primae Demoſtheni tribuuntur, proximum autem locum Aeſchines et Hyperides et Lyſias et Lycurgus obtinent; omnium autem conſenſu haec oratorum aetas maxime probatur: ſic apud nos Cicero quidem ceteros eorundem temporum diſertos anteceſſit: Calvus autem et Aſinius et Caeſar et Coelius et Brutus ſuo jure et prioribus et ſequentibus anteponuntur; nec refert quod inter ſe ſpecie differant, cum genere conſentiant. at ſtrictior Calvus, numeroſior Aſinius, ſplendidior Caeſar, amarior Coelius, gravior Brutus, vehementior et plenior et valentior Cicero; omnes tamen eamdem ſanitatem eloquentiae ferunt: ut ſi omnium pariter libros in manum ſumpſeris, ſcias, quamvis in diverſis ingeniis, eſſe quandam judicii ac voluntatis ſimilitudinem et cognationem. nam

...rum
et Calvum et
nem credo soli
et ceteris hum
fici; solum int
non malignitat
citer et ingenu
texisse; an invi
videtur ne Cae
quod ad Ser. Gal
net, et si quos al
non destitit, non
fatear quaedam e
nascenti adhuc ne
isse. Ceterum si
perfectissimo gener
da sit forma dicen

que temporum noſtrorum actores ita utuntur, ut laſcivia verborum, et levitate ſententiarum, et licentia compoſitionis, hiſtrionales modos exprimant; quodque vix auditu fas eſſe debeat, laudis et gloriae et ingenii loco plerique jactant, 'cantari ſaltarique commentarios ſuos.' unde oritur illa foeda et praepoſtera, ſed tamen frequens quibuſdam exclamatio, ut 'oratores noſtri tenere dicere, hiſtri-'ones diſerte ſaltare' dicantur. equidem non negaverim Caſſium Severum, quem ſolum Aper noſter nominare auſus eſt, ſi his comparetur qui poſtea fuerunt, poſſe oratorem vocari, quamquam in magna parte librorum ſuorum plus vis habeat quam ſanguinis. primus enim contempto ordine rerum, omiſſa modeſtia, ac pudore verborum, ipſis etiam quibus utitur armis incompoſitus, et ſtudio feriendi plerumque detectus non pugnat, ſed rixatur. ceterum, ut dixi, ſequentibus comparatus, et varietate eruditionis, et lepore urbanitatis, et ipſarum virium robore, multum ceteros ſuperat; quorum neminem Aper nominare, et velut in aciem educere ſuſtinuit. ego

alium Caeſi
opponerem
natim antiq
minem ſequ
niſi in publi
tus credo ne
cos excerpſi
ſcholaſticoru
fruitur, ut ſe
ſed plane poſt
verebor nomi
us propoſitis
gradibus fract
tia; appropera
tius exſolve pr
colligi deſidera

nec vos offendi decebit, ſi quid forte aures veſtras perſtringet, cum ſciatis hanc eſſe ejuſmodi ſermonum legem, judicium animi citra damnum affectus proferre. perge, inquit Maternus, et cum de antiquis loquaris, utere antiqua libertate, a qua vel magis degeneravimus, quam ab eloquentia. Et Meſſalla, non reconditas Materne cauſſas requiris: nec aut tibi ipſi, aut huic Secundo, vel huic Apro ignotas, etiamſi mihi partes aſſignatis proferendi in medium, quae omnes ſentimus. quis enim ignorat et eloquentiam et ceteras artes deſciviſſe ab iſta vetere gloria, non inopia hominum; ſed deſidia juventutis, et negligentia parentum, et inſcientia praecipientium, et oblivione moris antiqui? quae mala primum in urbe nata, mox per Italiam fuſa, jam in provincias manant: quamquam noſtra nobis notiora ſunt. ego de urbe et his propriis ac vernaculis vitiis loquar, quae natos ſtatim excipiunt, et per ſingulos aetatis gradus cumulantur, ſi prius de ſeveritate ac diſciplina majorum circa educandos formandoſque liberos pauca praedixero. jam-

------,
autem a
jus pro
nis cuju
teretur,
quod tur
honeſtum
dia modo
am luſuſq
dam ac ver
neliam Gra
ſaris: ſic A
fuiſſe educa
cipes libero
ac ſeveritas
integra et n
niuſcuiuſ-

:x omnibus ſervis plerumque viliſſimus,
ıec cuiquam ſerio miniſterio accommo-
latus; horum fabulis et erroribus teneri
latim et rudes animi imbuuntur. nec
quiſquam in tota domo penſi habet,
quid coram infante domino, aut dicat,
ut faciat: quando etiam ipſi parentes
ıec probitati neque modeſtiae parvulos
ſſuefaciunt, ſed laſciviae et libertati, per
quae paullatim impudentia irrepit, et
ui alienique contemptus. jam vero pro-
ria et peculiaria hujus urbis vitia poene
n utero matris concipi mihi videntur,
iſtrionalis favor, et gladiatorum equo-
amque ſtudia; quibus occupatus et ob-
:ſſus animus quantulum loci bonis arti-
us relinquit; quotum quemque inve-
eris qui domi quidquam aliud loqua-
ar? quos alios adoleſcentulorum ſer-
ones excipimus, ſi quando auditoria
ıtravimus? nec praeceptores quidem
llas crebriores cum auditoribus ſuis fa-
ulas habent; colligunt enim diſcipulos
on ſeveritate diſciplinae, nec ingenii
xperimento, ſed ambitione ſalutantium,
t illecebris adulationis. tranſeo prima
liſcentium elementa, in quibus et ipſis

inſum
ras vc
primur
quamq
auctori
Referam
ciplinam
cepimus,
tidiana n
diorum e
continen
que Cice
tur, in cu
commem
habet,) ſi
quentiae

‘ omnem omnium artium varietatem
‘ complecteretur.’ itaque hercule in libris Ciceronis deprehendere licet, non geometriae, non muſicae, non grammaticae, non denique ullius ingenuae artis ſcientiam ei defuiſſe. ille dialecticae ſubtilitatem; ille moralis partis utilitatem; ille rerum motus cauſaſque cognovit; ita enim eſt, optimi viri, ita ex multa eruditione, ex pluribus artibus, et omnium rerum ſcientia exundat et exuberat illa admirabilis eloquentia; neque oratoris vis et facultas, ſicut ceterarum rerum, anguſtis et brevibus terminis cluditur: ſed is eſt orator, qui de omni quaeſtione pulchre et ornate et ad perſuadendum apte dicere, pro dignitate rerum, ad utilitatem temporum, cum
31 voluptate audientium poſſit. Haec ſibi illi veteres perſuadebant; ad haec efficienda intelligebant opus eſſe, non ut rhetorum ſcholis declamarent, nec ut fictis nec ullo modo ad veritatem accedentibus controverſiis linguam modo et vocem exercerent; ſed ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honeſto ac turpi, de juſto et injuſto

ipia invi
pioſe et v
teſt, niſi
nam, et
vitiorum,
nec in virt
rantur. ex
fluunt, ut
get vel leni
tius ad miſe
quid ſit miſe
motibus con
ercitationibu
apud infeſto
pud invident
pud timente
hic [illegible]

tur; apud hos dediſſe operam dialecticae proficiet. alios fuſa, et aequalis, et ex communibus ducta ſenſibus oratio, magis delectat; ad hos permovendos mutuabimur aliquid a Peripateticis; hi aptos et in omnem diſputationem paratos jam locos dabunt: Academici pugnacitatem, Plato altitudinem; Xenophon jucunditatem; ne Epicuri quidem et Metrodori honeſtas quaſdam exclamationes aſſumere, hiſque, prout res poſcit, uti alienum erit oratori; neque enim ſapientem informamus, neque Stoicorum civitatem, ſed eum qui non quaſdam artes audire, ſed omnes liberaliter debet. ideoque et juris civilis ſcientiam veteres oratores comprehendebant; et grammatica, muſica, et geometria imbuebantur. incidunt enim cauſſae plurimae quidem ac poene omnes, quibus juris notitia deſideratur: pleraeque autem, in quibus hae quoque ſcientiae requi-
32runtur. Nec quiſquam reſpondeat: ‘ ſufficit ut ad tempus ſimplex quiddam ‘ et uniforme doceamur.’ primum enim aliter utimur propriis, aliter commodatis: longeque intereſſe manifeſtum eſt,

lit. idque
auditor, ſe
ſtatim ita la
‘ ſtuduiſſe, u
‘ meros iſſe,
fateatur; qu
re, nec exſtit
eum qui tamq
mis inſtructus
tibus armatus
gitur ab horun
in actionibus e
diani ſermonis,
deprehendantur,
teneant S. C. jus
ant: ſapientiae v
ta prudent

poene dixerim ſine ingenuitate, quaſi una ex ſordidiſſimis artificiis diſcatur. ergo hanc primam et praecipuam cauſſam arbitror, cur tantum ab eloquentia antiquorum oratorum receſſerimus. ſi teſtes deſiderantur, quos potiores nominabo quam apud Graecos Demoſthenem? quem ſtudioſiſſimum Platonis auditorem fuiſſe memoriae proditum eſt. et Cicero his ut opinor verbis, 'quid-'quid in eloquentia effecerit, id ſe non 'rhetorum, ſed Academiae ſpatiis con-'ſecutum.' ſunt aliae cauſſae magnae et graves, quas a vobis aperiri aequum eſt, quoniam quidem ego jam meum munus explevi, et quod mihi in conſuetudine eſt, ſatis multos offendi: qui ſi forte hoc audirent, certum habeo dicturos, 'me dum juris et philoſophiae ſcienti-'am tamquam oratori neceſſariam laudo,
33 'ineptiis meis plauſiſſe.' Et Maternus, mihi quidem, inquit, ſuſceptum a te munus adeo peregiſſe nondum videris, ut inchoaſſe tantum, et velut veſtigia ac lineamenta quaedam oſtendiſſe videaris. nam quibus inſtrui veteres oratores ſoliti ſint, dixiſti, differentiamque noſtrae

...mus, ita
quibus exercita
forum ingreſſi c
nia ſua ſoliti ſin
ſcientia, ſed lon
quentiam contin
et hi ſignificare v
cum Aper et Secu
Meſſalla quaſi rur
am initia et ſemin
ſatis demonſtraſſe v
bus artibus antiqui
dirique ſoliti ſint : p
ercitationem eorum
artibus ineſt exercita
percipere tot recondi
res poteſt, niſi ut Ci-

certe concedet, inſtructum et plenum his artibus animum, longe paratiorem ad eas exercitationes venturum, quae
34 propriae circa oratoriam videntur. Ergo apud majores noſtros juvenis ille, qui foro et eloquentia parabatur, imbutus jam domeſtica diſciplina, refertus honeſtis ſtudiis, deducebatur a patre, vel a propinquis, ad eum oratorem qui principem locum in civitate tenebat; hunc ſectari, hunc proſequi, hujus omnibus dictionibus intereſſe, ſive in judiciis, ſive in concionibus aſſueſcebat, ita ut altercationes quoque excipere, et jurgiis intereſſe, utque ſic dixerim, pugnare in proelio diſceret; magnus ex hoc uſus, multum conſtantiae, plurimum judicii juvenibus ſtatim contingebat, in media luce ſtudentibus atque inter ipſa diſcrimina, ubi nemo impune ſtulte aliquid, aut contrarie dicit, quo minus et judex reſpuat, et adverſarius exprobret, ipſi denique advocati aſpernentur. igitur vera ſtatim et incorrupta eloquentia imbuebantur; et quamquam unum ſequerentur, tamen omnes ejuſdem aetatis patronos in plurimis et cauſſis et judiciis

... nec praece
dem et electiſſi
tiae, non imag
verſarii et aem
dimicantes: ſec
vum, ex invidi
bene dicta diſſin
magnam illam et
famam, non min
parari quam ſuis:
us ſurgere ibi, fid
que hercule ſub ej
bus juvenis ille de
torum diſcipulus,
judiciorum, eruditi
nis experimentis, c
notae leges

viceſimo Caeſar Dolabellam, altero et XX. Aſinius Pollio C. Catonem, non multo aetate antecedens Calvus Vatinium, iis orationibus inſequuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus. At nunc adoleſcentuli noſtri deducuntur in ſcenas ſcholaſticorum, qui rhetores vocantur: quos paullo ante Ciceronis tempora exſtitiſſe, nec placuiſſe majoribus noſtris, ex eo manifeſtum eſt, quod Marco Craſſo et Domitio cenſoribus cludere, ut ait Cicero, ludum impudentiae juſſi ſunt. ſed ut dicere inſtitueram, deducimur in ſcholas, quibus non facile dixerim utrumne locus ipſe, an condiſcipuli, an genus ſtudiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiae, ſed in quem nemo niſi imperitus aeque intrat. in condiſcipulis nihil profectus, cum pueri inter pueros, et adoleſcentuli inter adoleſcentulos pari ſecuritate dicant et audiantur. ipſae vero exercitationes magna ex parte contrariae. nempe enim duo genera materiarum apud rhetores tractantur, ſuaſoriae, et controverſiae. ex iis ſuaſoriae quidem etſi tamquam plane leviores et

declam
ut tyra
atarum
media ,
quid in
vel raro
perſequan
ventum eſt
nihil abjecti
eloquentia,
et motibus e
cit. eadem ra
tate antiquor
nam etſi horu
tores ea conſec
et quieta et bea

men, hinc conciones magiſtratuum poene pernoctantium in roſtris, hinc accuſationes potentium reorum, et aſſignatae etiam domibus inimicitiae, hinc procerum factiones et aſſidua ſenatus adverſus plebem certamina; quae ſingula etſi diſtrahebant rempublicam, exercebant tamen illorum temporum eloquentiam, et magnis cumulare praemiis videbantur. quia quanto quiſque plus dicendo poterat, tanto facilius honores aſſequebatur; tanto magis in ipſis honoribus collegas ſuos anteibat, tanto plus apud principes gratiae, plus auctoritatis apud patres, plus notitiae ac nominis apud plebem parabat; hi clientelis etiam exterarum nationum redundabant; hos ituri in provincias magiſtratus reverebantur, hos reverſi colebant; hos et praeturae et conſulatus vocare ultro videbantur; hi ne privati quidem ſine poteſtate erant, cum et populum et ſenatum conſilio et auctoritate regerent; quinimmo ſibi ipſi perſuaſerant, neminem ſine eloquentia aut aſſequi poſſe in civitate, aut tueri conſpicuum et eminentem locum: nec mirum, cum etiam inviti ad populum

cum in all
cati, ſua v
cum teſtin
abſentes n
ram et pra
ad ſumma
etiam neceſ
diſertum ha
ſed contra n
forme habeb
bore quam
clientulorum
rum numera
ribus neceſſit
ne tamquam
honoribus a
petratos ma

Craſſum, non viribus modo et armis, ſed ingenio quoque et oratione valuiſſe: Lentulos, et Metellos, et Lucullos, et Curiones, et ceteram procerum manum, multum in his ſtudiis operae curaeque poſuiſſe: nec quemquam illis temporibus magnam potentiam, ſine eloquentia conſecutum. his accedebat ſplendor rerum, et magnitudo cauſſarum, quae et ipſa plurimum eloquentiae praeſtant. nam multum intereſt utrumne de furto, aut formula et interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitiorum, expilatis ſociis, et civibus trucidatis; quae mala ſicut non accidere melius eſt, iſque optimus civitatis ſtatus habendus eſt, quo nihil tale patimur: ita cum acciderent, ingentem eloquentiae materiam ſubminiſtrabant. creſcit enim cum amplitudine rerum vis ingenii, nec quiſquam claram et illuſtrem orationem efficere poteſt, niſi qui cauſſam parem invenit. non opinor Demoſthenem orationes illuſtrant, quas adverſus tutores ſuos compoſuit: nec Ciceronem, magnum oratorem P. Quinctius defenſus aut Licinius Archias faciunt: Catilina, et

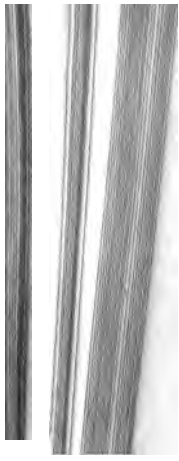

rent: fe
tionis m
de ea re
inquietis
norat uti
quam bell
proeliator
milis eloq
ſaepius ſtet
que plures
rit, quo m
qui pugnas f
to altior et
tus criminib
quorum ea n
Tranſeo ad f

patronorum finiebatur. primus tertio conſulatu Cn. Pompejus aſtrinxit impoſuitque veluti frenos eloquentiae, ita tamen ut omnia in foro in legibus, omnia apud praetores gererentur: apud quos quanto majora negotia olim exerceri ſolita ſunt, quod majus argumentum eſt, quam quod cauſſae centumvirales quae nunc primum obtinent locum, adeo ſplendore aliorum judiciorum obruebantur, ut neque Ciceronis, neque Caeſaris, neque Bruti, neque Coelii, neque Calvi, non denique ullius magni oratoris liber apud centumviros dictus legatur, exceptis orationibus Aſinii, quae 'pro haeredibus Urbiniae' inſcribuntur, ab ipſo tamen Pollione mediis divi Auguſti temporibus habitae, poſtquam longa temporum quies, et continuum populi otium, et aſſidua ſenatus tranquillitas, et maximi principis diſciplina, ipſam quoque eloquentiam
39 ſicut omnia alia pacaverat? Parvum et ridiculum fortaſſe videtur quod dicturus ſum, dicam tamen vel ideo ut rideatur. quantum humilitatis putamus eloquentiae attuliſſe paenulas iſtas, quibus

plicantur?
curſus et ſp
oratorum c
et ſoluti fera
tur eloquenti
et diligentem
am experimu
judex; 'quand
rogatione ejus i
ter probationibu
patronus indicit;
ti ac alter aſſiſtit,
ne agitur. orator
ſuque opus eſt, et v
qualia cottidie antic
tingebant: cum tot
biles forum

et L. Beſtiam, et P. Vatinium, concurſu totius civitatis et accuſatos et defenſos, ut frigidiſſimos quoque oratores, ipſa certantis populi ſtudia, excitare et incendere potuerint. itaque hercule ejuſmodi libri exſtant, ut ipſi quoque qui egerunt, non aliis magis orationibus cenſeantur. Jam vero conciones aſſiduae, et datum jus quoque potentiſſimum quemque vexandi, atque ipſa inimicitiarum gloria: cum ſe plurimi diſertorum, ne a P. quidem Scipione, aut Sylla, aut Cn. Pompejo abſtinuerint, et ad inceſſendos principes viros, ut eſt natura invidiae, populi quoque hiſtriones auribus uterentur, quantum ardorem ingeniis, quas oratoribus faces admovebant! non de otioſa et quieta re loquimur, et quae probitate et modeſtia gaudeat: ſed eſt magna iſta et notabilis eloquentia, alumna licentiae, quam ſtulti libertatem vocabant, comes ſeditionum, effrenati populi incitamentum, ſine obſequio, ſine ſervitute, contumax, temeraria, arrogans, quae in bene conſtitutis civitatibus non oritur. quem enim oratorem Lacedaemonium, quem Creten-

imperio
novimus
plurimi c
omnia po
ut ſic dixe
quoque civ
partibus et
confecit, dc
nulla in ſena
diciis moder
verentia, nul
tulit ſine dubic
am, ſicuti ind
dam herbas laet
publicae Gracch
ut pateretur et leg
eloquens:

niſi quod aut vicinus populus, aut domeſtica diſcordia agitat? quam provinciam tuemur, niſi ſpoliatam vexatamque? atqui melius fuiſſet non queri, quam vindicari. quod ſi inveniretur aliqua civitas in qua nemo peccaret, ſupervacuus eſſet inter innocentes orator, ſicut inter ſanos medicus. quo modo tamen minimum uſus minimumque profectus ars medentis habet in his gentibus, quae firmiſſima valetudine ac ſaluberrimis corporibus utuntur: ſic minor oratorum obſcuriorque gloria eſt inter bonos mores, et in obſequium regentis paratos. quid enim opus eſt longis in ſenatu ſententiis, cum optimi cito conſentiant? quid multis apud populum concionibus, cum de republica non imperiti et multi deliberent, ſed ſapientiſſimus et unus? quid voluntariis accuſationibus, cum tam raro et tam parce peccetur? quid invidioſis et excedentibus modum defenſionibus, cum clementia cognoſcentis obviam periclitantibus erat? credite optimi, et in quantum opus eſt diſertiſſimi viri, ſi aut vos prioribus ſaeculis, aut iſti quos miramur, his nati

eſſent, ac deus aliquis vitas veſtras, veſtra tempora repente mutaſſet; nec vobis ſumma illa laus et gloria in eloquentia, neque illis modus et temperamentum defuiſſet. nunc quoniam, nemo eodem tempore aſſequi poteſt magnam famam et magnam quietem, bonis ſaeculi ſui quiſque, citra obtrectationem alterius, utatur. finierat Maternus. Tum Meſ- 42
ſalla: erant quibus contradicerem, erant de quibus plura dici vellem, niſi jam dies eſſet exactus. fiet, inquit Maternus, poſtea arbitratu tuo, et ſi qua tibi obſcura in hoc meo ſermone viſa ſunt, de his rurſus conferemus. ac ſimul aſſurgens et Aprum complexus, ego, inquit, te poëtis; Meſſalla antiquariis, criminabimur. at ego vos rhetoribus et ſcholaſticis, inquit. cum adriſiſſent, diſceſſimus.

INDEX

IN

TACITUM.

Abſolute poſiti numeri, ad Annales *referuntur:* h. *praefixum habentes, ad* Hiſtorias: g. *ad* libellum de moribus Germanorum: a. *ad* vitam Agricolae: o. *ad* Dialogum de Oratoribus.

Accolarum odium 12, 29. h. 5, 1.
Accuſatores praemiis illecti 4, 30. exilio aut morte mulctati 3, 37. 6, 9. 6, 30.
Aceto concretum bitumen h. 5, 6.
Achaia proconſulari imperio levatur 1, 76. additur provinciae Moeſiae 1, 80. regio amoena 3, 7. h. 1, 23. terrae motu adflicta 4, 13. exterretur rumore Pſeudo-Druſi 5, 10. ſpoliatur a Nerone 15, 45. metuit ſibi a Pſeudo-Nerone h. 2, 8. ſtudiis clara o. 30.
Adiabeni 12, 13. vaſtantur a Tigrane 15, 1. 15, 2.
Aditus ad Principem 2, 28. emptus, interceptus a Sejano 4, 41. promptior inter ſpectacula 15, 53. 16, 1. vetitus 16, 10. Regis Parthici 2, 2.

Aegyptia
pulſa 2
Aegyptus
cina h.
fame R
Auguſtc
regitur
gionibu
Aeſchines
o. 25.
Aeſculapius
Aeſculapi
14. theſi
Aeſtus g. 4.
Aethiopes h
Afer Domit
accuſat 4,
13. 15.
Agricol

Agrippae liberorum violenta mors 3, 19. ſtagnum 15, 37. Agrippae memoria 1, 41. monumenta 15, 39.
Agrippa rex Judaeorum 12, 23. Parthos aggreditur 13, 7. Veſpaſiani partibus accedit h. 2, 81. inter auxilia Titi h. 5, 1.
Agrippinenſis colonia h. 1, 56. h. 4, 20. ad Vitellium deſciſcit h. 1, 57. ex gente Ubiorum h. 4, 28. ſacramento Galliarum adigitur h. 4, 59. diſperſos in domibus Germanos trucidat h. 4, 79. origine Germana g. 28.
Albis 1, 59. 2, 14. 2, 22. 2, 41. cum exercitu a L. Domitio ſuperatus 4, 44. in Hermunduris oritur g. 41. trans Albim 2, 19.
Alexandria 2, 59. horreum populi Romani h. 3, 48.
Alienſis clades h. 2, 91.
Allobroges h. 1, 66.
Alphenus Varus praefectus caſtrorum h. 2, 29. Dux Vitellianus h. 2, 43. praefectus praetorio h. 3, 36. ad obſidendum Apenninum mittitur h. 3, 55. ad Vitellium regreditur h. 3, 61. infamis et ignavus h. 4, 11.
Alpinus Montanus h. 3, 35. praefectus cohortis ſub Vitellio h. 4, 31. Trevir. h. 4, 32. ad Civilem tranſit h. 5, 19.
Amazones 4, 56. victae a Libero 3, 61.
Ambivius 0. 20.

Ancillis G
Animae in
5, 5.
M. Annaei
70. Mel
Annia Rufil
Annius Ga
Padi ripa
auxilio it
lum ducai
h. 4, 68.
Annius Polli
56. exula
Annus incho
Judaeorun
Anquirere 1
3, 12. diu
Antiochus Cil

ta obtinet ab Auguſto 1, 9. contra rempubl. ducit 1, 10. 3, 18. ab Auguſto decipitur 1, 10. a Parthis exturbatur 2, 2. Artauaſden interficit 2, 3. Avus Germanici 2, 43. cum Auguſto bellum gerit 2, 53. 2, 55. 11, 7. cognoſcit inter Lacedaemonios et Meſſenios 4, 43. h. 2, 6. h. 3, 66. Cleopatram ducit h. 5, 9. impugnatur a Cicerone o. 37. Orientem obtinet h. 5, 9. regnum Judaeorum Herodi dat h. 5, 9. Antonii epiſtolae in Auguſtum 4, 34. neptis liberto nupta h. 5, 9. ex Antonii poſteris Julius Blaeſus h. 3, 88.

Antonius Primus 14, 40. falſi damnatur 14, 40. h. 2, 86. Veſpaſiani partibus accedit 2, 86. acerrimus Flavianorum ducum h. 3, 2. Italiam invadit h. 3, 6. et vaſtat h. 3, 49. Vitellianos deditos alloquitur h. 3, 63. magna auctoritate apud milites h. 3, 80. et potentia h. 4, 2. conſularia inſignia accipit h. 4, 4. a Muciano deprimitur h. 4, 11. ei formidabilis h. 4, 39. et ſuſpectus h. 4, 68. aequalium quoque intolerans h. 4, 80. ad Veſpaſianum proficiſcitur h. 4, 80. Montanum in Gallias mittit h. 5, 19. Civilem ad bellum hortatur h. 4, 32. h. 5, 26. Antonii Primi facundia et auctoritas h. 3, 10. conſtantia et fortitudo h. 3, 17. fama et vita foeda h. 3, 28. inſolentia poſt victoriam h. 3, 49.

aedes
congr
Aquila V
3, 7.
Aquileja
Flaviar
h. 3, 8.
Aquilifer
aquilife
epiſtolae
Aquilius Re
Aquitania h
cola a. 9
Arabia h. 5,
nix 6, 28
Judaeis h.
Arar h. 2, 5
tus 13, 53
Arcus di

nullum g. 5. aut vile g. 5. Mattiacum 11, 20. ſignatum 6, 17. argenti fulgor a. 32. pondus 2, 60. argento modum poſtulare 2, 33.
Ariminum h. 3. 41. obſidetur h. 3, 42.
Ariobarzanes 2, 4.
Arioviſtus h. 4, 73.
Ariſtobulus 13, 7. Rex Armeniae 24, 26.
Ariſtonicus 4, 55. bellum cum Romanis gerit 12, 62.
Armenia 1, 3. vacua 2, 3. 2, 43. adita Germanico 2, 56. obtenta a C. Caeſare 3, 48. cupita Artabano 6, 31. importuna 12, 12. obtinenda 13, 34. omiſſa 6, 36. petita Vologeſi 15, 5. tuenda proprio Duci 15, 6. donum Pop. Rom. 12, 45. ſpecie largitionis turbandis Barbarorum animis praebita 12, 48. a Parthis occupata 13, 6. tertius potentiae gradus Arſacidis 15, 2.
Arminius 1, 55. vinctus a Segeſte 1, 58. Chaeruſcos concitat 1, 60. pugnat cum Germanico 1, 63. cum Caecina 1, 63.
Arrius Varus 13, 9. Dux Flavianus h. 3, 6. Vitellianos invadit h. 3, 16. praefectus praetorio h. 4, 2. inſignia praetoria accipit h. 4, 4. formidoloſus Muciano h. 4, 39. h. 4, 68. annonae praeficitur h. 4, 68. Arrii Vari potentia adventu Muciani fracta h. 4, 11. h. 4, 39.

Arſaci
gium 1
31. ſan
Artabanus
tit 2, 58
interficit
fugit ex
cumbit 11
L. Aruntius
Tiberi coër
L. Sullam
detentus ne
abſens regit
mortem ſum
cundia ad ſ
runtii accuſ
tiſſimae, *ibi*
C. Aſinius Pol

INDEX.

Aſini effigies Judaeis coli credita h. 5, 4. aſini agreſtes h. 5, 3.

Athenae 2, 53. Athenienſes Philippum metuunt 2, 63. legibus celebres 3, 26. victos pro alienigenis arcent 11, 24. damnatos veneno perimunt 15, 64. plurimos Oratores habent o. 40. multis cladibus extincti 2, 55.

Atticus Quintius h. 3, 73. captus a Vitellianis h. 3, 74. Capitolium incendiſſe fatetur h. 3, 75.

Avaritia procuratorum provinciis rebellandi cauſſa 14, 32.

Auctoritas ſenatus crebris contradictionibus deſtruitur 14, 43.

Auguſtus 1, 1. nomine principis imperium conſtituit 1, 9. imperium invadit 1, *per tot.* Agrippam poſthumum viſit 1, 5. moritur 1, 5. Neroni uxorem abducit 1, 10. rationarium imperii perſcribit 1, 11. vultu ac adſpectu Actiacas legiones exterret 1, 42. ſenex crebro in Germanias commeat 1, 46. filiam relegat 1, 53. hiſtrionibus indulget 1, 54. inritus ex Germania diſcedit 1, 59. legem majeſtatis extendit 1, 72. inter Jovem et Martem memoratus 2, 22. Druſi corpori obviam progreditur 3, 5. nepotum exceſſum fortiter tulit 3, 6. rempubl. legibus conſtituit 3, 28. ſaepius in Orientem et Occidentem meavit, comite Livia 3, 34. reperit vocabulum.

11, 2.
proeli
praefe
60. de
ſuſtinui
quites R
ſe in lo
ginta ſex
tamentu
1, 9. et
Gallo, Lu
cultores p
3, 63. bel
66. cerim
36. templa
Nolam 4, 5
Auguſti eſſ
2, 41. Augu

tellio h. 2, 62. mox aſſumitur h. 2, 90.

B.

Barbari malunt Roma petere reges quam habere 12, 14. Barbarorum ſoli prope Germani ſingulis uxoribus contenti g. 18. Barbaris ignara machinamenta et actus oppugnationum 12, 45. fluxa fides h. 3, 48. ingenia parum ſolertia h. 4, 13.

Batavi nandi periti 2, 8. h. 2, 17. Gallis antiquitus infeſti h. 4, 73. h. 2, 22. ferox gens h. 1, 59. gladiatores Othonis fundunt h. 2, 43. exigua Galliarum portio h. 4, 32. praecipui virtute inter Rheni accolas g. 29. tributorum expertes h. 4, 12. h. 4, 17. h. 5, 25. g. 29. Batavorum cohortes ſuperbe agunt h. 2, 27. quartadecimanis diſcordes h. 1, 59. h. 1, 64. h. 2, 66. ad Civilem pergunt h. 4, 19. contra Britannos pugnant a. 36. cum gloria h. 4, 12. Batavorum deſcriptio h. 4, 12. inſula 2, 6. h. 4, 18. vaſtatur a Ceriale h. 5, 23. Batavorum oppidum h. 5, 19.

Bedriacenſis acies h. 2, 66. pugna h. 2, 39. et 50. h. 2, 52. h. 2, 86. h. 3, 31. via h. 3, 27. Bedriacenſes campi h. 2, 70.

Belgae 3, 40. robur Gallorum h. 4, 76. Romanorum amici 1, 43. inter auxilia Verginii h. 4, 17. Belgarum civitates 1, 34. h. 4, 37.

Berenice h. 1, 83. in Veſpaſiani partibus h. 2, 81.

—onia n. 4, 1
4, 20. h.
4, 77. h. 5,
Bononia h. 2,
h. 2, 67. ſ
71. Bononi
Bos locutus h.
Boudicea 14, 3
tus 14, 37.
Brigantes 12, 3
h. 3, 45. don
niam Romano
Britannia Oceanc
cedit h. 1, 60.
niae vicinâ a.
10. perdomiti
Britanniae res
defectio 14, 30
a. 5.

oratoribus anteponitur o. 25. ut gravior o. 25. ocioſus atque disjunctus o. 18. non malignus nec invidus o. 25. Bruti concio-nes in Auguſtum 4, 34. conſtantia h. 4, 8. epiſtolae o. 18. effigies non antelata in fu-nere ſororis 3, 76. de Bruti ſcriptis judici-um o. 21. Brutus liber Ciceronis o. 30.

Burrhus Afranius praefectus praetorio 12, 42.

C.

A. Caecina Severus 1, 31. Marſos caedit 1, 56. cum Arminio pugnat 1, 64. &c. pe-riclitatur 1, 65. fugientes retinet 1, 66. Germanos caedit 1, 68. *per tot.* triumpha-lia accipit 1, 72. fabricandae claſſi praepo-nitur 2, 6. aram Ultioni ſtatuendam cen-ſet ob vindictam Germanici 3, 18. ſuadet ne magiſtratum uxor in provinciam comi-tetur 3, 33.

Caecina Alienus Helvetios caedit h. 1, 68. Placentiam oppugnat h. 2, 20. mox omit-tit h. 2, 22. vincitur a ſuis militibus h. 3, 14. Vitellium prodit h. 2, 100. liberatur h. 3, 31. ad Veſpaſianum dimittitur h. 3, 31. Caecinae ornatus h. 2, 20.

Caelius orator o. 17.

C. Caeſar Dictator 1, 1. ſeditionem exerci-tus uno verbo compeſcit 1, 42. Pop. Rom. hortos legat 2, 41. Ciceronis libro reſpon-det 4, 34. Lacedaemoniis templum Dia-nae Limenitidis adjudicat 4, 43. legem de modo credendi fert 6, 16. obſidetur apud

Cato trag
M. Cato
Cato Cen
Cato Porc
Catones h.
Catti 1, 55
Chaldaei 2,
12, 52.
monita 1:
9. per C
Caesaris 3
Chamani 13,
et Dulgibin
Chauci 1, 38.
2, 17. infer
11, 81. Anſ
militant h. 4,
deſcriptio g.

Cheruſcis triumphus 2, 41. Cheruſca rebellio 13, 55. Cheruſcae res 11, 17.
Chriſtiani 15, 44.
Chriſtus 15, 44.
M. Cicero Catonem laudat 4, 34. praecipuus o. 15. o. 15. o. 25. vehementior et plenior et valentior o. 25. Ciceronis carmina o. 21. gloria o. 12. mors o. 17. vitia o. 18. *bis*. liber Brutus o. 30. orationes o. 37. praeceptores o. 30. locus o. 16. o. 35. de Cicerone judicium o. 22.
Cilicia 2, 58.
Cimbri h. 4, 73. Cimbrorum deſcriptio g. 37.
Cinna in urbe confligit h. 3, 83. apud Janiculum h. 3, 51. Cinnae dominatio 1, 1.
Circumcidere in quaeſtum reperta a. 19. circumciſio Judaeorum h. 5, 5.
Civilis ſuos in verba Veſpaſiani adigit h. 4, 21.
Claſſicus praefectus alae Treverorum h. 4, 55.
Claudia domus finita h. 1, 16. Claudiae familiae ſuperbia 1, 4.
M. Cluvius Rufus h. 1, 8.
Colonia ſedes ſervitutis a. 16. coloniae jus 14, 27. coloniarum deducendarum vetus ratio 14, 27.
Corbulo inferioris Germaniae legatus 11, 18.
Corinthus h. 2, 1. Corinthienſe litus 5, 10.
Cornelia Gracchorum mater o. 28.
Corn. Fuſcus, Pannoniae procurator h. 2,

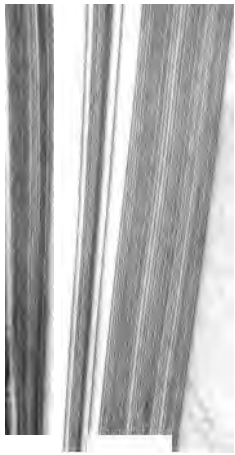

Corn. L
ignar
um a
nio m
Corſica h
Cotys re
3, 88.
manor
Cotys rex
thridate
12, 18.
L. Craſſus
18.
M. Craſſus
2. g. 37.
et annis,
37. Craſſ
Cremona h.

INDEX.

Cyclades insulae 2, 55. 5, 19.
Cyprus insula h. 2, 2.

D.

Dacia a. 41.
Dalmatia 2, 53.
Danubius 2, 63. Germanos a Pannoniis dividit g. 1. Danubii accolae g. 41. fons g. 2. ripa 4, 5. a Dacis occupatur h. 3, 46. trans Danubium populi non Germani g. 29. in Danubio classis 12, 30. Danubio pergere g. 42.
Demosthenes o. 12.
Diana 3, 63. Ephesi colitur 4, 55. Leucophryna 3, 72. Limenetis 4, 43. Perfica 3, 62. Dianae lucus 12, 8. patria 3, 61.
A. Didius Gallus, dux Romanus contra Mithridatem Bosphoranum 12, 15. Britanniae propraetor 12, 40. a. 14.
Dillius Vocula h. 4, 24.
Domitianus in capitolium accitur h. 3, 69. quo incenso servatur ab aedituo h. 3, 74. Caesar consalutatur h. 3, 86. stupris et adulteriis filium principis agit h. 4, 2. ex paterna fortuna tantum licentiam usurpat a. 7. praeturam capit h. 4, 3. h. 4, 39. adversa fama laborat h. 4, 51. fidem Cerialis tentat h. 4, 86. Tacitum provehit h. 1, 1. infensus virtutibus a. 41. prospera aliorum fronte laetus, pectore anxius excepit a. 39. velut uno ictu remp. exhausit a. 44. Domitiani indomitae libidines h. 4.

75
Druid
4, 5
Druſus
appel
Druſus

Ecbatana
Edeſſa 1.2,
Eleazarus
Eleuſis h.
Epaphrodit
Epheſii 3, 6
Epicurus o. 3
Eprius Marc
Eteſiae h. 2, 5
Etruria h. 3, 4
Euphrates 14.

INDEX.

Felix Antonius 12, 54. Judaeae procurator h. 5, 9.

Fenius Rufus praefectus annonae 13, 22.

Flavianae partes h. 2, 67. h. 3, 1.

Fl. Sabinus praefectus urbi h. 1, 46. incitatur victoriae partem capeſſere h. 3, 64. aetate prior fratre Veſpaſ. h. 3, 65. a Vitellian. pulſus Capitolium inſidet h. 3, 69. funere cenſorio effertur h. 4, 47.

Font. Capito 4, 36. conſul 14, 1. occiditur h. 1, 7. juſſu Galbae h. 1, 37. ſordidus et avarus h. 1, 52. quare interfectus h. 3, 62. Jul. Paulum Batavum interficit h. 4, 13. ejus memoria grata militibus h. 1, 58.

Furius Camillus reciperator urbis 2, 52. ejus filius *ibid.* *alius* procoſ. Africae 2, 52. Tacfarinatem pellit 3, 20.

G.

Ser. Galba 3, 55. deguſtat imperium 6, 20. conſul 6, 15. iterum h. 1, 1. h. 1, 11. avarus h. 1, 5. ſeverus h. 1, 5. militem legit, non emit h. 1, 5. crudelis h. 1, 6. mobilis ingenio h. 1, 7. ſacrificans triſtia exta habet h. 1, 27. Vitellium in Germ. mittit h. 1, 9. e ſella projectus h. 1, 41. occiditur h. 1, 41. locus ubi occiſus h. 3, 85. haud diu imperat o. 17. Galbae vita et mores h. 1, 49. aetas irriſui h. 1, 7. vox ad eum, qui caedem Othonis jactabat h. 1, 35. oratio in adoptione Piſonis h. 1, 15.

Galbi
3. ;
Galbia
Galgac
Galilaei
Gallica
12. r
4. 77
17. h.
Galli aux
bellant
propior
h. 1, 8
pulſi a
11, 24.
nis g. 28
37. Galli
gloriae ve

ſtat 2, 24. tamdiu vincitur g. 37. in Germ. amiſſi exercitus a. 41.
Germaniae 1, 46. 1, 57. 3, 46. 11, 19. h. 1, 49. h. 3, 70. h. 4, 17. jugum excuſſere a. 15. Germanias ſervitio premere 2, 73. apud Germ. facta Tiberii 1, 34. adſequi nomen imperatorium 2, 26. in Germ. intentus h. 4, 18. per Germ. audita mors h. 4, 54. conſcripta cohors a. 24.
Germanicus legionibus apud Rhen. impoſitus 1, 3. ſuſpectus Tiberio imperium malle 1, 7. 1, 31. proconſulare imperium accipit 1, 14. mortem ſibi intentans 1, 35. ab amicis in tabernaculum rapitur 1, 35. cubili extractus 1, 39. caedi ſeditioſorum illacrimat 1, 49. Germanos caedis 1, 51. *per tot.* Sodalis Auguſtalis 1, 54. triumphum conſequitur 1, 55. nomen imperatoris accipit 1, 58. Varianas legiones ſepelit 1, 62. *per tot.* cum Arminio pugnat 1, 63. conſultat de bello German. 2, 5. tropaeum erigit 2, 22. Marſos irrumpit 2, 25. revocatur a Tib. 2, 26. triumphat de Germanis 2, 71. Orienti praeponitur 2, 43. Druſo concors 2, 44. Haterium Agrippam fovet 2, 51. Spei templum conſecrat 2, 49. nepos Antonii 2, 43. 2, 53. iterum coſ. 2, 53. Piſoni ſubvenit 2, 55. contumeliis a Plancina inceſſitur 2, 55. clementior erat 2, 57. Armeniae regem dat 2, 56. cum Piſone colloquitur 2, 57.

Aegyptum proficiſcitur 2, 59. aemulat
Scipionem 2, 59. ovationem conſequit
2, 64. morbo correptus 2, 69. moritur
72. Alexandro M. comparatur 2, 73.
Auguſto rei Rom. fere impoſitus 4, 5
Germanos non impune perculit g. 37.
Tib. adoptatus 12, 25. Germanici ſupr
ma oratio 2, 71. reliquiae tumulo Augu
tae illatae 3, 4. favor 4, 12. 11, 12.
tus 6, 31. cineres 2, 75. cuneus 2, 8
laudes 1, 33. 2, 13. liberi 4, 8. ſapient
2, 43. ſomnium 2, 14. valetudo adver
2, 69. virtutes 2, 73.
Getuli 4, 44.
Gleſum g. 45.
Glota a. 23.
Graecia 2, 60. cui a Pelope nomen, Peloponneſus 4, 55. in Graecia indicras artes e
ercere, honeſtum o. 10.
Graecum certamen 14, 20. genus 14, 5
Graeci comites Vononis 2, 2. ſua tantu
mirantur 2, 88. Italiae partem tenuerun
4, 67. litteras a Phoenicibus didicerunt 1
14. liberalibus ſtudiis praediti. 4, 5
Graecorum animi prompti ad nova et mi
ra 5, 10. deſidia, licentia h. 3, 47. genu
laetum antiquitatibus h. 2, 4. Graeci a
micus 14. 21. Graecae civitates 4, 14
litterae g. 3. urbes 3, 60. Graeca certa
mina 14, 21.
Grajus mons h. 4, 68. Graji o. 15. Graja
Alpes h. 2, 66.

Grampius a. 29.

H.

Haemus 3, 38. mons h. 2, 85. Haemi praematura et ſaeva hiems 4, 51.

Hammon h. 5, 4. Hammonis oraculum h. 5, 3.

Helvetii gens Gallica h. 1, 67. caeduntur a Caecina h. 1, 68. Helvetiorum ſedes g. 28. in Helvetiis, apud Helv. h. 1, 73.

Helvidius Priſcus 12, 49. tribunus plebis 13, 28. Thraſeae gener 16, 28. 16, 35. Italia depulſus 16, 33. cenſet contra Vitel. ſtudium h. 2, 91. de reſtituendo Capitolio h. 4, 4. h. 4, 9. de aerario h. 4, 9. Marcell. Eprium accuſat h. 4, 6. h. 4, 43. praetor Capitolii aream luſtrat h. 4, 53. laudatus Herennio Senecioni a. 2. in carcerem ductus a. 45. ejus ſapientia o. 5.

Hercules Ægyptius 2, 60. Hercul. Lydia potitus 3, 61. deum numero additus 4, 38. venatur apud montem Sambulon 12, 13. in Germania fuit g. 2. ubi colitur g. 9. Herculis ara magna 12, 24. incendio perit 15, 41. columnae g. 34. poſteri 4, 43. Herc. Menoeci hortus h. 3, 42. Herculi ſacra ſilva 2, 12. Hercule 1, 17. o. 19. o. 26. o. 39.

Hercynia 2, 45. ſilva g. 28. Hercynius ſaltus g. 30.

Herennius Gallus h. 4, 13. legatus legionis XIII. h. 4, 26. a militibus verberatur h.

tor. rex 12, 2
Herodes h. 5, 9.
Hibernia a. 24. i
Hieroſolyma. *nun*
5. 1. h. 5, 1
5, 2. caput J
morum moeni
oppugnatio h.
Hiſpania anguſto
2, 58. citerior
ulterior 4, 13.
4, 37. Hiſpania
h. 3, 70. h.
tribus legion.
h. 1, 62. armi
32. adverſae Vi

INDEX.

Hyreania 11, 9. a Parthis deficit 13, 37. Hyrcanum bellum 14, 21. Hyrcani Scytharum vicini 6, 36. Gotarzen juvant 11, 8. gens valida 15, 1. in Hyrcanis repertus Artabanus 6, 43. Hyrcani Macedones 2, 47.

I.

Jazyges 12, 29. in commilitium aſciti h. 3, 5.

Iberia 11. Artaxata capiunt 6, 33. Theſſalis orti 6, 34. bellum cum Armeniis gerunt 12, 44. Mardos vaſtant 1, 23.

Ilienſes 4, 55. publico munere ſolvuntur 12, 58.

Ilium 2, 54. 6, 12.

Jordanus fl. h. 5, 6.

Italia 1, 71. 2, 50. 4, 55. g. 2. g. 37. 0. 28.

Italicus rex Sueverum h. 3, 5. pro Veſpaſ. pugnat h. 3, 21.

Italica legio h. 1, 59. h. 1, 64. h. 2, 41.

Ituraei 12, 23.

Juba 4, 5. Jubae filius 4, 23. nomen uſurpare h. 2, 58.

Judaea provincia facta h. 5, 9. deminutionem tributi orat 2, 42. origo Chriſtianiſmi 15, 44. in verba Vitellii jurat h. 2, 73. deſpectiſſima pars ſervientium h. 5, 8. Judaeae pars magna vicis diſpergitur h. 5, 8. litus h. c. 6. caput Caeſarea h. 2, 79. Jud.

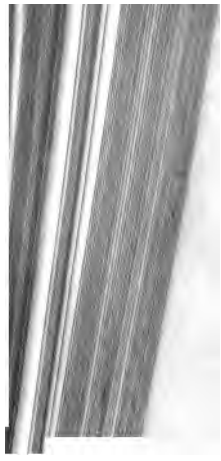

mot
5, 2.
num
cedun
nitia
res au
nis per
ferenti
h. 5, 1
13.
Judaeis adv
5, 5. Ju
muit h. 5,
Judaicum
h. 5, 7. J
Judas h. 5, 2.
Jul. Agricola
Jul. Brigantic

h. 4, 57. Agrippinenſes et milites Rom. in verba Galliarum adigit h. 4, 59. vincitur a Sextilio h. 4. 70. Rhenum tranſit h. 5, 19. ejus negligentia h. 4, 70. ſententia de maturando bello h. 4, 76. fuga apud Grinnes h. 5, 21.

Jul. Vindex 15, 74. cum omnibus copiis caeditur h. 1, 51. uno praelio h. 4, 57. ejus acies h. 4, 17. coepta h. 1, 6.

Julii 5, 1. h. 2, 48. Alba acciti 11, 24. Juliorum imagines 3, 5. tumulus 16, 6. domus finita h. 1, 16.

M.

Macro praefectus praet. 6, 15. 6, 23.

Maecenas Cilnius 3, 30. effuſus in amorem Bathylli 1, 54. Urbi et Italiae praepoſitus 6, 11. in urbe velut peregrinum otium agit 14, 53. Maecenatis Calamiſtri 6. 26. horti 15, 39.

Magi Italia pulſi 2, 32. pro crimine objecti 12, 22. 16, 30. magorum ſacra 2, 27. 6, 29.

Mannus g. 2.

Marcellus Octaviae 1, 3. intra juventam ereptus 2, 41. Tiberii aemulus 6, 51. ab Auguſto in proximo faſtigio collocatus h. 1, 15. Marcelli theatrum 3, 64. ſtatua 1, 74.

Marcomanni 2, 46. g. 42. eorum fines 2, 62.

C. Marius 1, 9. cum Sylla bellat 12, 6. ex

pr
45
1,
cip
ſum
Oth
alien
nox j
Vitel.
Marobod
44. d
cum A
ad Tib.
2, 88.
cum réce
Maſſilia

Medea o. 3. Ovidii o. 12. avecta 6, 34.
Medi 2, 56. olim ſub Ægyptiis 2, 60. domini Orientis h. 5, 8. Medorum, Parthorum, agmina picta 6, 34. Medi pro Media 13, 41. ſecundus potentiae gradus Arſacidis 15, 2.
Mediolanum h. 1, 70.
Meherdates 11, 10. a Parthis in regnum vocatus 12, 10. traditur Gotarzi 12, 14.
Memphis h. 4, 84.
Meſopotamia 6, 36. 6, 44, 12, 12. unde dicta 6, 37.
Meſſalla Corvinus 3, 34. ad ſumma provectus 11, 6. bellorum praemiis refertus 11, 7. orator o. 12. o. 17.
Meſſallina 11, 1.
Metallorum primitiae nullis fornacibus victae h. 4, 53.
Miſenum, ſtatio claſſis Rom. 4, 5.
Mithridates 2, 55. pulſus a Sylla 3, 62. ejus bellum ingens 3, 73. 4, 36. juſſu cives Rom. per totam Aſiam trucidati 4, 14.
Mith. Boſporanus 12, 15. traditus vectuſque Romam 12, 21.
Mith. Hiberus 6, 32. Armenia potitur 6, 33. *per tot.* in regnum remeat 11, 8. Armen. denuo occupat 11, 9. a Rhadamiſto exuitur regno 12, 44. &c. et vita 12, 47.
Moeſia 1, 80. 2, 66. 4, 5. 4, 47. 6, 29. h. 1, 76. h. 1, 79. h. 2, 83. h. 5, 26. in partibus Othonis h. 2, 32. Moeſiae prae-

3, 18.
2, 85.
Mona a. 1
Moſa 2, 6.
66. cum
23.
Moſella h. 4,
neſti coept
Moſes h. 5, 3
L. Mummius
tacula theati

Narciſſus 11, 35
in eodem geſt
mit 11, 33. q
38. Æliam P
pinam arguit 1
ad mortem agit

INDEX.

Nero L. Domitius 11, 11. Octaviae ſponſus 12, 9. adoptatur a Claudio 12, 25. imperator conſalutatur 12, 69. primus imp. alienae facundiae eget 13, 3. abhorret ab Octavia 13, 12. unus ſuperſtes e familia Caeſarum 13, 17. carminum ſtudium adfectat 14, 16. Chriſtianos ſuppliciis adficit 15, 44. divus 15, 74. bellum in Albanos parat h. 1, 6. juſſit ſcelera, non ſpectavit a. 45. quatuordecim annis imperavit o. 17. fuga ex urbe h. 3, 68. temporibus inertia pro ſapientia a. 6.

Nero falſus h. 1, 2. h. 2, 8.

Nerva Caeſar a. 3. ejus principatus a Tacito ſenectuti ſepoſitus h. 1, 1.

Nervii h. 4, 15. in arma tracti h. 4, 56. in auxiliis Rom. h. 4, 33. pugnant cum Civili h. 4, 66. Rom. deduntur h. 4, 79. Germani g. 28.

Nili ſuperfluentis receptacula 2, 61.

Norica provincia 2, 63. Noricum h. 1, 70. g. 5. procuratoribus continetur h. 1, 11. Norici h. 1, 70. h. 5, 25. Noricorum juventus h. 3, 5.

Numa 3, 26. Numae regia 15, 41.

Numantina clades 15, 13.

Numida 2, 52. citus equo h. 2, 40. Numidae 3, 21. 4, 24. 4, 25. fuſi 2, 52. perculſi 3, 21. Numidarum reges 16, 1.

Nymphidius Sabinus 15, 72. h. 1, 25. prae-

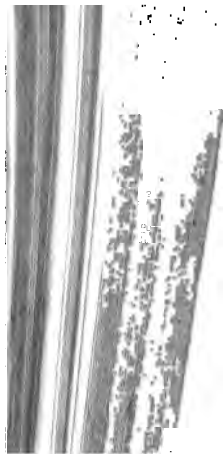

meſcit 1
24. Oce
ano abuſ
Octavia Cla
deſponſa
9. eique n
13, 12. a
culo egred
omnes adf
16. repudi
tur 14, 60
14, 64.
Oraculum Apol
monis h. 5, 3
redditum 12
vice accipere
Veſpaſiani h.
bages canere 2

31, 32. Oſtienſis colonia h. 1, 80. via 15, 32. Oſtienſes paludes 15, 43.
Otho Salvius imperat 13, 12. Poppaeam ducit 13, 45. Luſitaniae praeficitur 13, 46. Tacito nec beneficio, nec injuria cognitus h. 1, 1. adoptionem Galbae ſperat h. 1, 13. de imperio cogitat h. 1, 21. largitur militibus h. 1, 24. imperator conſalutatur h. 1, 27. vexillis circumdatur h. 1, 36. milites alloquitur h. 1, 37. h. 1, 83. Piſonis caede laetatur h. 1, 43. ſcelera prohibere non poteſt h. 1, 45. vacationes militum ſolvit h. 1, 46. vitia diſſimulat h. 1, 71. cof. h. 1, 77. tumultum militum ſedat h. 1, 82. ex urbe proficiſcitur h. 1, 90. ſua deſperatione victus h. 2, 76. cum Galba et Vitell. unum annum imperat 0. 17. ejus animus corpori non ſimilis h. 1, 22. epiſtolae ad Vitell. h. 1, 74. amor apud ſuos h. 2, 49. honores a Senatu decreti h. 1, 47. mors et mores h. 2, 50.

P.

Pacorus g. 37. interfectus a Ventidio h. 5, 9. alius 15, 2. Medorum rex 15, 31. Vologeſis frater 15, 14.
Paphia Venus 3, 62. ejus templum h. 2, 2.
Patavium 16, 21. h. 2, 100. Flavianis adjungitur h. 3, 6.
Pergamena civitas 16, 23. Pergamum 3, 63. 4, 37

I N D E
Perſae 3, 61. 6, 31. h. 5, 8
tiis 2, 60. oratores non h
Perſeus 12, 38. bella Perſi
pias in Perſen 12, 62.
Petilius Cerialis 14, 32. tem
inter duces Flavianos h. 3,
tibus ad urbem miſſus h. 3,
proelium facit h. 3, 79. be
dux deligitur h. 4, 68. conte
cavendis melior h. 4, 71. V
pit h. 4, 71. Britanniae co
Brigantes domat a. 17.
Pharſalia h. 1, 50. h. 2, 38. Ph
4, 44.
Philippenſis acies 3, 76. campi
lippi h. 1, 50. h. 2, 38.
Phoenices Judaeorum vicini h. 5
ciae litteras intulerunt 11, 14
cum claſſis 11, 14.
Cn. Piſo Calpurnius 1, 13.
C. Piſo Neroni

INDEX.

A. Plautius a. 14. ovat de Britannis 13, 32.
Plotius Firmus h. 1, 46. praefectus praet. h. 1, 82. h. 2, 46. h. 2, 49.
Poenus origine 16, 1. Poeni 2, 49. h. 4, 50. aemuli Rom. imperii 15, 13. minores Germanis hoſtes g. 37. Poenorum bellum 2, 59.
Cn. Pomp. Magnus 1, 1. 12, 62. civilia bella ſuſtinuit 13, 6. Armeniam obtinuit 13, 34. donavit 15, 14. Mario et Sulla occultior, non melior h. 2, 38. primus Rom. Judaeos domat h. 5, 9. non incolumis a Caeſare relictus h. 3, 66.
Sex. Pomp. 1, 2. imagine pacis deceptus 1, 10. bellum cum triumviris gerit 5, 1.
Pont. Pilatus 15, 44.
Poppaea Sabina 11, 2.
M. Porcius 4, 56.
Porc. Cato 4, 58. Porcii Tuſculo aceiti 1, 24.
Proſerpina 15, 44. h. 4, 83.
Pſeudo Agrippa 2, 39.
Pſeudo Druſus 5, 10.
Pſeudo Nero h. 2, 8.
Pſeudo Philippus 12, 62.
Ptolemaeus Jubae filius 4, 23. adverſus Tacfarinatem excitus 4, 24. ſocius et amicus appellatur 4, 26.
Ptolem. Lagi, rex Ægypti h. 4, 83.
Ptolem. qui ex Macedonibus tertius regnavit 6, 28. quem tertia aetas tulit h. 4, 84.

Ptolemaei Philopatoris liberi 2, 67.
Ptolem. mathematicus h. 1, 22.
Pyramides 2, 62.
Pyrrhus 2, 88. metuendus Romanis 2, 63.
Pythius Apollo 12, 63. h. 4, 83.

Q.

Quinctianus Afranius 15, 56. 15, 49. fortiter mortem excipit 15, 70.
Quinctilius Varus 1, 3. caesus a Germanis 1, 43. 1, 55. 1, 65. 2, 45. h. 17. ejus corpus 1, 71. Syriam obtinens Judaeos coërcuit h. 5, 9. alius 4, 66.
Quirinus 4, 38. parens urbis Romanae h. 4, 58.

R.

Rapaces, milites ex ea legione h. 3, 22.
Ravenna 1, 58. 2, 63. 4, 5. 4, 29.
Rhadamistus filius Pharasmanis 12, 44.
Rhaetia 1, 44. h. 2, 98. h. 3, 5. h. 3, 8. h. 3, 15. h. 4, 70. g. 3, provincia g. 41. procuratoribus continetur h. 1, 11. Rhaetiae g. 1. Rhaeticae alae cohortesque h. 1, 68. Alpes g. 1. copiae Vitellio adjunguntur h. 1, 59. Rhaetica auxilia h. 1, 67. juga h. 1, 70. Rhaeti h. 1, 68. h. 3, 5. h. 3, 53. h. 5, 25. Rhaetorum cohortes 2, 17. juventus h. 1, 68.
Rhescuporis 2, 64. Cotyn occidit 2, 66. bellum adversus Romanos volvit 3, 38. interficitur 2, 67.
Romulus 3, 26. 6, 11. 12, 24. 13, 58. con-

ditor urbis 4, 9. multos populos eodem die hoſtes, dein cives habuit 11, 24. patricios majorum gentium inſtituit 11, 25. quoſi pomoerium poſuerit 12, 24. aedem vovet Jovi Statori 15, 41. Tatio regi ſacerdotium ſacrat h. 2, 95. Romuli effigies 4, 9.

Rufinus Galliarum dux h. 2, 94.

Ruf. Curtius 11, 20.

Ruf. Petilius 4, 68.

Ruf. Trebellius 2, 67. 3, 38. 6, 39.

Ruf. Verginius 15, 71. coſ. 15, 23.

Ruſticus Arulenus 16, 26. vulneratur h. 3, 80. Paetum Thraſeam laudat a. 2. interficitur a. 45.

S.

P. Sabinus h. 2, 92. praefectus praetorii h. 3, 36.

Sabinus ager h. 3, 78. Sabina nobilitas 4, 9. origo 11, 24. Sabinum bellum h. 3, 72. Sabinorum ſacra 1, 54.

Sabrina 12, 31.

Salv. Titianus h. 1, 75. conſul h. 1, 77. curis imperii a fratre praeponitur h. 1, 90. et bello h. 2, 23. honor imperii penes ipſum h. 2, 39. cum Vitellianis congredi properat h. 2, 33. nullum a Vitellio diſcrimen adiit h. 2, 60. procoſ. Aſiae a, 6.

Samaritae 12, 54.

Sardiani 2, 47. legatos Romam mittunt 3, 63. Etruſcorum conſanguinei 4, 55.

Sardinia 14, 62. 16, 9. 16, 17. latrociniis

norum accolae g. 1, nullo
tur h. 1, 79. Oſis et Goth
ponunt g. 43. in plauſtro
g. 46. Sarmatarum omnis
tra ipſos h. 1, 79. in Sar
Muciani h. 4, 4. Sarmat
29. h. 3, 5. Sarmatica
h. 1, 79.
Saturnus h. 5, 4. pulſus a Jo
M. Scaurus Lutilium accuſat
vitae ſcriptor a. 1. concurſ
accuſatus et defenſus o. 3
Scipio qui cum Caeſare bell
praefectus cohortis h. 2,
L. Scip. Aſiaticus 3, 62. aliu
P. Scip. Africanus 2. 59. S
populo Rom. oſtendit 12,
bus non immunis o. 40.

1, 57. Arminio catenas injecit 1, 58. deditus benigneque exceptus 1, 59.
Sejanus Ælius 1, 24. morum Tiberii peritus 1, 69. 4, 71. Piſonem eludit 3, 16. incipiente adhuc potentia, bonis conſiliis noteſcere volebat 4, 7. repertor facinorum 4, 11. Claudii filio ſocer deſtinatus 3, 29. laudatur a Tiberio 3, 72. Liviam a Tib. petit 4, 39. Agrippinam evertit 4, 54. Tiberium objecto ſuo corpore protegit 4, 59. Agrippinae et Neroni inſidias nectit 4, 67. conſulatus in manu habet 4, 68. collega patris regendis praetoriis cohortibus 1, 24. 6, 8. Vulſinienſis 6, 8. Curt. Atticum opprimit 6, 10. quo die mortuus 6, 25. Sejani amici praevalidi 3, 35. artes 4, 57. labor, vigilantia 3, 72. ſtuprum cum Lygdo 4. 10. potentia 3, 66. hiſtoria 4, 1. effigies culta 4, 2. clientes quem accuſant, damnant 4, 34. libertis et janitoribus noteſcere, pro magnifico acceptum 4, 74. 6, 8. liberi puniti 5, 9. bona in fiſcum coacta 6, 2. ſocii interfecti 6, 19. amicitia exitioſa 13, 45. Sejano effigiem cenſuere patres 3, 72. triumphalia Tiberius tribuit 4, 26.
Semnones 2, 45. nobiliſſimi Suevorum g. 39.
C. Sempr. Gracchus o. 18. Gracchi 3, 27. eorum mater o. 28. eloquentia o. 40.
Seneca Annaeus 12, 8. praetor fit *ibid.* rector

4, 67
Serapis h
Serv. Tu
15, 4
vii h.
Seſoſtris 6
Sibulla un
liber 6,
bri h. 1
C. Silius 1,
18. fabr
ruptione
quanorur
Germani
ſumit 4,
35. ejus u
Silures 12, 3
Rom. vinc

4. 56. eorum origo et officia in populum Rom. 4, 56.
Sociale bellum 6, 12.
Solon. 3, 26.
Solymi h. 5, 2.
Somnium Germanici 2, 14. Caecinae 1, 65.
Petrae 11, 4. ſomnium ad ſpem haud dubiam trahit Ceſellius Baſſus 16, 1. ſomniorum interpretes 2, 27.
Sophocles o. 12..
Spartani 2, 60. Spartanorum leges 3, 26.
Statilius Taurus 2, 1.
Stoica ſecta 16, 32. Stoici h. 3, 81. Stoicorum arrogantia, ſectaque 14, 57. placita h. 4, 5. civitas o. 31.
Subrius Flavius 15, 49. Neronem occiſurus 15, 50. inter ipſam cognitionem 15, 58. imperium Senecae deſtinat 15, 65. proditur 15, 67.
C. Suetonius Paulinus 14, 29. Londinium pergit 14, 33. Britannos magno proelio vincit 14, 37. cos. fit 16, 14. dux Othonis h. 1, 87. inter praecipuos h. 1, 90. h. 2, 23. res egregias gerit h. 2, 23. contator natura h. 2, 25. rei militaris callidiſſimus h. 2, 31. Othoni ſuadet bellum ducere h. 2, 32. neceſſariis magis defenſionibus, quam honeſtis uſus h. 2, 60. procos. Britanniae a. 14. laudatur a. 5.
Suevi 2, 63. g. 38. g. 43. g. 45. a. 28.
Sugambri 2, 26.

Tan
Tan
Tant
Tarqu
toli
Tarq. S
2, 72
22.
Tarracin
h. 4, 2.
T. Tatius
facerdoti

omnem occaſionem ad bonum publ. vertit 15, 20. prohibetur adſpectu principis 15, 23. occurſu Neronis 16, 24. accuſatus 16, 22. accepto mortis arbitrio 16, 33. venas ſecat 16, 35. ad exemplar verae gloriae lectus h. 2, 91. Veſpaſ. amicus h. 4, 7. laudatus Aruleno Ruſtico a. 2. ejus ſententia ſuper Antiſtio 14, 48. firmitudo animi 14, 49. laus inſignis 16, 21. libertas h. 4, 5.

Tib. Caeſar 1, 1. h. 1, 16. imperator appellatur ab Aug. 1, 3. imp. ſalutatur a militib. 2, 18. ejus mores 1, 4. rerum potitur 1, 5. Germanicum timet oditque 1, 7. 1, 52. obſcurus in dicendo 1, 11. ſimulat iter ad exercitus 1, 47. Juliam olim uxorem necat 1, 53. cuncta Germanici in deterius trahit 1, 62. Agrippinam odit 1, 69. patris patriae nomen recuſat 1, 72. legem majeſtatis reducit *ibid.* novies ab Aug. in Germaniam miſſus 2, 56. Maroboduum XI. legionibus petit 2, 46. civitates terrae motu adflictas juvat 2, 47. conſtans in morte Druſi 4, 8. eum laudat pro roſtris 4, 12. domui Germanici infenſus 4, 17. omnia facta dictaque Auguſti vice legis obſervat 4, 37. in inſulam Capreas ſe abdit 4, 67. Galbae praeſagit imperium 6, 17. callidus et tegendis ſceleribus obſcurus 6, 24. moritur 6, 50.

Tigellinus Sofonius 14, 48.

Trojae ludicrum 11, 11. Trojanus Antenor 16, 21. Trojanum excidium 15, 39. Trojanis temporibus 11, 14.
Tungri h. 4, 55. In exercitu Vitellii h. 2, 14. pugnant cum Civile h. 4, 66. Rom. deduntur h. 4, 79. primi Germanorum Rhenum tranſgreſſi g. 2. Tungrorum cohors ſigna ad Civilem tranſtulit h. 4, 16. Tung. cohortes h. 2, 14. Romanis ſub Agricola militant a. 36. Tungrae cohortes h. 2, 15.
Tyrus 16, 1.

V.

Vallis Vaticana 14, 14.
Vandali g. 2.
Varianus exercitus 12, 15, Variana clades 1, 10. 1, 57. ejus ſpecies et deſcriptio 1. 61. ea clade capti, quadrageſimo poſt anno liberati 12, 27. Varianae legiones 2, 7. 2, 25.
Vaſconum cohortes h. 4, 33.
P. Vatinius accuſatus o. 25. o. 34. concurſu totius civitatis o. 39.
Vettius Bolanus 15, 3. Britanniae legatus h. 2, 65. inter Vitel. ac Veſpaſ. ambiguus h. 2, 97. feroci provinciae nimis placidus a. 8. loco auctoritatis amorem parat a. 16.
Veleda h. 4, 61. h. 5, 24. eam coram adire negatum h. 4, 67. praetoria Cerialis novi donatur h. 5, 22. diu apud Germ. numinis loco habita g. 8.
P. Ventidius h. 5, 9. Pacorum occidit g. 37.
Venus 3, 62. concepta mari h. 2, 3. Ama-

thuſia 3, 62. Erycina 4, 43. Genetrix 16, 27. Paphia 3, 62. ejus ſimulacrum h. 2, 3. templum h. 2, 2. Stratonicis 3, 63. Veneris aedes 4, 43. Venus juvenum ſera g. 20.
Venuſius 12, 40. Britannos ad rebellionem concitat h. 3, 45.
Verg. Rufus 15, 23.
Verulamium 14, 33.
Veſpaſianus Flavius h. 1, 1. bellum Judaicum adminiſtrat h. 1, 10. ſolus principum in melius mutatus h. 1, 50. legiones ſacramento Othonis adigit h. 1, 76. conſilia cum Muciano miſcet h. 2, 7. de imperio recipiendo deliberat h. 2, 74. imperator ſalutatur h. 2, 80. Alexandriam pergit h. 3, 48. Jud. bello Titum praeponit h. 2, 82. h. 5, 5. in privata fortuna fratre minor h. 3, 65. ſenex triumphalis h. 4, 8. iterum coſ. h. 4, 38. aegrotos ſanat h. 4, 81. omnem Judaeam occupat h. 5, 10. a Claudio in partem rerum adſumtus a. 13. Britanniam reciperat a. 17. ejus parcimonia 3, 55. periculum canente Nerone 16, 5. mores h. 2, 5. milites cum edictis ejus deprehenſi h. 2, 98. in ejus verba copiae Civilis adactae h. 4, 21. nomen a Vitellianis tranſmiſſum h. 4, 31. odium apud eoſdem h. 4, 54. laus h. 2, 77. o. 8.
Veſtae aedes h. 1, 43.
Veſuvius 4, 67.

Vienna 11, 1. h. 2, 66.
Vindelici 2, 17.
T. Vinius h. 1, 1. deterrimus mortalium h. 1, 6. conſul h. 1, 11. h. 1, 13. ejus de Galba ſententia h. 1, 32. occiditur h. 1, 42. ejus avaritia et licentia h. 1, 37. potentia h. 1, 13. h. 1, 72. h. 2, 95. aetas et mores h. 1, 48. teſtamentum irritum h. 1, 48.
Vipſ. Meſſala h. 3, 9. tribunus h. 3, 18. hiſtoriae ſcriptor h. 3, 25. h. 3, 28. pius et eloquens h. 4, 42. o. 14.
Viſurgis 1, 70. 2, 9. 2, 11. 2, 16. 2, 17.
Vitellianus miles h. 2, 17. earum virtus et conſtantia h. 4, 2.
P. Vitellius 1, 70.
L. Vitel. 6, 28.
A. Vitel. h. 1, 1. conſul 11, 32. procoſ. in Africa h. 1, 70. adulator 14, 49. inferioris Germaniae legatus h. 1, 9. h. 1, 52. percuſſores Galbae et Piſonis necat h. 1, 44. apud ſeveros humilis h. 1, 52. imperator conſalutatur h. 1, 57. Germanicus appellatur h. 1, 62. ad bellum proficiſcitur h. 2, 57. impar curis gravioribus h. 2, 59. caeſos cives laetus vidit h. 2, 70. Romam ingreditur h. 2, 88. Auguſti nomen adſumit h. 2, 90. praecipuum inter mala omnia oſtentum h. 3, 56. Caeſarem ſe dici vult h. 3, 58. cum Flav. Sabino paciſcitur h. 3, 65. palatio exit h. 3, 68. culpam

I N
pactorum v*iolato*
3, 70. non jam in
cauſſa h. 3, 70. ad
capitur et occiditur
Vitellii filius h. 2. 59.
h. 4, 80. Vitellii ma
L. Vitel. imperatoris fi
Vitrum h. 5, 7.
Ulixes g. 3, 0. 16.
T. Umidius Quadratus
nit 12, 54. diſcors Co
ritur 14, 26.
Vologeſes 12, 14. h. 1, 4
Vonones 2, 1. regno pellit
ab Armeniis 2, 4. gratiſſi
amovetur 2, 56. Pompei
Ciliciam 2, 68. fugam te
tur 2, 68. ejus filius 12, 1
14.
Urbinum h. 3, 62.
Uſipetes 1, 51. qui et